

**ΘΕΣΕΙΣ
ΙΔΡΥΤΙΚΗΣ
ΣΥΝΔΙΑΣΚΕΨΗΣ**

ΓΕΝΑΡΗΣ 2022

**ΚΟΙΝΟ ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΙΚΟ
ΑΝΑΜΕΤΡΗΣΗ-ΣΥΝΑΝΤΗΣΗ**

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	I
Μέρος I: Ο “καινούργιος” κόσμος των πολλαπλών κρίσεων	3
I.1 Ένας κόσμος ανισότητας και εξαθλίωσης	3
I.2. Κλιματική κρίση και περιβαλλοντική καταστροφή	4
Η κλιματική κρίση και οι συνέπειές της	4
Αλλαγή ή κρίση;	5
Περιβάλλον και καπιταλισμός	6
I.3 Ένας εχθρός από τα παλιά: Η επιστροφή των πανδημιών και ο κόσμος «μετά».	7
I.4 Έμφυλες ανισότητες και φεμινιστικές αντιστάσεις	8
I.5 Ενάντια σε έναν κόσμο καταστολής και αυταρχισμού	11
I.6 Η άνοδος της ακροδεξιάς	12
Μέρος 2: Σε αναζήτηση εναλλακτικής	15
2.1 Η συγκυρία και εμείς μέσα σε αυτήν	15
The road so far	15
Η τελευταία διετία	16
Κρατική θεσμική θωράκιση	17
Ακροδεξιά και ελληνικό κράτος	18
Η κατάσταση στην αριστερά μας	19
2.2 Οι κοινωνικοί αγώνες και εμείς μέσα σε αυτούς	20
Οι μεγάλοι αντιμνημονιακοί αγώνες	20
Το σημερινό κατακερματισμένο τοπίο	21
Στην εποχή της λαϊκής δυσαρέσκειας	21
Για την δική μας παρουσία	22
Κοινωνικά κινήματα και αριστερά σχήματα - συντονισμοί - μεθοδολογία	24
2.3 Για ένα πρόγραμμα μάχης, για την πολιτική της ρήξης	25
Πολιτική γραμμή ρήξης και μεταβατικό πρόγραμμα	25
Συμπεράσματα από την εμπειρία του 2015	26
Κοινωνικές ομάδες της σύγκρουσης	27
Βασικοί άξονες του μεταβατικού προγράμματος στο σήμερα	29

Μέρος 3: Για ένα νέο «εμείς»: Σχέδιο, Όραμα και Ανοιχτά Ερωτήματα	33
3.1 Για τον Κομμουνισμό του 21ου αιώνα	33
3.2 Για την Επεξεργασία της Τακτικής και της Στρατηγικής	34
3.3 Για την Αριστερά που Χρειαζόμαστε	36
3.4 Για την Ανάγκη Εμβάθυνσης και τα Ανοιχτά Ερωτήματα	39
Αντί επιλόγου	43

Εισαγωγή

Απ' όταν οι άνθρωποι άρχισαν να αμφισβητούν τη θεϊκή τάξη πραγμάτων και τους επί γης εκλεκτούς του θεού, και έπαψαν να πιστεύουν ότι τα δεινά της κοινωνικής τους ζωής είναι μια επάξια θεϊκή τιμωρία, ζούμε σε έναν κόσμο ιστορικών οραμάτων, οξυμένων ταξικών αγώνων, λαϊκών εξεγέρσεων και κοινωνικών επαναστάσεων. Το κομμουνιστικό κίνημα, από τις απαρχές της εμφάνισής του στο προσκήνιο της ιστορίας, ήταν αυτό που πρότεινε το πιο ευγενικό των οραμάτων και οργάνωσε τεράστιους αγώνες για την πραγματοποίησή του. Το κομμουνιστικό κίνημα ήταν αυτό που δεν έπαψε να πιστεύει στο σύνθημα «Ελευθερία - Ισότητα - Αδελφσύνη» και συνειδητοποίησε ότι, για να πραγματοποιηθεί, δεν αρκεί η αφηρημένη ισότητα όλων των πολιτών έναντι του νόμου, αλλά απαιτείται ο μετασχηματισμός της κοινωνικής παραγωγής με βάση την αρχή «από τον καθένα σύμφωνα με τις δυνατότητές του, στον καθένα σύμφωνα με τις ανάγκες του».

Παρ' ότι το παγκόσμιο κομμουνιστικό κίνημα σημάδεψε ανεξίτηλα τον 20ο αιώνα «των πολέμων και των επαναστάσεων», εν τέλει σηματοδεύτηκε το ίδιο από την ιστορική ήττα της κατάρρευσης της ΕΣΣΔ και των Λαϊκών Δημοκρατιών της Ανατολικής Ευρώπης και της Αφρικής. Παρ' όλα αυτά, ποτέ δεν σταμάτησαν οι προσπάθειες για την ανατροπή του καπιταλισμού και την οικοδόμηση μιας κοινωνίας ισότητας και αδελφσύνης. Από το αυτόνομο ιθαγενικό κίνημα των Ζαπατίστας στο Μεξικό, μέχρι τις αριστερές κυβερνήσεις της Λατινικής Αμερικής, κι από τα νέα κοινωνικά κινήματα της Ευρώπης, μέχρι τον ένοπλο αγώνα στα βουνά του Κουρδιστάν και τα κόκκινα αντάρτικα της Άπω Ανατολής, εκατομμύρια άνθρωποι σε όλο τον κόσμο συνεχίζουν την ίδια ιστορική προσπάθεια με τον ένα ή τον άλλο τρόπο. Κομμάτι αυτής της ιστορικής προσπάθειας είμαστε κι εμείς, συνεχίζοντας τον αγώνα όπως κρίνουμε, στους τόπους που βρισκόμαστε, στα χρόνια και τις συνθήκες που μας έτυχαν.

Παρ' όλο που τιμούμε τους αγώνες και την προσφορά αυτών που ήρθαν και έφυγαν πριν από μας, δεν τα κάνουμε όλα όπως παλιά. Δεν είμαστε απόλυτα σίγουροι/ες/α γι' αυτό που κάνουμε ή δεν κάνουμε κάθε φορά, ούτε μας διακατέχει μια αστείρευτη δύναμη και μια ακλόνητη επιμονή στην ιστορική αποστολή μας. Μας βαραίνει η «στερνή γνώση» των λαθών του παρελθόντος, η διάψευση περι-

του αναπόφευκτου της νίκης, καθώς και η πιο «δική μας», πρόσφατη εμπειρία ήττας του 2015. Όμως, οι λόγοι για τους οποίους έγιναν όλα, παραμένουν.

Ακόμα περισσότερο, τα τελευταία χρόνια έχουμε επιπλέον λόγους να θέλουμε να αλλάξουμε τον κόσμο. Έκτακτα γεγονότα, όπως η πανδημία του Covid-19, έρχονται μαζί με την κλιματική κρίση και την ευρύτερη περιβαλλοντική καταστροφή, που συνιστά μια πρωτόγνωρη απειλή για την ανθρωπότητα, και ειδικότερα για τους «από κάτω». Παράλληλα, η άνοδος του ρατσισμού και διάφορων εκδοχών νεο-συντηρητισμού συγκρούεται με έναν κόσμο όπου η μετανάστευση και το διαδίκτυο εκμηδενίζει τις αποστάσεις μεταξύ των πολιτισμών, και οι έμφυλες ταυτότητες πληθαίνουν, φέρνοντας στο προσκήνιο το δικό τους απελευθερωτικό πρόταγμα.

Τα παραπάνω έρχονται να προστεθούν στις ολοένα μεγενθυνόμενες ταξικές ανισότητες. Μπορεί να μη ζούμε πια στον 19ο αιώνα, αλλά μετά από μερικές δεκαετίες νεοφιλελευθερισμού, η φτώχεια και η εργασιακή επισφάλεια έχουν διευρυνθεί αλματωδώς, δίνοντας χώρο ακόμα και σε δυστοπικές νησίδες σκλαβιάς γι' αυτούς/ές/ά που δεν έχουν «χαρτιά» και φωνή. Ειδικά την τελευταία δεκαετία, μετά την κρίση του 2008, όλο και περισσότεροι/ες/α νιώθουμε «να προχωράμε μπροστά, αλλά να φτάνουμε πίσω».

«Τάξη εναντίον τάξης» λοιπόν; Βεβαίως. Ωστόσο, οι αφορισμοί, όσο μεγάλη δόση αλήθειας κι αν περικλείουν, δεν αρκούν για να μετατραπούν τα πολλά ρυάκια σε ένα ορμητικό ποτάμι, όταν οι εκμεταλλεζόμενες τάξεις - και ειδικά οι νέες γενιές - νιώθουμε ότι μας συμβαίνουν πολλά και διαφορετικά ταυτόχρονα. Στην εποχή μας, την εποχή του διαδικτύου και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης, ο χρόνος κυλά πιο γρήγορα από ποτέ.

Ως εκ τούτου, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε τις μεγάλες προκλήσεις της εποχής μας στην πολλαπλότητα και τη συνθετότητά τους, και να διαμορφώσουμε μια μάχιμη αντικαπιταλιστική στρατηγική για την αντιμετώπισή τους. Είτε για λόγους ιστορικού καθήκοντος, είτε για λόγους ζωτικής ανάγκης - ή και για λόγους ευχαρίστησης, γιατί όχι -, στην πραγματικότητα δεν έχουμε πολλές επιλογές: ή θα ζήσουμε αγωνιζόμενοι/ες/α για ένα πιο φωτεινό μέλλον, ή θα αγωνιζόμαστε για να επιβιώσουμε σε ένα όλο και πιο αφιλόξενο παρόν.

Μέρος I: Ο “καινούργιος” κόσμος των πολλαπλών κρίσεων

I.1 Ένας κόσμος ανισότητας και εξαθλίωσης

Ύστερα από σαράντα χρόνια ανάδυσης του νεοφιλελευθερισμού και τριάντα χρόνια μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, ζούμε σε έναν κόσμο δυσθεώρητων ανισοτήτων. Παρά τις υποσχέσεις των ηγεσιών του «ελεύθερου κόσμου» για την ευμάρεια που θα έφερνε η παγκοσμιοποίηση και η ελεύθερη αγορά, σήμερα αποτυπώνεται πιο ξεκάθαρα από ποτέ ποια είναι η ουσία της καπιταλιστικής αντεπίθεσης των τελευταίων δεκαετιών: η εκτίναξη της ταξικής εκμετάλλευσης πάνω στη διάλυση των εργατικών κατακτήσεων και του κοινωνικού κράτους και η νέα ιμπεριαλιστική σταυροφορία με νέο γύρο επεκτατισμού και επίθεσης στην «περιφέρεια» και τον παγκόσμιο Νότο. Ο σημερινός κόσμος μοιάζει πιο άνισος από ποτέ. Οι παγκόσμιες ελίτ, περιορισμένες στα λιγοστά διάσπαρτα κάστρα τους, συσσωρεύουν αμύθητο πλούτο που λιμνάζει σε υπεράκτιους λογαριασμούς. Από την άλλη, διαρκώς αυξάνεται ο ωκεανός των εξαθλιωμένων, που πετιούνται στο περιθώριο ως παρείσακτοι, είτε βρίσκονται στις φαβέλες του «αναπτυσσόμενου κόσμου» και στα μετακινούμενα ανθρώπινα κύματα των προσφύγων είτε αποτελούν τον 4ο κόσμο εντός των καπιταλιστικών μητροπόλεων.

Πρόκειται για μια καθολικά ομολογούμενη πραγματικότητα, την οποία μας μεταφέρουν οι ίδιες οι κυρίαρχες τάξεις: η μελέτη για τον παγκόσμιο πλούτο του οικονομικού κολοσσού Credit Suisse αναφέρει ότι το πλουσιότερο 1,1% του παγκόσμιου πληθυσμού (με ατομική περιουσία άνω του 1 εκ. δολάρια) κατέχει αξία 191,6 τρις δολαρίων, που ισοδυναμεί με το 45,8% του παγκόσμιου πλούτου, και η παγκόσμια «μεσαία τάξη» (το 11,1% του παγκόσμιου πληθυσμού, με ατομική περιουσία μεταξύ 100 χιλιάδων και 1 εκ δολαρίων) κατέχει αξία 163,9 τρις δολαρίων, που ισοδυναμεί με 39,1% του παγκόσμιου πλούτου. Την ίδια στιγμή, το φτωχότερο 55% του παγκόσμιου πληθυσμού έχει ατομική περιουσία κάτω από 10.000 δολάρια και κατέχει αθροιστικά μόλις 5,5 τρις δολάρια, ποσό που ισοδυναμεί με το 1,3% του παγκόσμιου πλούτου.

Από την άλλη, το περιοδικό Forbes διαφημίζει ότι, κατά την περσινή χρονιά της πανδημίας, είχαμε 493 καινούργιους δισεκατομμυριούχους (ένας κάθε 17 ώρες), οι ευρωπαίοι δισεκατομμυριούχοι έγιναν πλουσιότεροι κατά 1 τρις δολάρια(!) και συνολικά υπάρχουν πλέον 2.755 δισεκατομμυριούχοι στον κόσμο, περισσότεροι από ποτέ.

Η άνιση συσσώρευση πλούτου, ενδογενές χαρακτηριστικό του καπιταλιστικού συστήματος, εκτινάχθηκε τις τελευταίες δεκαετίες καθώς μειώθηκε η εκτεταμένη φορολογία των κερδών και αναιρέθηκαν πλευρές αναδιανεμητικής οικονομικής πολιτικής που εφαρμοζόταν στον ανεπτυγμένο κόσμο, υπό την πίεση του εργατικού κινήματος και του σοσιαλιστικού «αντίπαλου δέους». Αντίθετα, η ηγεμονία του νεοφιλελευθερισμού, σήμανε μια αντίστροφη πολιτική, κατά την οποία - όπως υποστήριζαν οι προπαγανδιστές του συστήματος - οι φοροελαφρύνσεις στο κεφάλαιο και η μεγαλύτερη συσσώρευση πλούτου στην κορυφή θα οδηγούσε σε επέκταση των επενδύσεων, περισσότερες θέσεις εργασίας και μεταφορά πλούτου προς τα κατώτερα στρώματα. Η εμπειρία των τελευταίων δεκαετιών διαψεύδει εκκωφαντικά τις παραπάνω υποσχέσεις. Η κυρίαρχη οικονομική πολιτική είναι σχεδιασμένη ώστε να συντηρεί τις οικονομικές ανισότητες: Από τη μία, εφαρμόζονται μέτρα λιτότητας που αφορούν την εργατική τάξη (όπως χαμηλοί μισθοί, υψηλοί έμμεσοι φόροι κ.λπ): από την άλλη, διάφορα σχέδια νομισματικής χαλάρωσης απευθύνονται κυρίως στο κεφάλαιο (φθηνότερος δανεισμός, επιδότηση προσλήψεων και μισθών, ανακεφαλαιοποιήσεις τραπεζών). Παρά το «αίτημα» του νεοφιλελευθερισμού για μικρότερο και λιγότερο παρεμβατικό κράτος, τις τελευταίες δεκαετίες βλέπουμε τη κρατική δαπάνη να αυξάνεται και το δημόσιο να αναλαμβάνει σχεδόν το σύνολο της αναγκαίας επένδυσης για πρώιμη τεχνολογική και επιστημονική έρευνα, η οποία εν συνέχεια παρέχεται για εκμετάλλευση στο διεθνές κεφάλαιο σε σχετικά ώριμο επίπεδο και χαμηλό κίνδυνο. Το σχήμα των επιχειρηματιών που ρισκάρουν - καινοτομούν και για αυτό πετυχαίνουν, είναι μία ιδεολογική εμμονή που μικρή σχέση έχει με την πραγματικότητα της παραγωγής επιστημονικής και τεχνολογικής γνώσης. Με αυτό το τρόπο συντελείται

μία μεταφορά πόρων, όπου οι κατώτερες τάξεις καλύπτουν μέσω της φορολογίας την επένδυση και εκ νέου, ως καταναλωτές, πληρώνουν για τη χρήση των υπηρεσιών/προϊόντων που δημιουργούνται μέσω αυτής.

Επιπλέον, η όποια επιδοματική πολιτική στήριξης των μισθωτών και των ανέργων εφαρμόστηκε στα χρόνια της πανδημίας, αναιρείται από την άνοδο των τιμών, δηλαδή την προσπάθεια του κεφαλαίου να διατηρεί τα κέρδη σε ανοδική τροχιά. Κρίσιμος παράγοντας στην αύξηση των ανισοτήτων είναι η σύγχρονη λειτουργία του κεφαλαίου που σε μεγάλο βαθμό μεταβιβάζει το κέντρο της κερδοφορίας του από τις διαδικασίες παραγωγής στις διαδικασίες κυκλοφορίας του τοκοφόρου κεφαλαίου (χρηματοστηριακές επενδύσεις, τραπεζικός δανεισμός κ.α.) δημιουργώντας ένα εκτός ελέγχου πλαίσιο δημόσιας και ιδιωτικής υπερχρέωσης, υποθηκεύοντας τις ζωές των μεσαίων και κατώτερων στρωμάτων όχι μόνο στο παρόν αλλά και στο μέλλον.

Άμεση συνέπεια των παραπάνω είναι η άνοδος της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού στις χώρες του καπιταλιστικού πυρήνα ενώ παράλληλα εντείνεται η ανισότητα με τις φτωχότερες χώρες στην περιφέρεια, οι οποίες στην πλειοψηφία τους έχουν διαρκώς αυξανόμενα ποσοστά απόλυτης και σχετικής φτώχειας. Σημαντικά τμήματα του πληθυσμού ανά τον κόσμο δεν έχουν πρόσβαση σε βασικά αγαθά, όπως το πόσιμο νερό, η επαρκής τροφή, η υγειονομική περίθαλψη και η αξιοπρεπής στέγη. Παράλληλα, εκτεταμένη είναι η σχετική φτώχεια στον ανεπτυγμένο κόσμο και τις αναπτυσσόμενες οικονομίες, όπου τα μικρομεσαία στρώματα αδυνατούν να αποκτήσουν δικό τους σπίτι, και οι χαμηλόμισθοι δυσκολεύονται να ανταποκριθούν στο κόστος του ενοικίου και δεν έχουν χρήματα για διακοπές ή άλλους ψυχαγωγικούς σκοπούς. Η οικονομική εκμετάλλευση των χωρών του παγκόσμιου νότου, οι χρόνιες πολεμικές συρράξεις σε ήδη υποβαθμισμένες περιοχές και η περιβαλλοντική καταστροφή- υπερεκμετάλλευση των πόρων σε τεράστιες γεωγραφικές ζώνες, τροφοδοτεί τη μεταναστευτική κίνηση προς τις χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού. Σε συνδυασμό με τον συστημικό ρατσισμό των τελευταίων, οι οικονομικές ανισότητες μεταφράζονται τελικά και σε πολιτικές ανισότητες, στο βαθμό που οι περισσότεροι μετανάστες ζουν για μεγάλα χρονικά διαστήματα χωρίς πολιτικά δικαιώματα: αφενός αδυνατούν να επηρεάσουν με την ψήφο τους τις πολιτικές που υφίστανται· αφετέρου, η ζωή σε συνθήκες

ακραίας εργασιακής εκμετάλλευσης και επισφάλειας είναι συχνά ένας μονόδρομος που τους κρατά καθηλωμένους στη φτώχεια και τη γκετοποίηση, γεγονός που τους απομακρύνει και από εξωθεσμικές μορφές συμμετοχής και αγώνα.

Πτυχή της περιβαλλοντικής κρίσης που οδηγεί στην υποβάθμιση της ζωής εκατομμυρίων ανθρώπων είναι η ακραία εκμετάλλευση του χώρου, και οι νέες «περιφράξεις» που οδηγούν σε στέρση βασικών αγαθών όπως η στέγη, το νερο κλπ αυτούς τους πληθυσμούς.

1.2. Κλιματική κρίση και περιβαλλοντική καταστροφή

Η κλιματική κρίση και οι συνέπειές της

Η συντριπτική πλειοψηφία της επιστημονικής κοινότητας συμφωνεί πλέον ότι, εδώ και τουλάχιστον μισό αιώνα, η μέση θερμοκρασία του πλανήτη ανεβαίνει με πρωτοφανείς ρυθμούς. Αυτό οφείλεται στο «φαινόμενο του θερμοκηπίου», δηλαδή στον εγκλωβισμό μέρους της ηλιακής ακτινοβολίας που ανακλάται από την επιφάνεια του πλανήτη πίσω προς το διάστημα από ορισμένα αέρια στην ατμόσφαιρα - κυρίως το διοξείδιο του άνθρακα και το μεθάνιο -, η συγκέντρωση των οποίων αυξάνεται απότομα από τις αρχές του 20ου αιώνα, και ειδικά τις τελευταίες 4-5 δεκαετίες. Η διαδικασία αυτή ήδη προκαλεί διάφορες σοβαρές συνέπειες για τους ανθρώπους, και αναμένεται να επιφέρει επιπλέον αρνητικές αλλαγές μακροπρόθεσμα, χωρίς να είμαστε σε θέση να προβλέψουμε με ασφάλεια το σύνολό τους.

Η πιο άμεση επίπτωση αυτής της διαδικασίας, δεν αποτελεί πια πρόβλεψη, αλλά έχει αρχίσει και διαμορφώνει μια νέα πραγματικότητα: διάφορα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι καύσωνες και οι ξηρασίες, οι βαριές χαλαζοπτώσεις, οι καταρακτώδεις βροχές και οι πλημμύρες ή ακόμα οι ανεμοστρόβιλοι και οι τυφώνες, ήδη έχουν αρχίσει να εμφανίζονται συχνότερα, και με μεγαλύτερη ένταση.

Έχει σημασία να σταθούμε στις επιπτώσεις αυτών των φαινομένων. Οι πιο προφανείς από αυτές είναι φυσικά οι θάνατοι και οι σοβαρές υλικές ζημιές, των οποίων η αύξηση και μόνο συνιστά αρνητική εξέλιξη. Εκ των δύο, μπορεί ο θάνατος να είναι ίσως η πιο τραγική

συνέπεια για τα ίδια τα θύματα, μακροσκοπικά ωστόσο, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι πρόκειται για έναν κίνδυνο που (ακόμα;) αφορά ελάχιστους. Όμως, οι υλικές ζημιές, όπως και μια σειρά άλλων συνεπειών των ανωτέρω καιρικών φαινομένων, πλήττουν σαφώς περισσότερους, συχνά με πολύ καθοριστικό τρόπο για το βιοτικό τους επίπεδο. Αφενός, η καταστροφή ιδιόκτητων κατοικιών, οικοσκευών ή εμπορικών καταστημάτων, αποτελεί συμβάν ραγδαίας φτωχοποίησης για τους πληττόμενους, και συνήθως δεν αφορά μεμονωμένα νοικοκυριά, αλλά ολόκληρες κοινότητες. Αφετέρου, η καταστροφή βασικών υποδομών, όπως οδικά δίκτυα, μονάδες υγείας και δίκτυα ύδρευσης, ενέργειας ή τηλεπικοινωνιών, και φυσικά αγροτικών εκμεταλλεύσεων και παραγωγικών μονάδων, πλήττει τον δημόσιο προϋπολογισμό και το ΑΕΠ μιας χώρας ή μιας περιφέρειας, προκαλεί απώλεια θέσεων εργασίας και οδηγεί σε σημαντική πτώση του βιοτικού επιπέδου ενός πληθυσμού. Στην Ελλάδα, τα παραδείγματα των πλημμυρών σε Μάνδρα και Καρδίτσα, καθώς και της πυρκαγιάς στη Β. Εύβοια είναι χαρακτηριστικά.

Πολλώ μάλλον, η υπερθέρμανση του κλίματος μπορεί να έχει ακόμα μεγαλύτερης κλίμακας επιπτώσεις. Οι εκτεταμένες περίοδοι ξηρασίας θα είναι ίσως το πιο καθοριστικό φαινόμενο από τα παραπάνω, καθώς επιφέρει πτώση της αγροτικής παραγωγής και έλλειψη πόσιμου νερού. Πρόκειται λοιπόν για διαδικασία που υποσκάπτει τη δυνατότητα κάλυψης των βασικότερων ζωτικών αναγκών των ανθρώπων. Ειδικά η προοπτική μιας «παρακμής» της αγροτικής παραγωγής, στις σημερινές συνθήκες της παγκοσμιοποιημένης οικονομίας, είναι κάτι που θα επηρεάσει ακόμα και κοινωνίες σε μεγάλη γεωγραφική απόσταση από τις περιοχές που θα πληγούν περισσότερο από την ξηρασία, στο βαθμό που οι διατροφικές τους συνήθειες εξαρτώνται από την εκεί παραγωγή. Επιπλέον, η αύξηση της διάρκειας και της συχνότητας των κυμάτων καύσωνα έχει κι αυτή ευρύτερες κοινωνικές επιπτώσεις. Μία από αυτές είναι η αύξηση των ενεργειακών αναγκών του μέσου νοικοκυριού, που μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση της ενεργειακής φτώχειας. Η τελευταία, με τη σειρά της, μπορεί να προκαλέσει περαιτέρω φτώχεια, μέσω της αδυναμίας για εργασία σε επαγγέλματα χειρωνακτικής εργασίας, εργασίας σε εξωτερικούς χώρους ή σε περιπτώσεις εργασίας από σπίτια χωρίς κλιματισμό.

Αλλαγή ή κρίση;

Η υπερθέρμανση του πλανήτη δεν είναι μια γραμμική διαδικασία. Παρ' όλο που ένα (προοδευτικά αυξανόμενο) κομμάτι της επιστημονικής κοινότητας προειδοποιούσε γι' αυτήν εδώ και δεκαετίες, η εξέλιξη της τα προηγούμενα χρόνια δεν είχε το ρυθμό που την καθιστούσε αισθητή στον μέσο άνθρωπο. Κι αυτό γιατί το παγκόσμιο κλίμα εξαρτάται από πολλούς παράγοντες αρνητικής ανάδρασης, που συνέβαλαν στη σταθερότητά του. Κάποια παραδείγματα είναι η ικανότητα των δέντρων να απορροφούν διοξείδιο του άνθρακα από την ατμόσφαιρα και η ανάκλαση σημαντικής ποσότητας ηλιακής ακτινοβολίας από τους πάγους. Την τελευταία πενταετία όμως, τα πράγματα έχουν αλλάξει. Ο ρυθμός των αλλαγών είναι πιο αισθητός, καθώς εμφανίζονται πλέον φαινόμενα θετικής ανάδρασης, πράγμα που σημαίνει ότι συμβάλλουν στην περαιτέρω αποσταθεροποίηση του κλίματος, και όχι στη σταθερότητά του. Ένα τέτοιο φαινόμενο είναι η μεγάλη κλίμακας απώλεια δασών από πυρκαγιές λόγω αυξημένης ξηρασίας, σε γεωγραφικές περιοχές όπου, μέχρι πρότινος, το κλίμα ευνοούσε την ανάπτυξή τους (Αμαζόνιος, Σιβηρία). Ένα άλλο παράδειγμα είναι η συρρίκνωση της επιφάνειας πάγου στον αρκτικό ωκεανό (σημειωτέον ότι στους πόλους η άνοδος της μέσης θερμοκρασίας είναι τριπλάσια σε σχέση με τον υπόλοιπο πλανήτη), πράγμα που σημαίνει λιγότερη ανάκλαση ηλιακής ακτινοβολίας προς το διάστημα. Με άλλα λόγια, υπάρχουν σημεία καμπής (tipping points) στη διαδικασία της κλιματικής αλλαγής τα οποία, αν ξεπεραστούν, θα μας φέρουν σε μια πιο δραματική - ίσως και μη αναστρέψιμη, όπως φοβούνται κάποιοι - εξέλιξη του φαινομένου.

Κατ' αναλογία με τα παραπάνω, μπορούμε να υποθέσουμε ότι υπάρχουν αντίστοιχα σημεία καμπής όσον αφορά την ικανότητα των σύγχρονων κοινωνιών, να αντικαθιστούν τις υλικές ζημιές από τα ακραία καιρικά φαινόμενα, καθώς και να προσαρμοστούν στη μείωση της παραγωγής των συμβατικών καλλιεργειών και της πρόσβασης σε πόσιμο νερό. Το πιο απαισιόδοξο σενάριο, λοιπόν, είναι ότι μια ανεξέλεγκτη θέρμανση του κλίματος θα επιφέρει και μια σταδιακή παρακμή του σύγχρονου πολιτισμού, με ό,τι αυτο συνεπάγεται για το μέσο βιοτικό επίπεδο των ανθρώπων, τουλάχιστον στις χώρες του ανεπτυγμένου κόσμου. Γι' αυτό το λόγο, τόσο η επιστημονική κοινότητα, όσο και το περιβαλλοντικό κίνημα διεθνώς, κάνουν λόγο για «κλιματική κρίση» ή «κλιματική επείγουσα κατάσταση», εγκαταλείποντας τον όρο «κλιματική αλλαγή».

Ωστόσο, αν μεταφερθούμε από το πεδίο του μέσου βιοτικού επιπέδου, στο βιοτικό επίπεδο των εκμεταλλεόμενων τάξεων σε μια καπιταλιστική κοινωνία, ή ακόμα και στο βιοτικό επίπεδο των «αναπτυσσόμενων» χωρών της Ασίας και της Αφρικής, θα διαπιστώσουμε ότι δεν χρειάζεται να επαληθευτούν οι χειρότερες προβλέψεις για το μέλλον: οι αρνητικές επιδράσεις της κλιματικής κρίσης υποβαθμίζουν ήδη τη ζωή εκατομμυρίων. Στη χειρότερη θέση βρίσκονται οι κλιματικοί πρόσφυγες, που είτε χάνουν τα σπίτια τους λόγω πλημμυρών ή τυφώνων, είτε χάνουν το εισόδημά τους από αγροτικές δραστηριότητες που επλήγησαν από την ξηρασία (κυρίως στον Τρίτο κόσμο). Όμως, σε δεινή θέση βρίσκονται όλο και μεγαλύτερα κομμάτια της εργατικής τάξης - καθώς και άνθρωποι της ανεργίας και της επισφάλειας - στις ανεπτυγμένες χώρες που αντιμετωπίζουν αύξηση των τιμών σε βασικά αγαθά (τρόφιμα, νερό, ενέργεια), τη στιγμή που οι μισθοί είναι καθηλωμένοι, και ορισμένες ανάγκες (πχ κλιματισμός) γίνονται πιο πιεστικές. Από την άλλη, είναι προφανές ότι για ανθρώπους της μεγαλοαστικής τάξης, η προσαρμογή στην κλιματική κρίση είναι πολύ πιο εύκολη, από τη στιγμή που η οικονομία κινείται με βάση το χρήμα και όχι τις ανάγκες της κοινωνικής πλειοψηφίας. Σ' αυτό το πλαίσιο, οι κάτοχοι χρήματος έχουν τους λιγότερους λόγους να ανησυχούν για την κλιματική κρίση.

Περιβάλλον και καπιταλισμός

Ποια είναι όμως τα αίτια της κλιματικής κρίσης; Παρ' όλο που το ποσοστό του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα παρουσιάζει διακυμάνσεις στη γεωλογική ιστορία, ο ρυθμός αυτής της αύξησης που παρατηρείται τον τελευταίο αιώνα, φαίνεται πως δεν έχει προηγούμενο: μια αύξηση που σε άλλες περιόδους χρειαζόταν χιλιετίες, στις μέρες μας έχει συμβεί στη διάρκεια ζωής τριών γενεών. Ένα πρωτοφανές φαινόμενο, λοιπόν, δεν μπορεί παρά να έχει και μια πρωτοφανή αιτία: την μαζική καύση υδρογονανθράκων (κυρίως άνθρακα και πετρέλαιο) για την παραγωγή ενέργειας από τις ανεπτυγμένες βιομηχανικές χώρες. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι η κλιματική κρίση είναι απλά ένα τεχνικό ζήτημα. Αν και το πρόβλημα είναι γνωστό εδώ και πολλές δεκαετίες, πολύ λίγα έχουν γίνει από τις κυρίαρχες κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις για να βρεθεί μια λύση. Κι αυτό γιατί η καπιταλιστική οικονομία που υποστηρίζουν, έχει ως αυτοσκοπό τη διαρκή μεγέθυνσή της, προκειμένου οι κάτοχοι χρήματος

και μέσω παραγωγής να αυξάνουν την περιουσία τους. Άρα λοιπόν, ακόμα κι αν δεν υπήρχαν εναλλακτικές τεχνολογίες παραγωγής ενέργειας σε μεγάλη κλίμακα, η ιδέα της εξοικονόμησης ενέργειας μέσω ενός αναπροσανατολισμού της παραγωγής από τη διαρκή οικονομική μεγέθυνση στην κάλυψη των βασικών κοινωνικών αναγκών, είναι κάτι που δεν χωράει στο μυαλό των κυρίαρχων τάξεων. Αντίθετα, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών παραγωγής ενέργειας χωρίς εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου, αντιμετωπίζεται ως άλλο ένα πεδίο κερδοφορίας: από τη μία, δεν προχωράει με την ταχύτητα που θα έπρεπε, στο βαθμό που είναι οικονομικά ασύμφορη: από την άλλη, τα κράτη προσπαθούν να την κάνουν συμφέρουσα επιδοτώντας το μεγάλο κεφάλαιο με λεφτά από τους κρατικούς προϋπολογισμούς, στους οποίους, τις τελευταίες δεκαετίες, συνεισφέρουν δυσανάλογα οι εργαζόμενοι σε σχέση με την αστική τάξη.

Γίνεται φανερό, λοιπόν, εύκολα, ότι η κλιματική κρίση σε όλες της τις πλευρές - οι αιτίες της, οι συνέπειες, και οι τρόποι αντιμετώπισής της - διαπλέκεται στενά με τον καπιταλισμό και τις ανισότητες που αναπαράγει: αφενός, προκαλείται από ένα οικονομικό σύστημα που διαχρονικά ευνοεί τους λίγους οικονομικά ισχυρούς, μέσω της εκμετάλλευσης των πολλών και οικονομικά ασθενέστερων: αφετέρου, οι οικονομικά ισχυροί επιχειρούν να χειραγωγήσουν την όποια διαδικασία αντιμετώπισής της προς όφελός τους, μετακυλίνοντας το κόστος της στις υποτελείς τάξεις: ακόμα χειρότερα, οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης ενισχύουν τις ταξικές ανισότητες, καθώς πλήττουν δυσανάλογα τους οικονομικά ασθενέστερους, τόσο σε επίπεδο αναπτυσσόμενων καπιταλιστικών κέντρων, όσο και σε παγκόσμια κλίμακα. Με άλλα λόγια, αυτοί που φέρουν το μεγαλύτερο μερίδιο ευθύνης για την κλιματική κρίση, όχι μόνο πλήττονται λιγότερο, αλλά επωφελούνται κιόλας από αυτήν. Για όλους αυτούς τους λόγους, έχει αναδειχθεί το αίτημα για «κλιματική δικαιοσύνη», που συγκρούεται με πιο ουδέτερες κοινωνικά, τεχνικού τύπου προσεγγίσεις στο πρόβλημα της κλιματικής κρίσης.

Πέρα, όμως, από την διάσταση της κοινωνικής αδικίας σε βάρος των πολλών, σχετικά με την κλιματική κρίση, δυστυχώς, αναπτύσσονται και κοινωνικά φαινόμενα αδράνειας, αδιαφορίας, ή ακόμα και άρνησης, τα οποία με τη σειρά τους, επηρεάζουν και τον πολιτικό συσχετισμό αναφορικά με το ζήτημα. Κοινός παρονομαστής αυτών των στάσεων είναι η ρητή ή άρρητη απροθυμία για αλλαγή του τρόπου ζωής, σε κρίσιμες πτυχές της, όπως ο

περιορισμός της χρήσης αυτοκινήτου, η συχνή κατανάλωση κρέατος, η ανεξέλεγκτη παραγωγή απορριμμάτων, κ.α. Επιπλέον, υπάρχει και μια διάχυτη καχυποψία έναντι του οικολογικού λόγου, κυρίως από ανθρώπους που αισθάνονται άμεσα ότι οι κυρίαρχες πολιτικές για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης, στρέφονται εναντίον τους.

Συχνά η κλιματική κρίση εκλαμβάνεται ως η πιο επείγουσα, δεν είναι όμως η μόνη, όσον αφορά τα περιβαλλοντικά προβλήματα. Η καπιταλιστική παραγωγή, με τη διαρκή τάση για επέκταση και το αδιάκοπο κυνήγι του κέρδους, καθώς και τα καταναλωτικά πρότυπα που έχει διαμορφώσει, προκαλούν μια σειρά αρνητικών συνεπειών στο περιβάλλον, άρα και στις συνθήκες ζωής των ανθρώπων. Η παραγωγή τεράστιων όγκων απορριμμάτων είναι ένα από αυτά, η διαχείριση των οποίων βρίσκεται στα πρόθυρα κρίσης σε παγκόσμιο επίπεδο. Παράλληλα, έχουμε υποβάθμιση των καλλιεργήσιμων εδαφών λόγω της εντατικοποιημένης γεωργίας, μόλυνση των υδάτων από χημικά γεωργικά προϊόντα και βιομηχανικά απόβλητα, μόλυνση της ατμόσφαιρας στις μεγαλουπόλεις, δραστηκή συρρίκνωση της βιοποικιλότητας κ.ά. Όπως και με την κλιματική κρίση, τα περισσότερα πλήττουν δυσανάλογα τις κατώτερες κοινωνικές τάξεις, που, είτε πλήττεται η δυνατότητά τους να βγάλουν ένα μικρό εισόδημα, είτε δεν έχουν τα χρήματα να «ξεφύγουν» από τις συνέπειες και αναγκάζονται να ζουν στις πιο υποβαθμισμένες περιβαλλοντικά περιοχές.

Σε κάθε περίπτωση, η πολύπλευρη περιβαλλοντική κρίση, με προεξάρχουσα την κλιματική της διάσταση θα καθορίσει όσο τίποτε άλλο την πορεία της ανθρωπότητας τα επόμενα χρόνια. Όλο και περισσότερος κόσμος το αντιλαμβάνεται, και ειδικά οι πιο νέες γενιές, που ανησυχούν για τις μελλοντικές συνθήκες στις οποίες θα ζήσουν. Ταυτόχρονα, όμως, το πρόβλημα αγγίζει τον πυρήνα του συστήματος, γεγονός που καθιστά την επίλυσή του ίσως τη μεγαλύτερη πρόκληση του αιώνα. Γι' αυτό, είναι επιτακτική ανάγκη να αναπτύξουμε ένα οικολογικό αντικαπιταλιστικό πολιτικό σχέδιο, απομακρυνόμενοι από τον παραδοσιακό αριστερό ορίζοντα της απεριόριστης ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων. Στην πραγματικότητα, δεν μπορεί κανείς σήμερα να είναι μόνο αντικαπιταλιστής ή μόνο οικολόγος. Η συνέπεια και η αποτελεσματικότητά μας, το ίδιο το μέλλον μας, θα κριθεί από την υλοποίηση αυτής της διαπίστωσης στην πολιτική και κοινωνική πρακτική μας.

1.3 Ένας εχθρός από τα παλιά: Η επιστροφή των πανδημιών και ο κόσμος «μετά».

Μέσα στο εφιαλτικό τοπίο κοινωνικών ανισοτήτων και περιβαλλοντικής κρίσης, επανήλθε ένας παλιός – για τον δυτικό κόσμο – θανάσιμος εχθρός: η πανδημική κρίση του κορωνοϊού. Τόσο η ανάδυση του κορωνοϊού, όσο και η παγκόσμια εξάπλωσή του συνδέονται άρρηκτα με δομικά στοιχεία του σύγχρονου καπιταλισμού. Παρότι πάντοτε θα υπάρχουν τυχαία περιστατικά στην αρχική εκδήλωση ενός ιού, είναι γνωστό εδώ και δεκαετίες ότι εισερχόμαστε σε μια νέα εποχή αυξημένης νοσηρότητας, όπου οι περιπτώσεις θανατηφόρων μεταδοτικών ιών θα είναι συχνές και το ενδεχόμενο μιας νέας παγκόσμιας επιδημίας με εκατομμύρια θύματα ολοένα και πιο πιθανό. Άλλωστε, τα τελευταία είκοσι χρόνια, είχε σημάνει συναγερμός σε αρκετές περιπτώσεις επιδημιών, που -ωστόσο- παρέμειναν σχετικά περιορισμένες γεωγραφικά και, ως εκ τούτου, αγνοήθηκαν σε μεγάλο βαθμό από τα διεθνή οικονομικά και πολιτικά κέντρα.

Η αύξηση των ζωνοδόων και το αυξημένο ενδεχόμενο επιδημικών κρίσεων αποτελεί ένα προδιαγεγραμμένο αποτέλεσμα της περιβαλλοντικής καταστροφής, της εισβολής ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην άγρια φύση, της βιομηχανικής γεωργίας και κτηνοτροφίας, της εκτεταμένης παγκόσμιας αστικοποίησης και των συνθηκών διαβίωσης στις πόλεις που συγκεντρώνουν τον μεγαλύτερο σε απόλυτο αριθμό και αναλογία σε σχέση με τον αγροτικό, πληθυσμό στην ιστορία της ανθρωπότητας. Ο τραγικός απολογισμός σε ανθρώπινες ζωές είναι μια ακόμα αποκάλυψη της γύμνιας του «βασιλιά» παγκόσμιου νεοφιλελευθερισμού και μάλιστα στην “κοιτίδα του”, την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις ΗΠΑ. Ανύπαρκτες δομές πρόληψης, διαλυμένα συστήματα δημόσιας υγείας, ιδιωτικοποιημένη έρευνα και επιχειρηματική πολιτική υγείας.

Τα περισσότερα κράτη επέλεξαν μια διαχείριση παράλληλη με τις πολιτικές λιτότητας, τη στιγμή που χρειαζόταν ακριβώς το αντίθετο. Η δημόσια υγεία δεν ενισχύθηκε επαρκώς και τα μέτρα δεν εστίασαν στην προστασία της κοινωνικής πλειοψηφίας, αλλά στην διατήρηση της κερδοφορίας και την οχύρωση

της πολιτικής εξουσίας. Η κατασταλτική διαχείριση του υγειονομικού κινδύνου με διαρκείς και εν πολλοίς παράλογες απαγορεύσεις, μαζί με την κερδοσκοπία των φαρμακευτικών και επιχειρηματιών της υγείας - αντί του άρσης της πατέντας και μαζικής διάθεσης των εμβολίων σε παγκόσμια κλίμακα - , όχι μόνο δεν μπόρεσε να «νικήσει» τον ιό, αλλά έχει εγκληματικές ευθύνες για ανθρώπινες απώλειες. Η πολιτική αυτή συνδυάστηκε με την ιδεολογική αφήγηση της απόλυτα “ατομικής ευθύνης” σε κάθε στροφή της πανδημίας, που οδήγησε στην ενοχοποίηση των πολιτών για τις κρατικές πολιτικές και αδυναμίες, αφήγηση που τείνει να υπερισχύσει, ελλείψει συγκροτημένης αριστερής αντιπρότασης.

Η παρατεταμένη διάρκεια της «εποχής της πανδημίας» και η σύνδεσή της με συντριπτικές αλλαγές σε όλα τα πεδία της κοινωνίας, της πολιτικής και της οικονομίας διαμορφώνουν μια νέα πραγματικότητα και τροφοδοτούν την συζήτηση για το πως θα είναι ο «κόσμος μετά την πανδημία». Αν και είναι ακόμα άγνωστο πόσο κοντά βρισκόμαστε σε αυτό το «μετά», καθώς ο αριθμός των θυμάτων αυξάνεται διαρκώς, γίνεται σαφές ότι τάσεις που προϋπήρχαν, εμποδώνονται και αποκτούν μια νέα ποιότητα εντός πανδημίας. Βασικές πλευρές που αναδεικνύονται (και απαιτούν βαθύτερη μελέτη και κατανόηση στο άμεσο μέλλον) είναι:

- Οι αλλαγές στην εργασία με την γενικευμένη επικράτηση της τηλεργασίας, της γεωγραφικής απόστασης εργαζόμενου-εργοδότη, την εντονότερη κυριαρχία του ψηφιακού καπιταλισμού, την διάλυση μικρομεσαίων επιχειρήσεων κ.α.

- Η αύξηση των ανισοτήτων που καταλήγει ακόμα και στην απόλυτη περιθωριοποίηση μεγάλων πληθυσμιακών κομματιών που πετιούνται έξω και από το ανεπαρκές «δίκτυο προστασίας» των καπιταλιστικών κυβερνήσεων.

- Το γενικευμένο «αντιδημοκρατικό μνημόνιο» ως παγκόσμια τάση που αξιοποιεί την πανδημία για την δημιουργία μια μόνιμης κατάστασης εκτάκτου ανάγκης, περιστολής δημοκρατικών δικαιωμάτων και διακυβέρνησης με όρους μόνιμων «ειδικών συνθηκών».

- Η ανάγκη ενίσχυσης των συστημάτων υγείας, με έμφαση στη καθολική/οριζόντια πρόσβαση σε όλες τις βαθμίδες περίθαλψης και την ιεράρχηση πολιτικών και μηχανισμών πρόληψης.

- Το νέο πλαίσιο πολιτικής, ιδεολογικής και επιστημονικής διαπάλης εντός των κοινωνιών που

αναδιαμορφώνεται μέσα σε ένα πλαίσιο γενικευμένης δυσπιστίας απέναντι στις κρατικές πολιτικές. Αυτή η πραγματικότητα διαμορφώνει ένα έδαφος ανάπτυξης ανορθολογικών και αντικοινωνικών ρευμάτων, αλλά παράλληλα αποτελεί και πεδίο ενίσχυσης ρευμάτων αμφισβήτησης και ριζοσπαστικής αναζήτησης.

1.4 Έμφυλες ανισότητες και φεμινιστικές αντιστάσεις

Μιλώντας για την πατριαρχία ως εξουσιαστικό σύστημα έμφυλων σχέσεων θα πρέπει να εξετάσουμε αρχικά τον πυρήνα πάνω στον οποίο αναπτύχθηκε η διάκριση «άνδρας-γυναίκα». Η δυτική σκέψη έχει σφραγιστεί από τη λογική του χωρισμού του κόσμου (υποκείμενα, ιδέες, πράξεις κλπ) σε δύο αντίθετα ή έστω διαφορετικά σημαίνοντα· σημαίνοντα που χωρίς αυτά ο κόσμος οριακά δεν μπορεί να σκεφτεί τον εαυτό, όπως καλό-κακό, πνεύμα-σώμα, άνδρας-γυναίκα κ.α. Αυτός ο τρόπος σκέψης κατατάσσει τα πάντα σε δύο «ομάδες» αντίθετες μεταξύ τους, και την ίδια στιγμή η μία ομάδα φέρει σαφώς ένα θετικό φορτίο για τις κοινωνίες και η άλλη ένα φορτίο είτε κάποτε αρνητικό, είτε έστω ελλειπτικό (δλδ δεν είναι ολοκληρωμένο από μόνο του, άρα για αυτό προτιμάται το αντίθετό του). Όλη αυτή η διάκριση του κόσμου σε δύο ζεύγη, δηλαδή η λογική του διύισμού, έχει δημιουργεί ιεραρχήσεις, καθώς ταξινομεί και κατατάσσει τα υποκείμενα. Έτσι λοιπόν, κάποιοι άνθρωποι με κάποια συγκεκριμένα χαρακτηριστικά κατατάχθηκαν στην κατηγορία «άνδρας» και κάποιοι άλλοι στην κατηγορία «γυναίκα». Με βάση την ταξινόμηση και την ιεράρχηση αυτή αναπτύχθηκε ένας λόγο σχετικά με το τι είναι άνδρας και γυναίκα, προς την αναζήτηση της «ουσίας» τους. Έτσι η ουσία της γυναίκας ως τέτοιας (με κάποιες διαφοροποιήσεις ανά τους αιώνες) είναι εκείνης της τεκνοποιού, τροφού, ελλειπτικού και αδύναμου υποκειμένου που δεν μπορεί να υπάρχει άνευ του ολοκληρωμένου υποκειμένου που ονομάστηκε «άνδρας».

Η πατριαρχία, λοιπόν, αποτελεί ένα πλέγμα εξουσιαστικών κοινωνικών σχέσεων που φυσικοποιούν την έμφυλη ανισότητα, και έχει ευδοκιμήσει εδώ και χιλιετίες στους περισσότερους ανθρώπινους πολιτισμούς, και ειδικά στους πιο επεκτατικούς, καταφέροντας έτσι να γίνει κυρίαρχος σε παγκόσμιο επίπεδο. Αποτέλεσμα αυτής της μακραιώνης κυριαρχίας της πατριαρχίας

ήταν η εμπέδωση ενός ιδιαίτερα καταπιεστικού κοινωνικού πλαισίου για τις γυναίκες και την σκληρή περιθωριοποίηση των μη ετεροκανονικών ατόμων, σχεδόν σε σημείο άρνησης της ύπαρξής τους. Κύρια χαρακτηριστικά της καταπίεσης των γυναικών ήταν ο αποκλεισμός τους από την πολιτική ζωή, ο περιορισμός τους στις εργασίες του σπιτιού - ή η διπλή εκμετάλλευση της εργασιακής τους ικανότητας, τόσο στην κοινωνική παραγωγή, όσο και στο σπίτι -, ο αποκλεισμός τους από την εκπαίδευση και η κοινωνική αποστρόφη - έως και ποινικοποίηση - της γυναικείας (ιδίως της σεξουαλικής) επιθυμίας. Κατ' επέκταση, οι γυναίκες καταλήγουν να απομειώνονται σε αντικείμενο, το οποίο ένας άνδρας (πατέρας, σύζυγος ή απλώς δυνάστης) μπορούσε να κατέχει ή να διαπραγματεύεται την ανταλλαγή του με σκοπό τη διασφάλιση άλλου τύπου συμφερόντων.

Στον 20ο αιώνα, η έμφυλη κοινωνική καταπίεση μπήκε στο στόχαστρο του κομμουνιστικού και ευρύτερου απελευθερωτικού κινήματος, όχι μόνο γιατί συνεπαγόταν μια ζοφερή ανελεύθερη ζωή για τις γυναίκες και τα ΛΟΑΤΚΙ άτομα, αλλά και επειδή ο καπιταλισμός με την πατριαρχία βρίσκονται σε μια συνεχή αλληλοτροφοδότηση, βάσει της οποίας αναπαράγεται η καταπίεση ανθρώπου από άνθρωπο.. Παράλληλα, λοιπόν, με την ιστορία των ταξικών αγώνων, τον αιώνα που μας πέρασε, εμφανίστηκαν και οι φεμινιστικοί αγώνες, οι νίκες των οποίων διαμόρφωσαν τις αρκετά διαφορετικές κοινωνικοπολιτικές συνθήκες που ζούμε σήμερα. Μετά από δεκαετίες αγώνων, πλέον τουλάχιστον στις κοινωνίες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού, η συμμετοχή των γυναικών στο κοινωνικοπολιτικό γίνεσθαι θεωρείται πια αυτονόητη, τουλάχιστον σε επίπεδο «νομικού πολιτισμού». Αλλά, και σε ιδεολογικό επίπεδο, οι γυναίκες έχουν κερδίσει την αποδοχή από σημαντικό κομμάτι της κοινωνίας όσον αφορά την επιθυμία τους να μορφωθούν, να γίνουν επαγγελματίες ή να εκδηλώσουν τη σεξουαλικότητά τους. Η μεταρρύθμιση του οικογενειακού δίκαιου το 1986 ήταν ένα ιστορικό σημείο αναφοράς, τόσο διότι κατήργησε παροχημένες διατάξεις ως προς την πρόσληψη των έμφυλων ρόλων αλλά όσο και γιατί αποτυπώθηκαν οι συλλογικές διεκδικήσεις του φεμινιστικού κινήματος για ισότητα και εκδημοκρατισμό των οικογενειακών σχέσεων. Η επιλογή του διαζυγίου από τις παντρεμένες γυναίκες, είναι και νομικά κατοχυρωμένη και κοινωνικά αποδεκτή πλέον, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι εύκολο στο πλαίσιο μιας κακοποιητικής σχέσης. Σε αυτές τις συνθήκες, εδράζεται και η εμφάνιση

ενός φιλελεύθερου και συγκαταβατικού φεμινισμού, που εμφανίζεται κυρίως στον δυτικό κόσμο, θεωρεί τους συλλογικούς αγώνες ανάμνηση του παρελθόντος και εστιάζει στις νομικές διεκδικήσεις και στις δυνατότητες επαγγελματικής ανέλιξης, Με αυτό το τρόπο παραγνωρίζει ζητήματά τάξης, φυλής και φύλου αλλά και εμπειρίες από φεμινιστικούς αγώνες ανά τον κόσμο.

Ωστόσο, αυτό δεν σημαίνει ότι οι πατριαρχικές αντιλήψεις και πρακτικές έχουν σβήσει. Από μικρή ηλικία, οι γυναίκες εκτίθενται σε ουκ ολίγα περιστατικά ψυχολογικής πίεσης και διάκρισης σε βάρος τους, προερχόμενα από πολλές διαφορετικές πηγές. Ειδικά όσον αφορά την πολιτική και την ευρύτερη «συμμετοχή στα κοινά», η παρουσία των γυναικών είναι σαφώς μειοψηφική, καθώς τείνουν να εκτοπίζονται από άντρες που επιμένουν ότι είναι πιο ικανοί, ξέρουν περισσότερα και συνήθως «έχουν δίκιο». Επιπλέον, οι γυναίκες είναι άνεργες σε μεγαλύτερο ποσοστό, έχουν χαμηλότερους μισθούς για ίδια εργασία, δυσκολότερη επαγγελματική ανέλιξη, ενώ η μητρότητα ή και μια ενδεχόμενη μελλοντική εγκυμοσύνη αποτελεί ανασταλτικό παράγοντα για την πρόσληψή τους. Στην περίοδο της αποδιάρθρωσης της κοινωνικής πρόνοιας και φροντίδας, τα «αναπαραγωγικά καθήκοντα» που επιμίζονται σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό - τουλάχιστον σε κοινωνίες όπως η ελληνική - επιβαρύνθηκαν σημαντικά. Φαίνεται λοιπόν πως η πατριαρχία επιμένει, είναι βαθιά ριζωμένη στον κοινωνικό ιστό και βρίσκεται διάχυτη στην κοινωνία.

Ταυτόχρονα, παρ' όλο που τα δικαιώματά τους αναγνωρίζονται νομικά, η προστασία αυτών των δικαιωμάτων στην πράξη πλήττεται από τους ίδιους τους φορείς επιβολής της νομιμότητας, ήτοι την αστυνομία και το δικαστικό σώμα, καθώς ανθεί στο εσωτερικό τους ο μισογυνισμός και το μάτσο ανδρικό πρότυπο. Επιπλέον, πολλές φορές, ακόμα και ποινικά κολάσιμες πράξεις σε βάρος των γυναικών, όπως βιασμοί και κάθε λογής σεξουαλικές παρενοχλήσεις, συγκαλύπτονται από τον κοινωνικό περίγυρο, στο πλαίσιο πολλές φορές άρρητων παραδοχών σχετικά με τα έμφυλα πρότυπα, όπως η τάση για επιβολή που χαρακτηρίζει το στερεοτυπικό πρότυπο άντρα ή η υποτιθέμενη αφερεγγυότητα και έλλειψη εντιμότητας που χαρακτηρίζει συλλήβδην τις γυναίκες. Ακόμα, οι γυναίκες συχνά αποθαρρύνονται ως προς τη συμμετοχή τους σε θέσεις θεσμικής πολιτικής εξουσίας ή πολιτικής ευθύνης σε κοινωνικές ενώσεις και πολιτικούς φορείς (κόμματα, οργανώσεις, σωματεία κλπ). Τέλος, κάθε άλλο παρά εκλείπουν

περιπτώσεις θεσμικής διατήρησης ή επαναφοράς περιορισμών στην αυτοδιάθεση των γυναικών, με κύρια αιχμή τα αναπαραγωγικά δικαιώματα.

Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια οι φεμινιστικοί αγώνες ορθώνουν σημαντικό ανάστημα έναντι της πατριαρχίας. Εμβληματικό ήταν το μεγάλο κίνημα κατά της απαγόρευσης των αμβλώσεων στην Πολωνία, όπως και η νίκη του κινήματος στην Αργεντινή που νομιμοποίησε για πρώτη φορά τις αμβλώσεις μόλις την περασμένη χρονιά. Παράλληλα, το κίνημα καταγγελίας περιστατικών σεξουαλικής παρενόχλησης #MeToo που ξεκίνησε από τις ΗΠΑ πήρε παγκόσμιες διαστάσεις. Ειδικά στην Ελλάδα την χρονιά που μας πέρασε, είχαμε ένα πρωτοφανές κύμα δημόσιων καταγγελιών βιασμού που οδήγησε σε ποινικές διώξεις και φυλακίσεις αντρών που μέχρι πρόσφατα ένωθαν άτρωτοι λόγω δημοτικότητας ή διασυνδέσεων με την εξουσία. Επίσης, έχει αναδειχθεί ένα αρκετά μαζικό κίνημα καταγγελίας των γυναικοκτονιών, των οποίων η καταγραφή (καταγραφή η οποία οφείλεται στη διεκδίκηση του φεμινιστικού κινήματος) και η ένταση τους έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια στη χώρα και διεθνώς. Το γεγονός ότι αυτά τα εγκλήματα έχουν κερδίσει πολύ περισσότερη δημοσιότητα απ' ότι παλαιότερα, και καταγγέλλονται μαζικά ως εγκλήματα που οφείλονται στην επιθυμία για επιβολή και έλεγχο των γυναικών από τους συζύγους ή τους ερωτικούς συντρόφους τους, αποτελεί σημαντική εξέλιξη για την αναγνώριση και αντιμετώπιση του φαινομένου. Η νομική κατοχύρωση του όρου "γυναικοκτονία" θα είναι εμβληματική για το φεμινιστικό κίνημα, διότι θα αποτελέσει την θεσμική αναγνώριση της πατριαρχικής ιδεολογίας που θεμελιώνει τις γυναικοκτονίες.

Μέσα σε αυτό το πατριαρχικό σύστημα, ένα σύστημα βίας και εκμετάλλευσης, υπάρχουν ολόκληρες κοινωνικές ομάδες που στοχοποιούνται ακόμα περισσότερο, που σε ορισμένες περιπτώσεις αμφισβητείται η ίδια η ύπαρξή τους. Από το χώρο εργασίας μέχρι τις διαπροσωπικές σχέσεις, και από την αντιμετώπιση του κράτους μέχρι τον εγκλεισμό λόγω της πανδημίας, τα έμφυλα υποκείμενα βιώνουν καθημερινά, διαρκώς και όλο και πιο έντονα την έμφυλη ανισότητα που πηγάζει από το πατριαρχικό σύστημα εξουσίας, το οποίο μάλιστα σε συνθήκες κρίσης γίνεται πιο επιθετικό. Σε αυτές τις συνθήκες, η ΛΟΑΤΚΙ+ κοινότητα προσπαθεί να διεκδικήσει ορατότητα, βγάζοντας μπροστά δικά της αιτήματα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πολύμορφος αγώνας για την συλλογική δικαίωση της Zak/Zackie ενάντια στην κρατική βία και τα πολιτικά κατεστημένα,

διεκδικώντας ορατότητα και ίση μεταχείριση για όλα τα έμφυλα υποκείμενα. Την στιγμή που, σε επικοινωνιακό επίπεδο, το σύστημα προσπαθεί να ενσωματώσει χαρακτηριστικά μη ετεροκανονικών υποκειμένων, αγκαλιάζοντας σχετικά εγχειρήματα που επιφέρουν κέρδη όπως το Pride της Αθήνας, σε θεσμικό επίπεδο, τα ΛΟΑΤΚΙ+ υποκείμενα παραμένουν στην αφάνεια. Στην Ελλάδα, ο γάμος για ομόφυλα ζευγάρια παραμένει μη θεσμοθετημένος, ενώ στην δημόσια σφαίρα το ζήτημα της τεκνοθεσίας είναι βήματα πίσω. Ακόμα παρατηρείται διαιώνιση των τρανσφοβικών αντιλήψεων τόσο στον κυρίαρχο λόγο όσο και στις νεοσυντηρητικές πρακτικές που περιθωριοποιούν διεμφυλικά άτομα

Οι πολλαπλές καταπίεσεις που βιώνουν - και βιώναν - τα έμφυλα υποκείμενα είναι άρρηκτα και δομικά συνδεδεμένες μεταξύ τους. Οι έμφυλες διακρίσεις πυροδοτούνται από την διαφορετικότητα ως προς την ταυτότητα φύλου, τον σεξουαλικό προσανατολισμό, την τάξη, την φυλή, την ιδεολογία και όλα αυτά τα χαρακτηριστικά που αντιβαίνουν στο κυρίαρχο στερεοτυπικό πρότυπο λευκού άνδρα. Ο άνισος έμφυλος καταμερισμός ρόλων στο πλαίσιο της οικογένειας εντός του οίκου, η συνεχής αναπαραγωγή στερεοτύπων και προκαταλήψεων για το φύλο, η έμφυλη- ενδοοικογενειακή βία, ο έλεγχος του γυναικείου σώματος και των αναπαραγωγικών του λειτουργιών αποτελούν πρακτικές υποβάθμισης του δικαιώματος της αυτοδιάθεσης σωμάτων των γυναικών και ΛΟΑΤΚΙ ατόμων. Σε αυτή την θεμελιωμένη χειραγώγηση-εκμετάλλευση των γυναικών και ΛΟΑΤΚΙ ατόμων συνετέλεσε στο να αποκλείονται τόσο από την ισότιμη εκπαίδευση όσο και από την πολιτική ζωή τους, για πολλά χρόνια.

Αναμφίβολα, ο αγώνας για την πραγματική χειραφέτηση όλων των έμφυλων υποκειμένων, η διεκδίκηση για έναν κόσμο όπου η αξία της ζωής δεν ταξινομείται βάση των αναπαραγωγικών δυνατοτήτων και τον σεξουαλικό προσανατολισμό, αποτελεί μία σύγκρουση με τον βαθύ συντηρητισμό που ενδημεί στην κοινωνία μας, αλλά και εκ των πραγμάτων, αναπόσπαστο κομμάτι του ευρύτερου αγώνα για την κοινωνική απελευθέρωση, με ολοένα και αυξανόμενο συντελεστή βαρύτητας.

1.5 Ενάντια σε έναν κόσμο καταστολής και αυταρχισμού

Το τελευταίο διάστημα, πολλές φορές έχουμε έρθει αντιμέτωποι με το ερώτημα: είναι η όξυνση της καταστολής παγκοσμίως ένα από τα χαρακτηριστικά της εποχής μας;

Για να απαντήσουμε σε βάθος αυτό το ερώτημα έχει νόημα να ανατρέξουμε σε προηγούμενες περιόδους, γνωρίζοντας πάντα πως η καπιταλιστική πολιτική εξουσία δεν στηρίζεται αποκλειστικά στην καταστολή αλλά εξίσου στην ιδεολογική πειθάρχιση και στην συναίνεση των εκμεταλλευόμενων τάξεων. Πράγματι, βλέποντας την ιστορική εξέλιξη των καπιταλιστικών κρατών της Ευρώπης βλέπουμε πως, ενώ τον 19ο αιώνα μια εργατική διαδήλωση μπορεί να οδηγούσε στην επέμβαση του στρατού, στον μεταπολεμικό καπιταλισμό η σταθεροποίηση των βασικών ιδεολογικών μηχανισμών του κράτους (κυρίως σχολείο, οικογένεια και μέσα ενημέρωσης) συντέλεσε στην αναδιοργάνωση των μηχανισμών καταστολής στη βάση της σταθεροποίησης των «ανθρωπίνων δικαιωμάτων και ελευθεριών». Αυτό το μοντέλο βλέπουμε να απορρίπτεται λιγες δεκαετίες αργότερα, και στην θέση του έως σήμερα να αναδεικνύεται ένα νέο μοντέλο νεοφιλελεύθερης διακυβέρνησης.

Εντός αυτού του μοντέλου, οι υποσχέσεις για ανάπτυξη, διαρκή ευημερία και διεθνή σύγκλιση καταρρέουν, και ο σύγχρονος καπιταλισμός αποδεικνύεται ανίκανος να διασφαλίσει έστω τις βασικές ανάγκες του κοινωνικού συνόλου, με αποτέλεσμα η ζυγαριά συναίνεσης και καταστολής να γέρνει προς τον δεύτερο όρο. Η επικράτηση της βίας και της καταστολής σε παγκόσμιο επίπεδο, ωστόσο, παίρνει σίγουρα διαφορετικές μορφές. Οι βίαιες συγκρούσεις του προηγούμενου χρόνου στην Χιλή είναι σίγουρα ένα δείγμα από τις πιο ακραίες μορφές κατασταλτικής πολιτικής των τελευταίων χρόνων των εξεγέρσεων της Λατινικής Αμερικής, με δεκάδες νεκρούς και χιλιάδες τραυματίες, δεκάδες θύματα σεξουαλικής κακοποίησης από αστυνομικούς αλλά και εκατοντάδες τυφλωθέντες από τα «μη θανάσιμα» όπλα των δυνάμεων καταστολής. Και αν για κάποιους το παράδειγμα της Χιλής φαντάζει μακρινό, στις χώρες της Ευρωπαϊκής Δύσης η κατάσταση δεν μοιάζει να είναι πολύ διαφορετική. Η καταστολή που δέχθηκε το πρόσφατο κίνημα των κίτρινων γιλέκων

στη Γαλλία αποτελεί ορόσημο για την αναβάθμιση της ποιότητας καταστολής. Οι μαζικές, αναίτιες συλλήψεις και προσαγωγές διαδηλωτών, η βίαιη καταστολή κινητοποιήσεων προτού καν ξεκινήσουν αλλά κυρίως η χρήση πλαστικών σφαιρών σε διαδηλώσεις στο κέντρο της Ευρώπης άνοιξαν το δρόμο σε νέου είδους κατασταλτικές μεθόδους, πολύ πιο αναβαθμισμένες.

Από την στιγμή που η (καπιταλιστική) πολιτική εξουσία έχει οργανωθεί με βάση τους κανόνες δικαίου, η κρατική καταστολή πρέπει να προσλαμβάνει πάντοτε τον χαρακτήρα της αντιμετώπισης της «ποινικής παραβατικότητας». Για αυτό και ένα από τα βασικότερα στοιχεία που πρέπει να εξετάσουμε είναι το ποινικό δίκαιο και ο ρόλος του ως κατασταλτικός μηχανισμός σε σχέση με το πως δομείται και το πως αξιοποιείται ως «αμυντικό» μέσο απέναντι στο έγκλημα, και παρουσιάζεται ως ιδεολογικά και πολιτικά ουδέτερο. Σήμερα παρατηρείται μια τάση περιστολής των ορίων νομιμότητας στα οποία συχνά προσκρούει η κοινωνική συλλογική δράση με αποτέλεσμα το κράτος να νομιμοποιείται έτσι περισσότερο στην χρήση των κατασταλτικών μηχανισμών του. Με άλλα λόγια η θεσμική θωράκιση του κράτους περνά πλέον από την προσπάθεια να αναγάγει τη συλλογική δράση, ως μορφή έκφρασης κοινωνικών αγώνων, σε έγκλημα που προσκρούει στις ύψιστες αρχές της δημόσιας τάξης και της κοινωνικής συνοχής και σταθερότητας. Αυτή η προσπάθεια γίνεται άλλοτε φανερό με την ποινικοποίηση μορφών δράσης που στο παρελθόν δεν παρατηρούνταν όπως η απαγόρευση διαδηλώσεων και άλλοτε μέσα από την αυστηροποίηση ήδη ποινικοποιημένων μορφών - λόγου χάρη το πλαίσιο των τρομονόμων.

Αυτό φυσικά δεν σημαίνει πως κάθε έκφραση αντίδρασης καταστέλλεται και ποινικοποιείται. Και αυτό γιατί η άμβλυση ή η όξυνση της καταστολής δεν είναι μόνο ζήτημα του πόσο «αυταρχικό» ή «φιλελεύθερο» είναι το περιεχόμενο των διατάξεων του νόμου, καθώς δεν έχουμε να κάνουμε με έναν άτεγκτο μηχανισμό καταστολής με ξεχωριστή βούληση, αλλά με μία λειτουργία άσκησης εξουσίας της οποίας τα όρια και τα αποτελέσματα προκύπτουν από τον συνολικό πολιτικό και κοινωνικό συσχετισμό δυνάμεων.

Καθώς το δικαστικό και το σωφρονιστικό σύστημα είναι από τους βασικότερους κατασταλτικούς μηχανισμούς του αστικού κράτους, η μετατόπιση του κλασικού ποινικού δικαίου σε πιο συντηρητικές μορφές σε όλες τις χώρες του ανεπτυγμένου καπιταλισμού

τον τελευταίο μισό αιώνα χρήζει ιδιαίτερης σημασίας. Η αντιπρομοκρατική νομοθεσία είναι αυτή που εγκαθιδρύει την τάση αξιολόγησης της βούλησης των υποκειμένων, αλλάζοντας έτσι την λογική της ποινικοποίησης του πραχθέντος εγκλήματος. Βασίζεται συγκεκριμένα στην ταύτιση βούλησης, προετοιμασίας της πράξης και εν τέλει τέλεσης του αδικήματος, με ιδιαίτερα βαριές κατηγορίες σε περιπτώσεις που αφορούν «αδικήματα» κατά της εύρυθμης λειτουργίας του κράτους.

Αναλύοντας λοιπόν τις μετατοπίσεις της εξουσίας στην χρήση της καταστολής σε επίπεδο δρόμου ανάλογα με τις κοινωνικές πιέσεις που δέχεται, είναι ιδιαίτερα σημαντικό να μην ξεχνάμε το είδος της καταστολής που παραμένει διαρκής. Την καταστολή που αντιμετωπίζουν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες ή οι φυλακισμένοι. Τα πολιτικά και κοινωνικά δικαιώματα των φυλακισμένων αίρονται κατά το δοκούν, ενώ αντιμετωπίζονται με πρωτόγνωρη βία σε ένα κατά τα λεγόμενα «κράτος δικαίου». Αντίστοιχα, μέσω της θεσμικής και προληπτικής καταστολής, οι μετανάστες κρατούνται εκτός του αστικού ιστού ή του νομικού πλαισίου, περιορίζεται η πρόσβασή τους σε αγαθά και γενικότερα κάθε πτυχή της ζωής τους εξαρτάται από την κρατική διοίκηση. Δημιουργούνται έτσι ζώνες ανομίας, ως μια λύση “έκτακτης ανάγκης”, που δεν είναι ωστόσο ανεξάρτητες από την έννομη τάξη. Αντίθετα, οι “έκτακτες” τροποποιήσεις στην νομοθεσία που έχουν πραγματοποιηθεί τα τελευταία χρόνια με το πρόσχημα της επιτακτικής αναγκαιότητας, συντελούν σε μία διαφορετικού τύπου μεταναστευτική πολιτική. Στο όνομα της ειρήνης και της ασφάλειας, οι πρόσφυγες έχουν ενταχθεί σε ένα καθεστώς εξαίρεσης, όπου, παραμένοντας σε κέντρα κράτησης επ’ αορίστου χρόνου, χωρίς κάποια δικαστική απόφαση, εξαιρούνται από τα θεμελιώδη νομικά, κοινωνικά και ανθρώπινα δικαιώματα.

Αναδεικνύεται, λοιπόν, πως ανεξαρτήτως γεωγραφικού προσδιορισμού ή είδους διακυβέρνησης («φιλελεύθερες δημοκρατίες» ή «αυταρχικά» καθεστώτα), η κρατική καταστολή αποτελεί ακρογωνιαίο λίθο της κρατικής λειτουργίας. Για αυτό και όσο κι αν ο συσχετισμός μεταξύ κρατικής καταστολής και κοινωνικής συναίνεσης ιστορικά μεταβάλλεται, η συνολική κατασταλτική ισχύς του αστικού κράτους παραμένει διαχρονικά σταθερή -αν δεν αυξάνεται-, καταμεριζόμενη ανάμεσα στους αντίστοιχους μηχανισμούς του. Ιδιαίτερα αν περιγράψουμε την σημερινή εποχή, ως εποχή των κρίσεων, μπορούμε να δούμε πως, μέσα σε αυτήν, όσο οι μηχανισμοί απόσπασης κοινωνικής

συναίνεσης αποδυναμώνονται, και όσο οι “λύσεις” παράγουν ολοένα και μεγαλύτερους αποκλεισμούς και ανισότητες, η καταστολή και ο αυταρχισμός θα αναβαθμίζονται.

Απέναντι σε αυτή την παγκόσμια τάση του σύγχρονου καπιταλισμού προς την όξυνση της κατασταλτικής βίας δεν θα πρέπει να μένουμε σαστισμένες/οι. Οι εξεγερμένοι στην Χιλή, στο Λίβανο καθώς και το μαζικό κίνημα των Black Lives Matter στην Αμερική του Τραμπ, δείχνουν πως όσο και αν η ιστορική τάση του πολιτικού αυταρχισμού και της κοινωνικής καταπίεσης υπερिσχύει σήμερα, οι κοινωνικές αντιδράσεις δεν θα σταματήσουν ποτέ να ξεπηδούν. Σε μια κοινωνία που αναγνωρίζει όλο και περισσότερα δικαιώματα αλλά υλοποιεί ελάχιστα, εμείς θα πρέπει να έχουμε στραμμένα τα βλέμματα στις εστίες αυτών των αντιστάσεων και να θυμόμαστε πως, ακόμα και στις πιο καταπιεστικές καπιταλιστικές κοινωνίες, Η αντίσταση είναι δυνατή, χρειάζεται οργάνωση και αλληλεγγύη: η αριστερά οφείλει να εντείνει το επίπεδο της λαϊκής διεκδικητικότητας, να μην περιορίζει τη δυνατότητα σύγκρουσης στα όρια «νομιμότητας», να μην δαιμονοποιεί τη μαζική λαϊκή αντιβία και αναδεικνύει δομές αντίστασης στην διεύρυνση της καταστολής. Καθώς όλο και περισσότερες μορφές πάλης σήμερα ποινικοποιούνται από τους κρατικούς μηχανισμούς, οφείλουμε με επινοητικότητα, μαζική και δυναμική δράση να αναπτύξουμε πολύμορφο ρεπερτόριο δράσης από τα νέα κοινωνικά κινήματα, τους εργατικούς αγώνες, τις κινήσεις αλληλεγγύης κα σε αναλογία με τις ανάγκες του εκάστοτε αγώνα.

1.6 Η άνοδος της ακροδεξιάς

Σε έναν κόσμο κραυγαλέων ανισοτήτων και κλιμάκωσης της κρατικής και ιμπεριαλιστικής βίας, η ακροδεξιά φαίνεται να αναπτύσσεται. Αυτό δεν σημαίνει ότι «οι μάζες επιθύμησαν τον φασισμό»: το μπαράζ ακροδεξιών νικών και ανόδου των προηγούμενων ετών (Τραμπ, Κουρτς, Μπολσονάρο, Όρμπαν), ρυμουλκεί αποδεδειγμένα στο επίκεντρο της κοινωνικής ζωής την ακροδεξιά και αναδεικνύει την εκτεταμένη επικράτηση της στο εσωτερικό της δεξιάς. Με γενικότερους όρους, η ακροδεξιά ενισχύεται, στο βαθμό που αποτελεί ταυτόχρονα αυτόνομη δύναμη και συγκλίνουσα τάση στο

στρατηγικό πεδίο του κράτους. Αυτή η σύγκλιση, η συμπληρωματικότητα της Ακροδεξιάς με τα κόμματα της κρατικής διαχείρισης, και η δυνατότητά της να πολιτεύεται ως καθεστωτικός «αντάρτης», της επιτρέπει να αξιοποιεί αυτή προνομιακά τις κρίσεις των αστικών κομμάτων.

Η σύγκλιση αυτή σφυρηλατείται ήδη από τη δεκαετία του '90. Σε πρώτο χρόνο, περνά από τη «συνάντηση» των αστικών κομμάτων στην αποϊδεολογικοποίηση της πολιτικής «διακυβέρνησης» και τον τεχνοκρατισμό: η συνάντηση αυτή έχει ως συνέπεια τον κατακερματισμό των πολιτικών συστημάτων, εξαιτίας της πολύχρονης χρήσης νεοφιλελεύθερων μεθόδων που ακύρωσαν δεσμούς και κοινωνικές εκπροσωπήσεις, αναδεικνύοντας την Ακροδεξιά σε βασική δύναμη «αντιπολίτευσης».

Σε δεύτερο χρόνο, η ομογενοποίηση των αστικών κομμάτων επιτυγχάνεται στο έδαφος του εθνικισμού, του ρατσισμού, του κρατικού αυταρχισμού και του αντικομμουνισμού. Είναι στο έδαφος αυτό που η Ακροδεξιά αποδαιμονοποιείται και αναβαθμίζεται σε κρίσιμη συνιστώσα του «κόμματος της τάξης», το οποίο ενοποιείται μέσα στο κράτος. Ρόλος της ακροδεξιάς μεταξύ άλλων είναι να παράγει τον νομιμοποιητικό λόγο της «εξαίρεσης» για όλους εκείνους απέναντι στους οποίους το κυρίαρχο σύστημα επιλέγει να μην είναι συμπεριληπτικό - χαρακτηριστικό παράδειγμα η διάχυση του αιτήματός για την κατασκευή του φράχτη στον Έβρο για την αναχαίτιση της μεταναστευτικής κίνησης: ξεκινάει ως μειοψηφικό αίτημα από την Χρυσή Αυγή, ενσωματώνεται ως κομμάτι του προεκλογικού λόγου του ΛΑΟΣ και υλοποιείται από την οικουμενική μνημονιακή κυβέρνηση Παπαδήμου (ΝΔ, ΠΑΣΟΚ και ΛΑΟΣ).

Κοινός παρονομαστής και στους δύο αυτούς «χρόνους» είναι η αποστασιοποίηση σημαντικών τμημάτων των εργαζομένων από την πολιτική. Όσο αναχρονιστικά κι αν μιλά, όσο παρωχημένη κι αν εμφανίζεται, η Ακροδεξιά παραμένει συμβατή με τον καπιταλιστικό εκουγχρονισμό – είτε υπηρετώντας τα από κυβερνητικές θέσεις, είτε εκτρέποντας την αντιπολίτευση στον φιλελευθερισμό σε δρόμους εθνικής-πολιτιστικής-φυλετικής σύγκρουσης. Και στις δύο περιπτώσεις, η Ακροδεξιά το καταφέρνει κερδίζοντας τμήματα της παραδοσιακής εργατικής τάξης, ανέργους, κατώτερα και παραδοσιακά μικροαστικά στρώματα – διαιρώντας ντόπιους και ξένους, παλιούς και νέους εργαζόμενους, άνδρες και γυναίκες, και αξιοποιώντας την πολιτική και

πολιτισμική εξουδετέρωση της εργατικής τάξης.

Ταυτόχρονα, θεωρούμε λάθος την εκτίμηση ότι η ακροδεξιά είναι απλά “το μακρύ χέρι του συστήματος”. Τα ακροδεξιά, νεοφασιστικά και νεοναζιστικά μορφώματα έχουν δική τους πολιτική ατζέντα, την οποία προωθούν αυτόνομα και ενίοτε και σε σύγκρουση με τα αστικά κόμματα. Εξάλλου, πέραν της συνθήκης της κρίσης και των επιλογών των κλασικών αστικών πολιτικών δυνάμεων, έπαιξε σημαντικό ρόλο και η αυτοτελής οργάνωση και δράση του «υποκειμενικού» ακροδεξιού παράγοντα. Η Ακροδεξιά αξιοποίησε στο έπακρο τις ευνοϊκές συνθήκες που δημιούργησε η κυρίαρχη νεοφιλελεύθερη πολιτική. Επιτελεία όπως το Breitbart του Steve Bannon συγκρότησαν ένα συνολικό πολιτικό-πολιτιστικό ρεύμα, εκκινώντας πολλές φορές από περιθωριακές ομάδες του διαδικτύου και φαινομενικά ασήμαντα ζητήματα. Ειδικότερα, το ρεύμα της alt-right αποτελεί μία πρωτότυπη μείξη ανάμεσα σε κλασικές εθνικιστικές αφηγήσεις και τη σύγχρονη ακροδεξιά ρητορική απέναντι στον φεμινισμό, την πολιτική ορθότητα, με διαρκή παρέμβαση σε ζητήματα μαζικής κουλτούρας. Αυτό το καθιστά ιδιαίτερα επικίνδυνο καθώς έχει σημαντική διάχυση μέσα στη νεολαία.

Ειδικότερα στην Ελλάδα, η περίπτωση της εγκληματικής οργάνωσης της Χρυσής Αυγής, με το συνδυασμό κοινοβουλευτικής παρουσίας και εγκληματικής δράσης των ταγμάτων εφόδου, είναι ενδεικτική. Από αυτή την άποψη, ο Σεπτέμβριος του 2013 αποτελεί σημείο καμπής της απόπειρας επιβολής της ατζέντας της Χρυσής Αυγής με όρους γενικευμένης δολοφονικής δράσης σε επίπεδο δρόμου (βλ. γεγονότα στο Μελιγαλά, επίθεση στο ΠΑΜΕ, δολοφονία Φύσσα). Ταυτόχρονα, έχει πολλά να μας διδάξει η πολύμορφη ανάπτυξη του αντιφασιστικού κινήματος και το αντιφασιστικό ξέσπασμα μετά τη δολοφονία του Παύλου Φύσσα που ανέδειξε και ξεμπρόστιασε τους οργανικούς δεσμούς ανάμεσα στη Νέα Δημοκρατία και τη Χρυσή Αυγή. Άλλωστε, μόνο υπό τον εκβιασμό του αντιφασιστικού ξεσπάσματος σταμάτησε η ιδιότυπη ασυλία της εγκληματικής φασιστικής δράσης και το κράτος κινήθηκε ποινικά εναντίον της Χρυσής Αυγής. Με αυτή την έννοια, έχει σημασία να αναδεικνύεται και στην αυτοτέλεια του το φασιστικό φαινόμενο και να εκπονείται κάθε φορά ειδικός οργανωτικός και πολιτικός σχεδιασμός για τη συγκεκριμένη αντιμετώπιση της ακροδεξιάς και το τσάκισμα του φασισμού με κάθε μέσο.

Μέρος 2: Σε αναζήτηση εναλλακτικής

2.1 Η συγκυρία και εμείς μέσα σε αυτήν

The road so far

Η περίοδος που διανύουμε ορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική κρίση του 2008, την μεταφορά της στην Ελλάδα και την διαχείριση και αξιοποίηση της από τις αστικές στρατηγικές. Αυτό που περιγράφηκε ως μνημονιακή πολιτική αποτέλεσε τη συνάντηση του πυρήνα της νεοφιλελεύθερης γραμμής για την οικονομία, με τις βασικές κατευθυντήριες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την “ολοκλήρωση” της, με βασική της λογική τη δημοσιονομική πειθάρχηση. Σε αυτή τη σύνδεση τα Μνημόνια αποτέλεσαν την ίδια στιγμή εργαλείο και κατεύθυνση. Το μνημονιακό αφήγημα, η συζήτηση περί χρέους κλπ, αποτέλεσαν τη βάση για μία μόνιμη κατάσταση έκτακτης ανάγκης, θωρακίζοντας τις “μνημονιακές” κυβερνήσεις απέναντι στις κοινωνικές αντιδράσεις και πιέσεις. Στην πραγματικότητα τα μνημόνια αποτελούν μία - οξυμένη, με χαρακτηριστικά τομής - έκφραση της σύγχρονης αστικής γραμμής που προϋπήρχε αυτών και συνεχίζει να αποτελεί κεντρική κατεύθυνση των κυβερνήσεων μέχρι σήμερα.

Οι βασικές κατευθύνσεις αυτών των πολιτικών αφορούν την υποτίμηση της εργασίας και την εμπορευματοποίηση νέων πεδίων της κοινωνικής σφαίρας. Η διάλυση των εργασιακών σχέσεων αποτελεί την βάση της λογικής της οικονομικής ανάπτυξης μέσω της κίνησης, του κέρδους και της κεφαλαιακής συσσώρευσης. Αυτό συνδέεται και με την κατεύθυνση για γενικευμένες ιδιωτικοποιήσεις, εγκαινίαση νέων πεδίων κερδοφορίας σε χώρους όπως η παιδεία, η υγεία, οι δημόσιοι χώροι κλπ. Το κράτος ως εγγυητής αυτής της πορείας αποτραβιέται από τα πεδία αυτά, διευκολύνει την επιχειρηματική δραστηριότητα, ενώ την ίδια στιγμή σκληραίνει τον ρόλο του ως εγγυητής της δραστηριότητας του κεφαλαίου απέναντι στην κοινωνία. Ο οικονομικός “φιλελευθερισμός” πάει μαζί με την αυταρχικοποίηση του κράτους ιδιαίτερα σε μία περίοδο όπου το νεοφιλελεύθερο όνειρο που μπορεί να αποσπούσε κοινωνικές συναίνεσεις σε προηγούμενες φάσεις,

δυσκολεύεται όμως να “πείσει” σε περιόδους κρίσης.

Η πολιτική σύγκρουση που επωμίστηκε η Αριστερά αυτά τα χρόνια πατάει στο ερώτημα της εναλλακτικής απέναντι στα Μνημόνια. Σε αυτήν την σύγκρουση βασική πτυχή ήταν η υπεράσπιση των κεκτημένων των προηγούμενων δεκαετιών. Ωστόσο, τα όρια που έθεσε στους αγώνες η πορεία θωράκισης του κράτους όρισε και την ανάγκη για τη συνολικοποίηση των επιμέρους ερωτημάτων και την κεντροκοποίηση της πολιτικής αντιπαράθεσης. Αυτήν την αντιπαράθεση ο ΣΥΡΙΖΑ την μετέφρασε στην πρόταση για Κυβέρνηση της Αριστεράς, η οποία αποτέλεσε το βασικό αντίπαλο δέος στις μνημονιακές πολιτικές, η οποία ωστόσο δεν κατάλαβε τα όρια μιας γραμμής επιστροφής σε μία πρότερη κατάσταση, υποτιμώντας παράλληλα τη σημασία της λειτουργίας του ελληνικού κράτους εντός ΕΕ-ευρωζώνης.

Η διακυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ χαρακτηρίστηκε από σκληρές μεταρρυθμίσεις σε πολλούς κλάδους της ελληνικής κοινωνίας και οικονομίας. Με την εφαρμογή του τρίτου μνημονίου και τις αλλαγές στο εργασιακό, στο ασφαλιστικό και στην εκπαίδευση συνέχισε την επίθεση στο κράτος πρόνοιας ενώ προλείανε το δρόμο για την πλήρη ισοπέδωσή τους από την επόμενη κυβέρνηση. Η συνέχεια της αστικής πολιτικής εντοπίζεται σε κάθε στάδιο της πορείας του ΣΥΡΙΖΑ από αξιωματική αντιπολίτευση σε κυβέρνηση και υπογραμμίζεται από την αρχική αποτυχία και μετέπειτα απροθυμία να διαμορφώσει ένα ταξικά μεροληπτικό πολιτικό σχέδιο με στόχο τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Πολύ περισσότερο στηρίχτηκε στην προσπάθεια συγκερασμού συχνά αντιτιθέμενων κοινωνικών συμφερόντων, υπό την ομπρέλα μιας θολής αφήγησης περί «παραγωγικής ανασυγκρότησης». Βασικές προεκλογικές υποσχέσεις περί επαναφοράς κατώτερου μισθού και συλλογικών συμβάσεων όχι μόνο δεν υλοποιήθηκαν αλλά επιχειρήθηκε μια πλέον σκληρότερη πολιτική στη βάση της πολιτικής σταθερότητας και υπό τον φόβο της διακοπής χρηματοδότησης από τους δανειστές.

Παρά την φανερή συνέχεια στην αστική πολιτική, πριν ακόμη την ανάληψη της εξουσίας από την κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ αλλά και από την επόμενη

σημερινή κυβέρνηση, φαίνεται το διάστημα 2015-2019, να αποτέλεσε ευνοϊκότερη περίοδο για την επιβολή των αστικών πολιτικών. Με άλλα λόγια, ο ΣΥΡΙΖΑ λόγω και του κοινού που είχε συσπειρώσει ήδη μέχρι τότε αλλά και τη διατήρηση ενός αφηγήματος περί προοδευτικής και ανανεωτικής κυβέρνησης, κατόρθωσε να εξασφαλίσει την επιβολή της αστικής του ατζέντας αλλά και την ανοχή ή ακόμη και συναίνεση σε αυτή, σε καλύτερο και μεγαλύτερο βαθμό από άλλες κυβερνήσεις, προηγούμενες ή επόμενες. Εν τέλει, η αποσυμπίεση του κόσμου που τον στήριζε, μετά την συνειδητοποίηση του συμβιβασμού και της απογοήτευσης ενός πλάνου που χάθηκε για πάντα, αλλά και η δυναμική συσπίεση των δυνάμεων στα δεξιά, στη βάση της αποτυχίας ακόμη και της τελευταίας προοπτικής για αριστερή κυβέρνηση και την οικοδόμηση ενός μονοπατιού βασισμένο στον ρεαλισμό και την πρόοδο, οδήγησε στην επικύρωση της εκλογικής ήττας του ΣΥΡΙΖΑ και την άνοδο της ανανεωμένης δεξιάς που βγήκε μπροστά με την κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας.

Η τελευταία διετία

Η τελευταία διετία βρίσκει τη χώρα σε μια συγκυρία όπου οι ασυνέχειες των τελευταίων χρόνων αποκρυσταλλώνονται σε μια πολύ σκληρά νεοφιλελεύθερη πολιτική με ιδιαίτερα σαφή βηματισμό και μεθοδολογία. Τα μνημονιακά κεκτημένα του συστήματος φαίνεται να αποτελούν την βάση στην προσπάθεια μιας συνολικής ανασυγκρότησης της οικονομίας της χώρας με αλλαγές στην παραγωγική αναδιάρθρωση και στη δημιουργία ενός αφηγήματος περί ολικής και βιώσιμης ανάπτυξης. Βλέπουμε πως δύο χρόνια μετά την εκλογή της Νέας Δημοκρατίας, οι υποσχέσεις περί άρσης των “εμποδίων” για την ατομική πρόοδο (φόροι, ασφαλιστικές εισφορές, καθολική υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, συντάξεις) πάνω στις οποίες έχτισε το αφήγημά της, υλοποιούνται μερικώς, εμποδώνοντας όλο και περισσότερο στην πολιτική του ατομικού δρόμου που έχει πλέον εδραιωθεί. Η προεκλογική υπόσχεση της ανάπτυξης και η δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου απαλλαγμένου από τα “κακώς κείμενα του πάλαι ποτέ αναχρονιστικού κρατικού μηχανισμού”, φαίνεται ξεκάθαρα πως χτίζεται μέρα με τη μέρα στις πλάτες των εργαζομένων: Παρά την μείωση των φόρων, η συνολική αγοραστική δύναμη μειώνεται από την άνοδο των τιμών, λόγω της απουσίας ελεγκτικών μηχανισμών, με τον έμμεσο μισθό να συρρικνώνεται από την διάλυση των κοινωνικών παροχών. Επιπλέον,

πολλοί/ές/ά βιώνουν ακόμα σημαντικότερες επιπτώσεις από την αποδιάρθρωση ακόμα και κεντρικών τομέων της πολιτικής προστασίας, .

Η κυβέρνηση της ΝΔ ήταν και παραμένει πρόθυμη να αποτελέσει την τομή εκείνη εντός του αστικού μπλοκ που θα βαδίσει σταθερά προς την ριζική αναδιάρθρωση που απαιτεί το κεφάλαιο και οι ευρωπαϊκές επιταγές. Στο πλαίσιο αυτό η πολιτική λιτότητας, με καθήλωση των μισθών, που αποτελεί στρατηγικό και μακροχρόνιο πλάνο στο ευρωπαϊκό σκηνικό, εξακολουθεί να αποτελεί αιχμή της κεντρικής πολιτικής της ΝΔ. Στο παραπάνω έρχεται να προστεθεί η όλο και περαιτέρω απομάκρυνση από τις εναπομείνασες δομές κοινωνικού κράτους με την επιθετική πολιτική συνεχών ιδιωτικοποιήσεων και τις μεγάλες αλλαγές στο ασφαλιστικό.

Ταυτόχρονα, φαίνεται να επιχειρείται μια σταδιακή αναδιάρθρωση του εργατικού δυναμικού στην Ελλάδα με ενίσχυση-αύξηση του χαμηλά ειδικευμένου προσωπικού και παράλληλη συντήρηση εκείνου του εργασιακού δυναμικού που χαρακτηρίζεται από πολύ υψηλή εξειδίκευση και χαμηλούς μισθούς. Η πόλωση αυτή μεταξύ υψηλής και χαμηλής ειδίκευσης και η συμπίεση των εργαζομένων ενδιάμεσης ειδίκευσης, οφείλεται και στην μαζική εισαγωγή ψηφιακών τεχνολογιών, με αποτέλεσμα η σύγχρονη αυτοματοποίηση σε ορισμένους κλάδους εργασίας να ανακατευθύνει τους εργαζομένους αυτούς σε επαγγέλματα τόσο με υψηλότερες όσο και χαμηλότερες δεξιότητες. Το συνολικό τοπίο στο εργασιακό σκληραίνει συνεχώς, αποδυναμώνοντας τα μέσα πάλης των εργαζομένων και δημιουργώντας περαιτέρω συνθήκες επισφάλειας. Πλάι στις βασικές αιχμές της πολιτικής της ΝΔ σήμερα, αν κάτι αποτελεί χαρακτηριστικό της πολιτικής της περιόδου την οποία βιώνουμε και των αστικών κυβερνήσεων που ανθίζουν μέσα σε αυτές, είναι η πεποίθηση της κυβέρνησης πως το πολιτικό της πρόγραμμα πρέπει να περάσει πάση θυσία, καθώς οι αναδιρθρωτικές αλλαγές που συντελούνται σήμερα, επιταγές ήδη της μνημονιακής περιόδου, έρχονται με καθυστέρηση. Το πόρισμα Πισσαρίδη, που πρόκειται να αποτελέσει ενδεικτικό των κινήσεων του ελληνικού κεφαλαίου την επόμενη δεκαετία, προειδοποιεί για σκληρότερη στροφή προς τον νεοφιλελευθερισμό, στροφή που ίσως μπορέσει να καλύψει τα κενά που απαιτεί εδώ και χρόνια η ευρωπαϊκή πολιτική για την θωράκιση του καταμερισμού εργασίας Βορρά-Νότου, αναπαράγοντας τις ανισότητες του σχήματος κέντρου-περιφέρειας

Ωστόσο, η παγκόσμια υγειονομική κρίση και η διαχείρισή της από την κυβέρνηση δημιούργησε σοβαρό πρόβλημα στο εν μέρη συσπειρωμένο μπλοκ της ΝΔ που είχε συγκροτήσει κατά την εκλογή της. Η φθορά που αντιμετωπίζει η Νέα Δημοκρατία είναι εμφανής τόσο στο μπλοκ που είχε συσπειρώσει εκ δεξιών της, όσο και στο ευρύ κοινωνικό μπλοκ που φάνηκε να την εμπιστεύεται το '19. Η ευρεία καταστολή στον δρόμο, η αποτυχημένη, με αλλεπάλληλα lockdown αντιμετώπιση της πανδημίας και η πολυμέτωπη αντιλαϊκή πολιτική δημιουργεί μια διάχυτη δυσαρέσκεια στον κόσμο που ανά διαστήματα δημιουργεί αντικυβερνητικά, περιορισμένης ωστόσο διάρκειας και ασυγκρότητα, μπλοκ (βλ αντικαταστατική οργή νεολαίας). Τομή στον αντικυβερνητικό λόγο θα αποτελέσουν το επόμενο διάστημα και οι οικονομικές συνέπειες της πανδημικής κρίσης, ενώ η ακρίβεια που ήδη έχει αρχίσει να κάνει αισθητή την παρουσία της, απομακρύνει περαιτέρω τον κόσμο από το μπλοκ της ΝΔ. Ταυτόχρονα, η διαχείριση του εμβολιαστικού προγράμματος δημιούργησε σημαντική ρωγμή στα δεξιά της ΝΔ με ένα μέρος του κόσμου αυτού να συσπειρώνεται δεξιότερα. Ωστόσο η γενική αυτή δυσαρέσκεια, δεν θα πρέπει να ερμηνεύεται ως μαζική και λαϊκή αντίδραση που μπορεί να ανατρέψει την υπάρχουσα κυβέρνηση, αφού η ΝΔ διατηρεί ακόμη αποδοχή ενός (μεγάλου) μέρους της κοινωνίας που εξακολουθεί να προσμένει την νέα προοπτική που είδε στο μπλοκ αυτό. Ταυτόχρονα, η ανυπαρξία δυναμικού αντίπαλου δέους απέναντι στη ΝΔ δεν βοηθά ούτε στην επίτευξη ισχυρού πλήγματος στην πολιτική της ούτε κατά συνέπεια στην απόσπαση μέρους του μπλοκ που συσπειρώνει σήμερα.

Κρατική Θεσμική Θωράκιση

Στην Ελλάδα, η νεοφιλελεύθερη διακυβέρνηση δεν θα μπορούσε να ξεφύγει από την παγκόσμια τάση όξυνσης της καταστολής. Η προληπτική ενίσχυση των κατασταλτικών μηχανισμών, η εξειδίκευση πληθώρας κατασταλτικών μηχανισμών στρατιωτικού τύπου για την διατήρηση της «ευταξίας» (πεζές περιπολίες, ομάδες ΔΙΑΣ και ΔΕΛΤΑ, Μονάδες Αποκατάστασης Τάξης, Ομάδα Πρόληψης και Καταστολής Εγκλήματος, Ειδική Κατασταλτική Αντιτρομοκρατική Μονάδα κ.α.) αλλά και η έντονη στρατιωτικοποίηση των συνόρων είναι λίγα από τα χαρακτηριστικά θωράκισης της κατασταλτικής λειτουργίας του ελληνικού αστικού κράτους.

Ιδιαίτερα την περίοδο της πανδημίας, κατά την

διάρκεια των σκληρών περιορισμών κυκλοφορίας, η κυβέρνηση με μια στροφή σκληρού αυταρχισμού συγκέντρωσε πολλαπλές αρμοδιότητες, δημιουργώντας έναν μοναδικό, ανεξέλεγκτο πόλο άσκησης εξουσίας με συνέπεια την κορύφωση της κρατικής αυθαιρεσίας και καταστολής. Όλο το προηγούμενο διάστημα, είδαμε να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο στη διακυβέρνηση η ισχύς των δυνάμεων καταστολής, η εμβάθυνση ενός αστυνομοδικαστικού συστήματος που παρέχει ασυλία στις παραβάσεις της εξουσίας αλλά και η αναβάθμιση του ρόλου των αστυνομικών δυνάμεων ως παράγοντες ρύθμισης της κοινωνικής ζωής και διασφάλισης των υγειονομικών πρωτοκόλλων. Τέλος, η πανδημία αντιμετωπίστηκε ως έκτακτη κατάσταση, μετατοπίζοντας το βάρος της νομοθέτησης από την κοινοβουλευτική διαδικασία στις πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, στις υπουργικές αποφάσεις, ακόμη και στα διατάγματα της αστυνομίας - ανοίγοντας έτσι δρόμους δημοκρατικών εκτροπών και απευθείας επίθεσης στα κοινωνικά και πολιτικά δικαιώματα.

Σε νομικό πλαίσιο, σημείο τομής για τη θωράκιση του κράτους απέναντι σε οτιδήποτε αμφισβητεί την κυρίαρχη ιδεολογία και αστική πολιτική, αποτελεί ο νόμος για την απαγόρευση των διαδηλώσεων τον Ιούλιο του 2020, που εμφανίστηκε από την κυβέρνηση ως "εξορθολογισμός και προσαρμογή στα ευρωπαϊκά πρότυπα" και ψηφίστηκε με ελάχιστο χρόνο για διαβούλευση. Με αυτό βλέπουμε πως δεν έχουμε να κάνουμε απλώς με μια όξυνση της αστυνομικής βίας και καταστολής, αλλά με την ποινικοποίηση ενός ευρύτερου φάσματος πρακτικών που μέχρι πρότινος θεωρούνταν απλά πολιτική δράση. Μέσω αυτής της θωράκισης, το κράτος αναμετράται με την μνήμη της προηγούμενης δεκαετίας, των εξεγερτικών διαθέσεων και κινητοποιήσεων, προσπαθώντας να προβάλει και να καταστείλει αντίστοιχες μελλοντικές δυναμικές.

Ωστόσο, η συνεχής παρουσία πάνοπλων αστυνομικών δυνάμεων σε κάθε σπιθαμή δημόσιου χώρου, ως τοποτηρητές του «νόμου και της τάξης» ήταν αυτό που πυροδότησε την κοινωνική οργή, μαζί με την καταστολή που εμφανιζόταν αναβαθμισμένη σε επίπεδο δρόμου και τις γενικότερες συνθήκες κοινωνικής περιθωριοποίησης για μεγάλη μερίδα του πληθυσμού. Η οργή αυτή κορυφώθηκε για ευρύτερα κοινωνικά ακροατήρια με τον ξυλοδαρμό πολιτών στην κάμερα, το μεσημέρι της 7/3 στην πλατεία της Νέας Σμύρνης με αποτέλεσμα, μετά από μαζικές κινητοποιήσεις σε επίπεδο γειτονιών, την αναδίπλωση της κυβέρνησης για ένα διάστημα της κατασταλτικής πολιτικής της. Γνωρίζουμε ωστόσο πως παρά

οποιαδήποτε αναδίπλωση, η καταστολή δεν είναι μια δευτερεύουσα πολιτική επιλογή της κυβέρνησης. Έρχεται παράλληλα με μία περίοδο οικονομικής αβεβαιότητας που είναι πιθανό να οδηγήσει σε νέα ύφεση ή παρατεταμένη κρίση, μια περίοδο που έπεται να διανύσουμε τώρα που τα αποτελέσματα της υγειονομικής κρίσης θα γίνουν ορατά σε οικονομικό επίπεδο στον κόσμο της εργασίας και νέες αντιδράσεις επρόκειτο να δημιουργηθούν. Παράλληλα, χρειάζεται να συνυπολογίσουμε πως για τη Νέα Δημοκρατία και γενικότερα για το σκληρά δεξιό και ακροδεξιό μπλοκ η καταστολή φαίνεται να είναι προϋπόθεση της υπόσχεσής τους για μια κοινωνία ασφάλειας και τάξης και συγκροτητικό στοιχείο της εκλογικής τους βάσης. Βλέπουμε έτσι πως η καταστολή αναδεικνύεται από την κυβέρνηση σε αυταξία ως ιδεολογικό εργαλείο πειθούς και πειθαρχίας και παράλληλα εξυπηρετεί ως μέσο απόσπασης συναίνεσης και διευκόλυνσης των νεοφιλελεύθερων πολιτικών

Από την απαγόρευση των διαδηλώσεων, στην απαγόρευση των απεργιών, στους τρομονόμους, στις σκλήρυνση των ποινών κλπ., φαίνεται πως η υπεράσπιση των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών απέναντι σε διαρκώς πιο σκληρό και αυταρχικό κρατικό μηχανισμό αποτελεί κρίσιμο μέτωπο πάλης. Πέρα από την αναγκαία ανάδειξη του ζητήματος μέσα σε συλλογικούς φορείς (σωματεία, φοιτητικούς συλλόγους κλπ), είναι ζήτημα που πρέπει να ιεραρχηθεί από τις οργανώσεις της αριστεράς, να αναζητηθούν συμμαχίες, να στηθούν πρωτοβουλίες και μέτωπα σε πανελλαδικό επίπεδο (και γιατί όχι να αναζητηθούν και ανάλογες διεθνής πρωτοβουλίες).

Για παράδειγμα, η πρωτοβουλία δικηγόρων και νομικών που συγκροτήθηκε για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων του Δ. Κουφοντίνα ανταποκρίθηκε με εξαιρετικά ανακλαστικά και σηκώνοντας την πολιτική ευθύνη απέναντι στα καθήκοντα που επέβαλλε η περίοδος. Η Αριστερά που θέλουμε οφείλει να συμπεριλάβει (χωρίς να καπελώσει) στη λογική της τέτοιες πρωτοβουλίες, ακόμη και ως προτάσεις στο κίνημα και τις πρωτοπορίες του. Με διαφορετικό τρόπο έχει συμβάλει το Δίκτυο Υπεράσπισης Δημοκρατικών Ελευθεριών (ΔΥΔΕ), που έχει καταφέρει να συσπειρώσει ένα σημαντικό αριθμό ανθρώπων της διανοής και αναδεικνύει ζητήματα ελευθεριών και καταστολής μέσα από ενεργή διαδικτυακή παρουσία αλλά και άσκηση πίεσης σε επίσημους φορείς.

Επιπλέον, θεωρούμε σημαντικό το συντονισμό των οργανώσεων της αριστεράς, για την από κοινού

συνεννόηση για την παρουσία στο δρόμο, αλλά και την από κοινού ανάληψη πρωτοβουλιών ενάντια στην καταστολή. Αφενός, η ενεργητική υπεράσπιση του δικαιώματος στην διαμαρτυρία, απέδειξε το προηγούμενο διάστημα πως είναι κομβικής σημασίας, τόσο ως έμπρακτη αντίδραση στον νόμο για τις διαδηλώσεις όσο και αναγκαίος παράγοντας επανεμφάνισης του κινήματος. Αφετέρου ο συντονισμός των οργανώσεων σε επίπεδο πρωτοβουλιών έχει δώσει σημαντικά δείγματα γραφής, όπως η διοργάνωση της μεγάλης συναυλίας ενάντια στην καταστολή στα προπύλαια το Νοέμβριο του 2019.

Τέλος, δομές προστασίας του κινήματος με πρόταγμα την αλληλεγγύη, όπως η Ομάδα Νομικής Βοήθειας είναι εξαιρετικά σημαντικές στην θεσμική υπεράσπιση απέναντι στην κρατική καταστολή. Στο ίδιο πνεύμα αλληλεγγύης θα πρέπει να στηρίζονται σε επίπεδο λόγου και πράξης αγωνιστές του ευρύτερου ανταγωνιστικού κινήματος που στοχοποιούνται από το κράτος (κυρίως από το χώρο της αναρχίας), πρωτοβουλίες όπως το ταμείο αλληλεγγύης κρατουμένων, συνελεύσεις αλληλεγγύης σε πολιτικούς κρατούμενους, δίκες (πχ δίκη Ρουβίκωνα) κλπ.

Ακροδεξιά και ελληνικό κράτος

Στην ελληνική περίπτωση η φασιστική ακροδεξιά εκφράστηκε συντριπτικά και κοινοβουλευτικά από την Χρυσή Αυγή, η οποία αναδείχθηκε ως η “συστημική αντισυστημικότητα”. Η άνοδος της την περίοδο των μνημονιακών αγώνων, τα πογκρόμ εναντίων μεταναστών με αστυνομική συνοδεία τη περίοδο του “Ξένιου Δία”, η παρακρατική της δράση απέναντι σε σωματεία και κινηματικές δομές, οι δολοφονίες και τα τάγματα εφόδου, η βουλευτική και οργανωτική πρωτοβουλία που λάμβανε για την υπεράσπιση των συμφερόντων συγκεκριμένων μερίδων του κεφαλαίου (προνομιακές σχέσεις με εφοπλιστικό κεφάλαιο και οργανωμένο έγκλημα), της επέτρεψαν να λειτουργήσει ως η προληπτική αντεπανάσταση στις δυνατότητες του εξεγερτικού αντιμνημονιακού κινήματος της περιόδου 2011-2012 και της εκφρασμένης πολιτικής ριζοσπαστικοποίησης τα χρόνια που ακολούθησαν.

Μετά από χρόνια αγώνων και την άρση της συστηματικής αναγκαιότητας ενός τόσο συγκροτημένου φασιστικού πόλου όπως η Χρυσή Αυγή, η καταδικαστική απόφαση αποτέλεσε επιστέγασμα της ολοκλήρωσης ενός πολιτικού

κύκλου: δεν τελειώσαμε με τον φασισμό, αλλά κατορθώσαμε να δώσουμε ένα σημαντικό χτύπημα στην εκπροσώπηση του. Ένα χρόνο μετά την καταδικαστική απόφαση για τη Χρυσή Αυγή, ο αποδιοργανωμένος κορμός του φασιστικού εσμού, προσπαθεί να ξαναβρεί τα πατήματα του εκμεταλλεζόμενο τα κενά που του διέθεσαν τα αστικά κόμματα και το κράτος. Εμφανίστηκε στα πογκρόμ απέναντι σε μετανάστες και εργαζόμενους ΜΚΟ στα νησιά, στελέχωσε τις παρακρατικές εθνοφυλακές στα σύνορα του Έβρου και κινητοποιήθηκε στην άρνηση της πανδημίας, επωφελούμενο τις αντιφάσεις στη πολιτική διαχείριση της πανδημίας από τη Νέα Δημοκρατία που στηρίζονταν στην απροθυμία άρσης της λιτότητας και ουσιαστικής ενίσχυσης του συστήματος υγείας και των υποδομών.

Η επανεμφάνιση ενός τέτοιου μπλοκ, μπορεί να μην είναι σε θέση να δώσει σαφή εικόνα για την προοπτική του, ο ρόλος του ωστόσο προδιαγράφεται από την πρόσφατη ιστορία. Μια συσπειρωμένη ακροδεξιά βρίσκει πρόσφορο έδαφος στη χώρα καθώς αυτή συνεχίζει να βρίσκεται αντιμέτωπη με την οικονομική κρίση, η εργατική τάξη αντιμετωπίζει σκληρές συνθήκες ανασφάλειας, η ακροδεξιά αναπτύσσεται διεθνώς ως τάση. Τα αστικά μπλοκ ανέκαθεν χρησιμοποιούσαν την απειλή τέτοιων μορφωμάτων όταν οι κοινωνικές δυνάμεις της σύγκρουσης έσφιγγαν απειλητικά τον κλοιό γύρω από τις κυβερνήσεις. Καθώς για το άμεσο μέλλον δεν μπορούν να εκπροσωπηθούν και να συγκροτηθούν διευθυμένο φασιστικό υποκείμενο, οι φασιστικές ομαδοποιήσεις θα επιδιώξουν να επιβιώσουν συμβιωτικά: διεισδύοντας στις κρατικές δομές, αναλαμβάνοντας παρακρατική δράση, αναζητώντας οργανωτική ανάκαμψη σερβίροντας εθνικιστικές ιδέες σε βαθιά πληττώμενα κομμάτια της εργατικής τάξης.

Η κατάσταση στην αριστερά μας

Η εξωκοινοβουλευτική Αριστερά μπροστά σε αυτό το πολιτικό σκηνικό φαίνεται να προσπαθεί να ανασυνταχθεί. Σε μεγάλο βαθμό υπάρχει μια πλειοψηφική συνειδητοποίηση των οργανωμένων δυνάμεων πως τα υπάρχοντα μορφώματα δεν έχουν καταφέρει από μόνα τους να συσπειρώσουν εκείνο το δυναμικό του κόσμου που θα αποτελέσει μαζικό και λαϊκό ρεύμα και ταυτόχρονα θα αναμετρηθεί με σοβαρούς όρους σε μια ενδεχόμενη εκλογική μάχη. Η αδυναμία συγκρότησης μιας εναλλακτικής προοπτικής οδηγεί τον κόσμο μακριά από τον δρόμο

του κινήματος και της ανατροπής, βαθαίνοντας ακόμη περισσότερο την κρίση εκπροσώπησης που έμειναν ως παρακαταθήκες από το 15. Ο κόσμος φαίνεται να μην εμπιστεύεται εύκολα τα εγχειρήματα που υπόσχονται «αέρα αλλαγής» και επιλέγει συχνά ανάμεσα στο μη χείρον βέλτιστον και στην συνολική αποχή από τα κοινά, πράγμα που φαίνεται και από τα υψηλά ποσοστά αποχής στις τελευταίες βουλευτικές. Παράλληλα η αδυναμία της Αριστεράς να ανταποκριθεί σε μεγάλο βαθμό στις νέες ανάγκες της εποχής απωθεί συχνά κόσμο από τις οργανωμένες δομές του κινήματος. Η ύπαρξη δημοκρατικού ελλείμματος, η μη συμπίεση με τις νέες χρονικότητες, η ανυπαρξία νέων μέσων πάλης είναι μερικά από τα στοιχεία που εξακολουθούν να απασχολούν μεγάλο μέρος της εξωκοινοβουλευτικής Αριστεράς μέχρι σήμερα. Πάγιες παθογένειες που παρατηρούνταν και παρατηρούνται ακόμη στο εσωτερικό της Αριστεράς, με κυρίαρχες τις ενδοκινηματικές αντιπαραθέσεις και τους μικρογεγονισμούς, έχουν ως αποτέλεσμα να κρατούν και τον ευρύτερο κόσμο μακριά από την Αριστερά αλλά και να προσηλώνουν και την ίδια σε μία αέναη και χωρίς ουσία εσωτερική διαπάλη που σε καμία ανάγκη ανοικτού διαλόγου δεν πατά και σε κανένα κοινωνικό πρόβλημα δεν απαντά.

Κόντρα ωστόσο στα παραπάνω, διαφαίνεται τώρα μια βούληση από πλευράς αρκετών οργανωμένων δυνάμεων να εμπλακούν ή ακόμη και να συμμετέχουν ενεργά στη συγκρότηση πρωτοβουλιών-συμμαχιών που θα καταφέρουν να καλύψουν το κενό στα αριστερά και θα προσελκύσουν ξανά τον κόσμο που μετά το 15 διάλεξε άλλο δρόμο. Σταθερό στοίχημα για την Αριστερά ήταν και παραμένει η εμπλοκή του μη οργανωμένου δυναμικού αγωνιστών και αγωνιστριών. Εμπλοκή που απαιτεί παράλληλα και εξίσου δύο καθήκοντα: από τη μια την δημιουργία προοπτικής και την τεκμηρίωση όλων των λόγων που καθιστούν την Αριστερά τον χώρο μέσα από τον οποίο οι αγώνες για την υλοποίησή της θα έχουν αποτέλεσμα. Από την άλλη η βαθιά κατανόηση του δυναμικού στο οποίο απευθυνόμαστε: των αναγκών και των προβληματισμών του, των διαφοροποιήσεων στο εσωτερικό του και των δικών του μέσων πάλης. Μόνο έτσι θα μπορέσει πραγματικά η Αριστερά να προσεγγίσει αυτό τον κόσμο και να τον καλέσει στο πλευρό της να παλέψει.

2.2 Οι κοινωνικοί αγώνες και εμείς μέσα σε αυτούς

Από την σκοπιά της Αριστεράς και ειδικά μίας Αριστεράς που θέλει να φανταστεί μεγάλες κοινωνικές και πολιτικές ανατροπές δεν μπορούμε να κοιτάμε το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον χωρίς να θέτουμε στο επίκεντρο την κοινωνική κίνηση και τα κοινωνικά κινήματα. Ο δικό μας ρόλος, τα όρια, οι δυνατότητες μας και οι στόχοι που θέτουμε δεν πρέπει να αποτελούν ζητήματα που η αριστερά θέλει να αντιμετωπίσει για τον εαυτό της, αλλά ανοικτά ερωτήματα για το πως οι υποτελείς τάξεις θα συγκροτηθούν, θα υπερασπιστούν τον εαυτό τους και θα διεκδικήσουν έναν καλύτερο κόσμο για όλους και όλες. Τα κοινωνικά κινήματα είναι αυτές οι συγκροτήσεις που καθιστούν τους υποτελείς δυνάμεις ανατρεπτικές, αυτές οι διαδικασίες που θέτουν τους εκμεταλλευόμενους στο τιμόνι της ιστορίας.

Επιλέγουμε να μιλάμε για πολλά κινήματα γιατί αντιλαμβανόμαστε τις πολλαπλές καταπίεσεις που υφίστανται οι άνθρωποι στον σημερινό κόσμο, αλλά και τα πολλαπλά αιτήματα, οράματα και επιθυμίες που τα συγκροτούν. Η συγκρότηση των σημερινών κινήματων είναι λοιπόν και αποτύπωση των πολλαπλών ταυτοτήτων που χαρακτηρίζουν τους σημερινούς ανθρώπους. Οι αφηρημένες κατηγορίες, οι πολλαπλές καταπίεσεις συγκροτούνται καθαυτές όταν μπαίνουν σε κίνηση, διεκδικούν, αναγνωρίζουν τον εαυτό τους ως υποκείμενο της πολιτικής ζωής. Αυτή η πολλαπλότητα κάνει και ενδιαφέρουσα την συζήτηση για την εμπλοκή της αριστεράς μέσα στα κοινωνικά κινήματα, η οποία διαπερνάται από τις ίδιες αυτές καταπίεσεις και προσδοκίες.

Οι μεγάλοι αντιμνημονιακοί αγώνες

Τα πρώτα μνημονιακά χρόνια έδειξαν τις δυνατότητες που έχει μιας μεγάλης τάξης κοινωνική κίνηση. Οι αγώνες, ιδιαίτερα της περιόδου 2010 - 2012, έβγαλαν στον δρόμο ένα πολύ μεγάλο κομμάτι της ελληνικής κοινωνίας από διαφορετικές αφετηρίες. Το κίνημα των πλατειών ίσως αποτέλεσε και την πιο ρητή προσπάθεια συγκρότησης της “εξεγερμένης” κοινωνίας μέσα από συγκεκριμένες διαδικασίες, με βλέψεις αποκέντρωσης και συντονισμού στη βάση των δημοκρατικών συμμετοχικών διαδικασιών. Ανεξάρτητα ωστόσο από το τι κατάφερε η συγκεκριμένη προσπάθεια, τα πρώτα “μνημονιακά” χρόνια μπορούμε να δούμε να συγκροτείται ένα

μεγάλο κοινωνικό μπλοκ το οποίο θα διεκδικήσει να ορίσει το μέλλον της χώρας απέναντι στις κυρίαρχες πολιτικές.

Μέσα σε αυτό το νήμα κινηματικών παραστάσεων εντοπίζουμε μία μεγάλη αφήγηση που κατάφερε να ενοποιήσει αυτούς τους αγώνες γύρω από σχετικά συγκεκριμένες αιχμές με επίκεντρο τα μνημόνια και την μνημονιακή πολιτική. Αυτή η συνθήκη έθεσε τη χώρα σε μία “μόνιμη” πολιτική κρίση η οποία από τη σκοπιά του αστικού πολιτικού συστήματος δεν φαινόταν να είναι διαχειρίσιμη μέχρι και τα γεγονότα του καλοκαιριού του 2015, την συνθηκολόγηση του ΣΥΡΙΖΑ και την πλήρη αποδοχή του ΤΙΝΑ από την πλειοψηφία των πολιτικών δυνάμεων της χώρας. Ωστόσο, αυτό δεν αναιρεί τη σημασία μίας περιόδου μέσα στην οποία όχι απλά είχαμε σημαντικούς αγώνες, αλλά αγώνες συνδεδεμένους από την παραδοχή ότι μπορούμε να ζήσουμε αλλιώς. Αυτό το νήμα μας οδηγεί στο μεγαλειώδες “ΟΧΙ” του δημοψηφίσματος και την, μεγάλης τάξης, εναντίωση της ελληνικής κοινωνίας στην αστική στρατηγική για την χώρα. Χωρίς να θεωρούμε ότι αυτή η τάση ήταν απόλυτα συγκροτημένη και συνειδητή, δεν μπορούμε να ξεχνάμε ότι η “στιγμή” του δημοψηφίσματος υπήρξε και αποτελεί βάση, πεδίο, ανάμνηση για τις ανατροπές του μέλλοντος.

Μέσα σε αυτή τη συνθήκη η αφήγηση της “έκτακτης ανάγκης” και η προσπάθεια θωράκισης του κράτους απέναντι στα αιτήματα των κινήματων είναι κομβική για να καταλάβουμε όχι μόνο την τότε συγκυρία αλλά και συνολικά τα όρια και τις προκλήσεις σε μία προσπάθεια όξυνσης της κοινωνικής σύγκρουσης. Είναι ενδεικτικό ότι απέναντι σε πρωτοφανείς κινητοποιήσεις όπως το φοιτητικό κίνημα του 2010 ή οι πλατείες του 2011 οι κυβερνήσεις επέλεξαν να μην κάνουν ούτε βήμα πίσω απέναντι στην κοινωνική πίεση. Αυτή η συνθήκη κατέστησε αναγκαία την συζήτηση της συνολικής πολιτικής ανατροπής είτε στην έκφρασή της ως σχέδιο (σχηματικά) αντικαπιταλιστικής ρήξης, είτε στην πρόταση για μία Κυβέρνηση της Αριστεράς η οποία θα βρει τον χώρο των δυνατοτήτων ανάμεσα στην υπεράσπιση της κοινωνίας και την σύγκρουση με τις αστικές επιταγές. Η ηγεμονία αυτής της πολιτικής πρότασης έθεσε και τα όρια για τη συνέχεια και την περαιτέρω συγκρότηση των κοινωνικών αγώνων, σε μία συγκυρία όπου φαίνεται να υπήρξαν τέτοιες δυνατότητες.

Απέναντι στο ερώτημα μιας συνολικής ανατροπής τα κινήματα εκείνης της περιόδου δεν κατάφεραν

να σχηματίσουν τις μορφές συγκρότησης που θα μπορούσα να παίξουν τον ρόλο ενός αντίπαλου δέους ή σε βάθος χρόνου των δομών δυαδικής εξουσίας. Παρόλα τα μεγάλα κινηματικά γεγονότα τα διαφορετικά κινήματα δεν κάνανε ουσιαστικά βήματα στην συγκρότησή τους ή στην εξυγίανση και μαζικοποίηση των διαδικασιών τους. Επομένως ενώ μπορεί να είχαμε μεγάλες εμφανίσεις του εργατικού και του φοιτητικού κινήματος είναι δύσκολο να πεις ότι η εικόνα μέσα στα συνδικάτα και τους φοιτητικούς συλλόγους άλλαξε ριζικά μέσα στην συγκεκριμένη πενταετία. Την ίδια στιγμή η σχετική άνθιση των κοινωνικών δομών και δικτύων αλληλεγγύης ιδιαίτερα μετά τις πλατείες, δεν απέκτησε σταθερές βάσεις και έφθινε σαφέστατα μετά το 2015. Η συζήτηση για τα αίτια της παραπάνω εικόνας έχει βαθιές ρίζες που για να τα αναζητήσουμε εκτενώς πρέπει να δούμε όλη τη πορεία της φθοράς των ελληνικών κινημάτων τις δεκαετίες του 80, του 90 και του 2000. Ωστόσο αυτό που έχει περισσότερο ενδιαφέρον είναι να δούμε την στάση και την ευθύνη της Αριστεράς μέσα στην μνημονιακή συγκυρία, η οποία σε μεγάλο βαθμό αντιμετώπισε τα κινήματα λιγότερο ή περισσότερο εργαλειακά κάτι που τελικά συνδέεται και με τη συνολική κουβέντα για τον ρόλο των κινημάτων και την αυτοθεσμίση τους στην υπόθεση της ανατροπής.

Το σημερινό κατακερματισμένο τοπίο

Τα κοινωνικά κινήματα μέσα στην περίοδο που ονομάζεται συχνά “περίοδος της ήττας” προσπάθησαν να κρατήσουν ζωντανό το νήμα των κοινωνικών αγώνων απέναντι στην κυρίαρχη πολιτική. Είναι χαρακτηριστικό ότι απέναντι σε πολλές πτυχές της επίθεσης που συνεχίζεται απέναντι στις εκμεταλλεζόμενες τάξεις (πλειστηριασμοί, περιβάλλον, ιδιωτικοποιήσεις, ασφαλιστικό κ.α.) διατηρείται το νήμα της σύγκρουσης καθώς και δομές και καταστάσεις που δίνουν αγώνες και παράγουν ριζοσπαστικό πολιτικό λόγο. Προφανώς όλες αυτές οι υπάρχουσες πρωτοβουλίες και οι δομές των πιο παραδοσιακών κινημάτων είναι πολύ πιο αποσυσπεριωμένες και με μικρότερη συμμετοχή, αν και στην πραγματικότητα το νήμα των ζωντανών κινηματικών διαδικασιών σε πολλούς χώρους όπως πχ το εργατικό ή το φοιτητικό κίνημα χάθηκε πιο πριν.

Η ασυνέχεια μετά το 2015 ωστόσο δεν έγκειται μόνο στην συσπείρωση, την μαζικότητα των επιμέρους κοινωνικών παραστάσεων. Τα παραπάνω αποτελούν σύμπτωμα μίας γενικής κατάστασης απογοήτευσης. Παρόλα αυτά μέσα στις υπάρχουσες

κινηματικές δομές υπάρχουν εμπεδωμένες παθογένειες που μπορεί να παρακάμφθηκαν σε μία προηγούμενη φάση, ωστόσο τώρα επανέρχονται ως κυρίαρχα προβλήματα για την μαζικοποίηση χώρων όπως μπορεί να είναι το φοιτητικό και το εργατικό κίνημα. Παρόλα αυτά η απουσία εναλλακτικής συνεχίζει να αποτελεί κυρίαρχο παράγοντα, τόσο σε σχέση με τα όρια που θέτει για επιμέρους κινήματα απέναντι στην κυβερνητική αδιαλλαξία, όσο και σε σχέση με την δυσκολία να έχουμε μαζικές εκφράσεις της κοινωνικής δυσαρέσκειας και σύνθεσης των επιμέρους αιτημάτων σε μεγάλα κινηματικά γεγονότα.

Μέσα σε αυτή την κατάσταση το ελληνικό ΜεΤοο αποτελεί μία ιδιαίτερη περίπτωση. Μιλάμε για ένα “κίνημα” το οποίο δημιούργησε μία αρκετά ισχυρή κοινωνική μετατόπιση απέναντι σε μία βαθιά εμπεδωμένη πατριαρχική κουλτούρα εντός της ελληνικής κοινωνίας. Παράλληλα, οι ίδιες οι αιχμές και οι μετατοπίσεις που παρήγαγε αποτελούν πολύ λίγο συνέχεια μίας σύγκρουση που με συστηματικό τρόπο επωμιζόταν η αριστερά ή έφεραν ως φορτίο τα μεγάλα κινήματα της τελευταίας δεκαετίας. Αυτό δεν σημαίνει ότι μέσα στην αριστερά δεν υπήρχαν κομμάτια, συλλογικότητες, ομάδες που επωμιζόνταν τις μάχες απέναντι στις διάφορες πτυχές της πατριαρχικής καταπίεσης, αλλά ότι αυτές οι μάχες δεν ήταν για την αριστερά και την αναρχία κυρίαρχη αιχμή. Μπορούμε λοιπόν να πούμε ότι το μεΤοο ως τομή για την ελληνική κοινωνία αποτέλεσε τομή και για την αριστερά και το κίνημα.

Στην εποχή της λαϊκής δυσαρέσκειας

Η διακυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας αποτελεί μία “νέα ιδιαίτερη” συνθήκη για τους κοινωνικούς αγώνες. Η Νέα Δημοκρατία λόγω και της δεξιάς στροφής και στο εσωτερικό της αλλά και προσπαθώντας να ακολουθήσει το δόγμα μηδενικής ανοχής των μνημονιακών χρόνων έχει επιλέξει να κινηθεί χωρίς εκπτώσεις σε σχέση με το πολιτικό της πρόγραμμα, απευθυνόμενη κυρίως στη βάση της. Παράλληλα, υιοθετεί ένα σκληρό αυταρχικό πλαίσιο που μπορεί να γίνεται πιο εμφανές στο κομμάτι της καταστολής, αλλά ξεδιπλώνεται στα πεδία της προπαγάνδας, τα περιστατικά συγκαλήψεων, την γραμμή προστασίας του πολιτικού της προσώπου, αλλά και την επιλογή της να προχωρήσει νομοθετώντας μέσα στην καραντίνα και παρόλη την κοινωνική δυσαρέσκεια.

Ιδιαίτερα η διαχείριση της υγειονομικής κρίσης είναι αυτή που τροφοδότησε και ένα μεγάλο

κύμα λαϊκής αντίδρασης. Αιχμή του δόρατος ήταν προφανώς οι κινητοποιήσεις των ίδιων των υγειονομικών, οι οποίες ωστόσο εξέφρασαν ένα ευρύτερο κοινωνικό αίτημα σε σχέση με την Δημόσια Υγεία και την προστασία των πολιτών από τον κορονοϊό. Παράλληλα οι καμπάνιες που στήθηκαν από τις αριστερές οργανώσεις και η ιντερνετική παρέμβαση κυρίως του πρώτου κύματος της πανδημίας έφτιαξαν ένα ιδιότυπο δίκτυο αντίδρασης απέναντι στην κυβερνητική πολιτική εμπλέκοντας με διαφορετικό τρόπο μία μεγάλη μερίδα κόσμου σε πρωτοβουλίες αντίδρασης, δικτύωση και ανάδειξη καταγγελιών προς το κράτος και την εργοδοτική αυθαιρεσία και στο κομμάτι της αλληλεγγύης. Παρόλα αυτά, αυτή η πρώτη εικόνα δεν μετενσαρκώθηκε σε μαζικές κινητοποιήσεις για το ζήτημα της υγείας, ενώ το σύνθημα “μετά θα λογαριαστούμε” φαίνεται να έμεινε στα χαρτιά. Σε αυτό έπαιξε ρόλο και η αρχική δυσκολία ή και φοβικότητα της αριστεράς στο να βγει στο δρόμο και να επωμιστεί κινητοποιήσεις, πολιτικά και οργανωτικά, την περίοδο της καραντίνας, χωρίς να υποτιμάμε ότι κάτι τέτοιο ήταν για πολλούς λόγους δύσκολο και δεν είναι δεδομένο ότι θα μπορούσε να παράξει μαζικά κοινωνικά γεγονότα.

Κάποιες από τις σημαντικότερες στιγμές της τελευταίας διετίας έχουν συνδεθεί με το ζήτημα της καταστολής. Αυτό δεν έχει να κάνει μόνο με την όξυνση που επέλεξε η κυβέρνηση Μητσοτάκη αλλά με το διάχυτο αίσθημα αδικίας που μπορεί να ξεκινούσε από το υγειονομικό ή τις εργασιακές συνθήκες και σε ένα βαθμό συμπυκνώθηκε στο ζήτημα της καταστολής και τον απαγορεύσεων. Με αυτόν τον τρόπο το σπάσιμο της απαγόρευσης της πορείας του Πολυτεχνείου με πρωταγωνιστικό τον ρόλο του ΚΚΕ αποτέλεσε μία μεγάλης τάξης ήττα για την κυβέρνηση Μητσοτάκη, το κίνημα υπεράσπισης των δικαιωμάτων του Δημήτρη Κουφοντίνα μεταφράστηκε σε ένα γενικευμένο μέτωπο με την αιχμή ενός δημοκρατικού δικαιώματος και τα γεγονότα της Νέας Σμύρνης τροφοδότησαν τις μεγαλύτερες κινητοποιήσεις των τελευταίων χρόνων στις πλατείες όλης της χώρας.

Αντίστοιχα, η τεράστια αντιφασιστική συγκέντρωση της 7ης Οκτωβρίου 2020 ενόψει της απόφασης στη δίκη της Χρυσής Αυγής, και η πέραν κάθε προσδοκίας διάδοση του συνθήματος «Δεν είναι αθώοι», αποτελεί ίσως την κορυφαία στιγμή για το λαϊκό κίνημα τα τελευταία χρόνια. Η μαζικότητα αυτού του γεγονότος, συνιστά μια σημαντική νίκη για την δημοκρατική κοινωνική πλειοψηφία: αποτέλεσε την κορύφωση μιας μακρόχρονης, επίμονης και πολύμορφης δράσης του αντιφασιστικού κινήματος

της τελευταίας δεκαετίας. Έδειξε την σημασία της ανάπτυξης δράσης ενάντια στο φασιστικό φαινόμενο τόσο εντός, όσο και εκτός της δικαστικής αίθουσας. Μέσα από την αντιφασιστική ενότητα, τον συντονισμό και τη συνεργασία πολιτικών ομάδων, κοινωνικών χώρων και πρακτικών, μέσα από τη σπουδαία και επίμονη δουλειά των συνηγόρων πολιτικής αγωγής στη δίκη, την στάση της Οικογένεια Φύσσα και των θυμάτων της φασιστικής βίας, συγκροτήθηκε ένα ισχυρό κίνημα για την φυλάκιση της Χρύσης Αυγής, το οποίο αντιλήφθηκε ότι μέσα από την έκβαση της δίκης μπορούσε να δοθεί ένα σημαντικό πλήγμα στην πολιτική εκπροσώπηση του φασιστικού φαινομένου.

Από την άλλη, στιγμές της δίκης επιβεβαίωσαν τη δικαιολογημένη έλλειψη εμπιστοσύνης και τη συσσωρευμένη δυσαρέσκεια προς το δικαστικό σύστημα και τον κρατικό μηχανισμό ευρύτερα. Η σπουδή της εισαγγελέως να προτείνει την αθώωση σχεδόν όλων των κατηγορουμένων και η δήλωση πίστης προς τους τελευταίους με τη φράση «δεν λιποψύχησα», μπροστά στα μάτια μιας ολόκληρης χώρας, είναι από μόνη της ένα ιστορικό γεγονός. Η δε προαγωγή της στο ανώτατο δικαστικό σώμα, επιβεβαιώνει με τον πιο μελανό τρόπο τον αντιδραστικό ρόλο εκτεταμένων μερίδων του σκληρού πυρήνα του κρατικού μηχανισμού, ο οποίος έχει διατηρηθεί ανέπαφος εδώ και δεκαετίες, παρά την όποια εναλλαγή των συστημικών κομμάτων στην κυβέρνηση.

Οι φωτιές του καλοκαιριού αποτέλεσαν το τελευταίο μεγάλο γεγονός τροφοδότη της λαϊκής δυσαρέσκειας. Η αυθόρμητη και μεγάλης τάξης κατακραυγή της κυβέρνησης και ιδιαίτερα του πρωθυπουργού είναι ενδεικτικά μιας κοινωνίας που δεν νιώθει ότι χωράει στα σχέδια των από πάνω αλλά δεν μπορεί, ακόμα, να πάρει την κατάσταση στα χέρια της.

Για την δική μας παρουσία

Στην πορεία προς τη νέα συλλογικότητα αξίζει να δούμε λίγο πιο αναλυτικά τις κοινές μας βάσεις μέσα στα κινήματα της τελευταίας περιόδου. Εξάλλου η ίδια η σύγκλιση του κόσμου που θα συγκροτεί τη νέα μας συλλογικότητα προκύπτει ακριβώς από τις συναντήσεις μας μέσα στους κοινωνικούς χώρους. Ακόμη και σε χώρους όπως το φοιτητικό και το εργατικό που μπορεί να υπάρχουν διαφορετικά σχήματα στα οποία παρεμβαίνουμε τα τελευταία

χρόνια έχουμε προσπαθήσει να προασπίσουμε ένα ρεύμα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά σε σχέση με την παρέμβαση με βάση άμεσα κοινωνικά επίδικα, την κουλτούρα σύνθεσης και τις δημοκρατικές διαδικασίες, την ανάγκη εμφάνισης, αναζήτησης και πειραματισμού και την ενωτική διάθεση. Ιδιαίτερα στο εργατικό φαίνεται ότι έχουμε γίνει κομμάτι - με τον ρόλο που μας αντιστοιχεί - ενός νέου κύματος εργατικών πρωτοβουλιών και νέων σωματείων (Radical - IT, Πανελλαδικό Σωματείο Εργαζομένων στην Έρευνα και την Τριτοβάθμια Εκπαίδευση, ΣΜΔ κ.α.) μέσα από τα οποία μπορούμε να αναζητήσουμε τις βάσεις ώστε να διαδραματίσουμε ρόλο στη δημιουργία μιας νέας πανελλαδικής εργατικής συλλογικότητας (στη συζήτηση για την σύνθεση και υπέρβαση των ΜΕΤΑ-ΠΑΤΕΚ, αλλά κυρίως την εμπλοκή του - οργανωμένου και ανένταχτου - δυναμικού που είναι ενεργό σε πρωτοβάθμια σωματεία αλλά όχι σε γενικότερες διεργασίες), αλλά και για μία συνολικότερη αναγέννηση του εργατικού κινήματος. Αντίστοιχη προσπάθεια, χωρίς ωστόσο να έχουμε ομολογουμένως τον ίδιο βαθμό εμπλοκής, κάνουμε και σε τοπικό επίπεδο σε κοινωνικά εγχειρήματα, δομές αλληλεγγύης και αυτοδιοικητικές κινήσεις, αλλά και στις αντίστοιχες προσπάθειες συντονισμού τους.

Αντίστοιχα, η κοινή μας παρουσία στον δρόμο το τελευταίο διάστημα προσπάθησε να διαμορφώσει ένα στίγμα για το εγχείρημα μας. Η παρουσία μας σε μικρές και μεγάλες κινητοποιήσεις, χωρίς να θεωρούμε ότι δεν είχαμε ελλείψεις και οργανωτικές αδυναμίες, είναι κομμάτι της μαχητικής ταυτότητας που θέλουμε να οικοδομήσουμε. Ιδιαίτερα στην περίπτωση των κινητοποιήσεων για τον Δ. Κουφοντίνα αυτή η επιμονή, σε συνδυασμό με την προσπάθεια που έγινε και μέσω της πρωτοβουλίας δικηγόρων να αναδειχθεί ευρέως το ζήτημα από τη σκοπιά των κοινωνικών δικαιωμάτων, έπαιξε καταλυτικό ρόλο για την κλιμάκωση των κινητοποιήσεων. Η ίδια λογική, σε συνδυασμό με το γενικότερο κλίμα κοινωνικής δυσφορίας, αποτέλεσε τη βάση της προσπάθειας που έγινε και με δική μας συμμετοχή από τον Συντονισμό Συλλογικοτήτων Αττικής για τις πορείες στις γειτονιές και τις πόλεις της Ελλάδας ενάντια στην καταστολή.

Τέλος, το διάστημα της πανδημίας μας έβαλε σε μία διαδικασία συστηματικής ιντερνετικής παρέμβασης, μαζί με άλλες δυνάμεις της αριστεράς μέσω της καμπάνιας Κανένας Μόνος/Καμία Μόνη. Πέρα από την απήχηση της καμπάνιας ως τέτοιας, πρέπει να απολογηθούμε τα εξής: Πρώτον, μεθοδολογικά η καμπάνια κατάφερε να εμπλέξει σε διαφορετικές

ομάδες διαφορετικό κόσμο από διαφορετικές καταβολές και για ένα τουλάχιστον διάστημα αποτέλεσε υπέρβαση στον τρόπο που έχουμε μάθει να συζητάμε, βάζοντας μας στη διαδικασία συλλογικά να σκεφτούμε με βάση τα άμεσα πολιτικά επίδικα και να παρέμβουμε ως προς αυτά. Δεύτερον, η καμπάνια συνέβαλε στη συγκρότηση ανθρώπων που παρήγαγαν θεματικές επεξεργασίες και οι οποίες αποτελούν παρακαταθήκες για το μέλλον με χαρακτηριστικότερο το παράδειγμα της υγείας. Τρίτον, έφτιαξε μετά από καιρό σημείο αναφοράς για τον κόσμο της ευρύτερης δικής μας αριστεράς μέσα σε μία πάρα πολύ ιδιαίτερη και δύσκολη συνθήκη.

Τέλος στο πεδίο του φοιτητικού οι δυνάμεις μας φαίνονται να βρίσκονται σε μια προσπάθεια ανασυγκρότησής τους αλλά και συνολικά αναζωογόνησης του ομολογουμένως εν φθορά φοιτητικού κινήματος, χωρίς ωστόσο να ακολουθείται μια γραμμική πορεία προόδου στον τομέα αυτό. Η ήττα του '15 και η αποτύπωση της στις νέες γενιές, η προσπάθεια ξεριζώματος της πολιτικής από τις Σχολές, η γενικότερη τάση αποπολιτικοποίησης των σχολών και η απουσία προοπτικής για τους νέους ανθρώπους που αισθάνονται ότι πρέπει να επιδοθούν σε ένα σκληρό κυνήγι ανταγωνισμού και απόκτησης προσόντων, οδήγησαν τον κόσμο μακριά από τα μέσα πάλης τους, μαραζωσαν τις συλλογικές διαδικασίες των φοιτητικών συλλόγων και άνοιξαν τον δρόμο για μια από καιρό διαφαινόμενη ριζική εκπαιδευτική αναδιάρθρωση. Οι δυνάμεις της φοιτητικής αριστεράς απέναντι στο τοπίο αυτό δεν καταφέρνουν πάντα να βγάλουν μπροστα ένα σταθερό και δυναμικό φοιτητικό κίνημα με προοπτική μπλοκαρίσματος στα σχέδια της κυβέρνησης. Αυτό φάνηκε και από το κίνημα του '19, που ενώ κατόρθωσε να στησει αναχώματα και προσωρινά να ανακόψει τις κυβερνητικές εξαγγελίες, δεν δημιούργησε εκείνη την ιδεολογική βάση και πίστη στα μέσα πάλης μας, με αποτέλεσμα τελικά τα ίδια αντιδραστικά σχέδια να περάσουν ένα μόλις χρόνο μετά, με ακόμη περισσότερες και πλέον επικίνδυνες αιχμές. Στην κατεύθυνση μαρasmus των συλλόγων έχουν συμβάλει και οι λογικές ηγεμονισμού και βίαιης αντιπαράθεσης των δυνάμεων που σημειώνονται τόσο εντός του αριστερού χώρου όσο και εντός του ευρύτερου ανταγωνιστικού χώρου. Τρανό παράδειγμα τα απαράδεκτα και καταδικαστέα σκηνικά οργανωτικής αντιπαράθεσης που απομάκρυναν ακόμη περισσότερο κόσμο από το κίνημα αλλά οδήγησαν και το τελευταίο στην εσωστρεφή αναδίπλωσή του σε ένα χρονικό σημείο

κομβικό για την αντιπαράθεση με το κυβερνητικό σχέδιο. Ωστόσο η συγκυρία των τελευταίων χρόνων ήταν καθοριστική στην εξαγωγή των συμπερασμάτων πως η ανάγκη για την διαμόρφωση ενός συνολικού σχεδίου υπεράσπισης του δημοσίου και δωρεάν πανεπιστημίου είναι παραπάνω από αναγκαία. Κυρίως όμως, ο αγώνας για την υπεράσπιση των παραπάνω περνά μέσα από την διασφάλιση της ύπαρξης και της δημοκρατικής λειτουργίας των συλλογικών μας δομών. Αγώνας που μόνο μέσα από την συγκρότηση ενός δυνατού ενωτικού ριζοσπαστικού πόλου εντός των σχολών μπορεί να επιτευχθεί.

Κοινωνικά κινήματα και αριστερά σχήματα - συντονισμοί - μεθοδολογία

Σήμερα προσπαθώντας να βάλουμε βάσεις για την παρέμβαση και τον ρόλο της νέας μας συλλογικότητας πρέπει να κοιτάξουμε τις ενεργές κινηματικές συνθήκες των αγωνιστικών δυνάμεων που υπάρχουν και δίνουν μάχες. Ο ρόλος που έχουμε μέσα σε όλες αυτές τις συλλογικότητες, η παράδοση που κουβαλάμε και η παράδοση που προσπαθούμε να φτιάξουμε δεν μεταφράζεται στο πως θα τις “καθοδηγήσουμε”, αλλά πως όντας οργανικά κομμάτια τους θα παίξουμε ρόλο στο να ενισχυθούν και να πολλαπλασιαστούν. Προκειμένου να φανταστούμε μία διαφορετική κοινωνική κατάσταση, με μεγάλα κινήματα πέρα από τον ρόλο που θεωρούμε ότι μπορεί να έχει ένας μαζικός φορέας της αριστεράς, πρέπει να θέσουμε ως στόχο πως οι ίδιες κοινωνικές συλλογικότητες θα μπορούν να παίξουν τον ρόλο της πρωτοπορίας μέσα στους κοινωνικούς τους χώρους, πως θα τους αναζωογονήσουν και πως θα πολιτικοποιήσουν και θα πολιτικοποιηθούν μέσα σε αυτούς.

Εδώ τίθεται και το ερώτημα της περαιτέρω συγκρότησης και συντονισμού των επιμέρους συλλογικοτήτων μέσα στη σημερινή εικόνα πολυδιάσπασης. Μπορούμε να προσεγγίσουμε αυτό το ερώτημα ξεκινώντας από τις υπαρκτές προσπάθειες, όπως είναι ο συντονισμός συλλογικοτήτων Αττικής ή το Συντονιστικό Ομάδων και Δομών Αλληλεγγύης. Παράλληλα, πρέπει να δούμε ότι πολλές από αυτές τις προσπάθειες αποκτούν στρεβλώσεις λόγο της δυσκολίας και της ίδιας της αριστεράς να κάνει υπερβάσεις και να τις επωμιστεί. Τα χαρακτηριστικά πολλών υπαρχόντων σχημάτων ως προεκτάσεις πολιτικών οργανώσεων οδηγούν και σε “ανώτερο” επίπεδο σε κοινωνικούς συντονισμούς ή ακόμα και πιο συγκεκριμένες πρωτοβουλίες που αντί να παίζουν έναν ρόλο

συγκρότησης και δράσης απέναντι σε ένα μέτωπο, πολύ περισσότερο καταλήγουν να αποτελούν χώρους σύγκρουσης και σύνθεσης μεταξύ των γραμμών των πολιτικών οργανώσεων για την εκάστοτε θεματική. Αυτό φαίνεται πολύ περισσότερο στις προσπάθειες που γίνονται στο φοιτητικό ή στο εργατικό κίνημα, που ειδικά σε επίπεδο συντονισμών αφορούν σχεδόν αποκλειστικά τα μέλη των αριστερών οργανώσεων. Εδώ τα βήματα μπροστά που πρέπει να γίνουν είναι πολλά στο βαθμό που καταλαβαίνουμε ότι σε πολλές τέτοιες περιπτώσεις η αριστερά ενώ μπορεί να είναι κομμάτι της λύσης, είναι συχνά και κομμάτι του προβλήματος.

Καταλήγοντας, πρέπει να αναμετρηθούμε με το ποια είναι τα όρια που πρέπει να ξεπεράσουμε μέσα στην οικοδόμηση των κοινωνικών κινήματων. Η προσπάθεια μας ενώ συγκροτούμαστε είναι εξάλλου αυτή της οικοδόμησης μιας νέας αριστεράς. Μιας αριστεράς ζωντανής, ανταγωνιστικής, μαχόμενης και μιας αριστεράς που δεν θέλουμε να την φανταστούμε στο σαφώς ορισμένο πεδίο των οργανώσεων και των πολιτικών τους προτάσεων, αλλά ως μια ζωντανή δύναμη ενεργή και δρώσα μέσα στην κοινωνία που θα παλεύει μαζί με τους καταπιεσμένους απέναντι σε όσα τους καταπιέζουν. Η λογική μας να υπερασπιζόμαστε ανοιχτές, δημοκρατικές, συμμετοχικές, ενωτικές κοινωνικές πρωτοβουλίες δεν είναι απλά μία επιλογή διαφορετικής “ηθικής” ως προς τα κινήματα αλλά και μία πολιτική κατεύθυνση που στοχεύει μέσα από αυτόν τον δρόμο στην συγκρότηση των ίδιων των καταπιεσμένων ως το υποκείμενο των ανατροπών που θα έρθουν.

Η ανάπτυξη των κοινωνικών κινήματων είναι μία υπόθεση και κουλτούρας και βούλησης από τη σκοπιά της αριστεράς, ωστόσο αφορά και σημαντικά πολιτικά βήματα μπροστά σε σχέση με την κατεύθυνση τους και τον ρόλο τους σε μία αντικαπιταλιστική στρατηγική. Αντιλαμβανόμαστε εξάλλου ότι ο ρόλος ενός πολιτικού υποκειμένου, πρέπει σε πολλές περιπτώσεις να είναι αυτός του εγγυητή κινηματικών καταστάσεων αλλά και του καταλύτη για την πολιτική τους εμπάθυνση, στο βαθμό που αναλογεί και χωρίς να επιχειρείται να “φορευθούν” σε αυτά συνολικές πολιτικές στρατηγικές. Αυτό δεν σημαίνει ότι η σχέση κόμματος - κινήματος γίνεται κατανοητή μέσα από ένα γραμμικό σχήμα “λαού” και πολιτικής πρωτοπορίας. Σε πολλές “στροφές” εντός των κοινωνικών συγκρούσεων κινήματα έχουν παράξει γραμμές και αναλύσεις που υπερβαίνουν αυτές της οργανωμένης αριστεράς. Ωστόσο, αντιλαμβανόμαστε ότι τα μέλη μας ως οργανικά κομμάτια εντός των κινηματικών

διαδικασιών έχουν σε μεγαλύτερο βαθμό το άγχος του ρόλου τους μέσα στην συγκυρία αλλά και μέσα σε ένα σχέδιο κοινωνικού μετασχηματισμού.

2.3 Για ένα πρόγραμμα μάχης, για την πολιτική της ρήξης

Πολιτική γραμμή ρήξης και μεταβατικό πρόγραμμα

Το μεταβατικό πρόγραμμα δεν είναι το «πρόγραμμα της επανάστασης», δεν είναι ένα σύνολο στόχων που διακηρύσσουμε επειδή ντρεπόμαστε να πούμε «επανάσταση». Αντίθετα, είναι ο δρόμος προς την επαναστατική τομή και τον κοινωνικό μετασχηματισμό. Το μεταβατικό πρόγραμμα δεν βρίσκεται πέραν των κινημάτων — αντιθέτως, μόνο ο οργανωμένος, αγωνιζόμενος λαός μπορεί να επιβάλλει αλλαγές τόσο μεγάλης κλίμακας. Ωστόσο, το πρόγραμμα της ρήξης δεν μπορεί να προκύψει αυτόματα μέσα από την ανάπτυξη των κινημάτων. Πολύ περισσότερο, το μεταβατικό πρόγραμμα δεν αποτελεί ένα άθροισμα επιμέρους στόχων-συνδικαλιστικών διεκδικήσεων. Αυτό μας φέρνει στην πρόκληση της πολιτικής οργάνωσης. Δεν θέλουμε να συγκροτήσουμε ένα δίκτυο ακτιβιστών και συνδικαλιστών ούτε μία ομάδα απλής προπαγάνδης μιας νέας κοινωνίας. Η εμπλοκή μας στο πεδίο της πολιτικής —εκεί που η ριζοσπαστική Αριστερά υφίσταται διαρκείς ήττες— πηγάζει από την πεποίθηση ότι οι κοινωνικοί αγώνες δεν μπορούν από μόνοι τους να προκαλέσουν μία σειρά κοινωνικών μετασχηματισμών. Μία πολιτική οργάνωση που απλώς στηρίζει τις μαχητικές κινητοποιήσεις, δεν είναι τίποτα παραπάνω από ριζοσπαστικός συνδικαλισμός. Μία πολιτική οργάνωση που διακηρύσσει γενικώς την επαναστατική αλλαγή και καταγγέλλει τον καπιταλισμό οδηγείται στον θεωρητικισμό. Η ικανότητα του να «κάνεις πολιτική» βρίσκεται στην επεξεργασία εκείνων των μεσολαβήσεων που γεφυρώνουν το χάσμα, που φέρνουν τον κοινωνικό μετασχηματισμό στα καθημερινά διλήμματα του αγώνα. Η πολιτική οργάνωση κρίνεται από την ικανότητα της να συνθέτει επιμέρους αγώνες, διεκδικήσεις και αγωνίες σε ένα συνεκτικό σχέδιο αγώνα, ρήξης και κοινωνικής αλλαγής.

Συνολικά, το μεταβατικό πρόγραμμα επιδιώκει το

πέρασμα σε μία πιο οξυμένη συνθήκη της ταξικής πάλης όπου αμφισβητούνται και απειλούνται βασικοί πυλώνες της κυρίαρχης πολιτικής (ΕΕ, ευρώ, ΝΑΤΟ, διεθνής καταμερισμός εργασίας, παραγωγικό μοντέλο). Από αυτή την άποψη, το μεταβατικό πρόγραμμα είναι ένα «πρόγραμμα μάχης»· έχει ως αφετηρία του τα κινήματα και επιστρέφει σε αυτά για να τα αναβαθμίσει πολιτικά, να γίνει οδηγός των κοινωνικών συγκρούσεων. Θεμελιώνεται στην πεποίθηση ότι υπάρχει δυνατότητα κατακτήσεων σε συνθήκες αστικής κυριαρχίας; τόσο επιτυχημένων αντιστάσεων που ανατρέπουν τα σχέδια της αστικής πολιτικής όσο και νικών που δημιουργούν καλύτερους όρους για τη ζωή και την πάλη των καταπιεσμένων. Είναι συγχρόνως ένα πρόγραμμα άμεσων διεκδικήσεων, για «καλύτερη ζωή εδώ και τώρα» αλλά και ένα πρόγραμμα προοπτικής. Επιδιώκει να βελτιώσει άμεσα τη θέση των καταπιεσμένων αλλά και να δείξει ότι κάθε κατάκτηση σε συνθήκες αστικής εξουσίας είναι προϊόν σκληρού αγώνα, αναγκαστικά ασταθής και διαρκώς απειλούμενη.

Το μεταβατικό πρόγραμμα ορίζει συγχρόνως ένα πλαίσιο κοινωνικών και πολιτικών συμμαχιών για την υλοποίηση του. Οι αναγκαίες συμμαχίες (και οι αντίστοιχοι συμβιβασμοί) δεν μπορούν ποτέ να οριστούν εκ των προτέρων, απόλυτα και δια παντός. Από αυτή την άποψη, μία συμμαχία που σπάει δεν είναι πρόβλημα, αρκεί να έπαιξε τον ρόλο της, να προώθησε τη λογική της ρήξης. Παράλληλα, ιδιαίτερα οι κοινωνικές αλλά και οι πολιτικές συμμαχίες έχουν να κάνουν με το βάθος των τομών που περιλαμβάνονται στο δικό μας σχέδιο και τον βαθμό ταξικής πόλωσης που απαιτούν. Όσο εμβαθύνουμε στην υπόθεση αλλαγής του παραγωγικού υποδείγματος και των κοινωνικών σχέσεων, τόσο δυσκολεύει η υπόθεση της συμμαχίας των κατώτερων τάξεων με μερίδες της μικροαστικής τάξης που είναι περισσότερο προσδεδμεμένες στο καπιταλιστικό πρότυπο. Το ερώτημα αυτό τελικά, δεν αφορά μόνο τις κοινωνικές συμμαχίες αυτές καθ' αυτές, αλλά και τα χαρακτηριστικά ενός ηγεμονικού σχεδίου που τις καθιστά εφικτές, θέτοντας παράλληλα προτεραιότητες.

Στις σύγχρονες κοινοβουλευτικές δημοκρατίες, όπου οι κρατικοί θεσμοί είναι γερά θεμελιωμένοι αλλά και συγχρόνως αντιμετωπίζουν εδώ και χρόνια κρίση νομιμοποίησης, το μεταβατικό πρόγραμμα έρχεται αντιμέτωπο με το ερώτημα της κυβερνητικής εξουσίας. Τις τελευταίες δεκαετίες, σε κάθε καμπή που τα κινήματα και η Αριστερά καταφέρνουν να θέσουν υπό διακύβευμα τις βασικές κατευθύνσεις

της κυρίαρχης πολιτικής, τίθεται το ζήτημα της εναλλαγής στη διακυβέρνηση. Αυτό δεν σημαίνει ότι το πρόγραμμα της ρήξης είναι μία προεκλογική υπόσχεση της Αριστεράς προς τις μάζες ούτε ότι το μεταβατικό πρόγραμμα είναι ένα πρόγραμμα διακυβέρνησης «μεταμφιεσμένο». Κάτι τέτοιο θα ήταν κοινοβουλευτικός κρετινισμός αλλά και πλήρως αναντίστοιχο με τα καθήκοντα που έχουμε μπροστά μας τα επόμενα χρόνια, όπου δεν τίθεται ως άμεσος στόχος η διεκδίκηση κοινοβουλευτικών πλειοψηφιών αλλά η ανασυγκρότηση του κινήματος, η επίπονη συγκρότηση ενός νέου μπλοκ της ρήξης. Όμως, μία Αριστερά που δεν δοκιμάζει τη σκέψη και την πρακτική της και στο θεσμικό πεδίο, προετοιμάζει την επόμενη ήττα της. Πολύ περισσότερο, μία Αριστερά που εκ των προτέρων αποκλείει το ζήτημα της διακυβέρνησης, χαρίζει τους μεταβατικούς στόχους στη σοσιαλδημοκρατία — η οποία προφανώς ούτε θέλει ούτε μπορεί να τους φέρει σε πέρας.

Το ζητούμενο δεν είναι να προβλέψει κανείς το πώς και αν θα τεθεί ζήτημα διακυβέρνησης. Περισσότερο, τίθεται η πρόκληση μίας στρατηγικής οπτικής για το ζήτημα της δυαδικής εξουσίας ως μία μακρά περίοδος οξυμμένης ταξικής πάλης και απότομων πολιτικών στροφών. Μέσα σε αυτή την περίοδο, μπορεί να συνδυαστεί η επίτευξη πλειοψηφιών (από το επίπεδο της τοπικής αυτοδιοίκησης μέχρι το κοινοβούλιο) με την ανάπτυξη θεσμών επιβολής της εργατικής-λαϊκής βούλησης που εκ των πραγμάτων βρίσκονται πέραν των ορίων της αστικής δημοκρατίας. Η ρεφορμιστική Αριστερά στις δυτικές καπιταλιστικές κοινωνίες, όταν βρίσκεται σε σημείο διεκδίκησης της κυβερνητικής εξουσίας, υποτιμά ή και υπονομεύει ανοικτά τις διεργασίες λαϊκής αυτό-οργάνωσης, προσδοκώντας με αυτό τον τρόπο να κερδίσει την εύνοια μερίδων του κεφαλαίου προκειμένου να εφαρμόσει το πρόγραμμα της. Η ήττα της είναι πάντα διπλή: και το κεφάλαιο προτιμά τελικά τους παραδοσιακούς εκφραστές του, και οι κοινωνικές φορείς μιας εναλλακτικής πολιτικής βρίσκονται αποπλισμένοι τις πιο κρίσιμες στιγμές. Αντίθετα, η επιβολή των στόχων ενός μεταβατικού προγράμματος της ρήξης αναγκαστικά θα στηρίζεται πάντα στην όξυνση της ταξικής πάλης, στην ανώτερη οργάνωση του λαού και των καταπιεσμένων. Η θεσμική υλοποίηση πλευρών του προγράμματος μπορεί να είναι εφικτή μόνο στο πλαίσιο μιας τέτοιας συνθήκης και πάντα με τη συνειδητοποίηση ότι κάθε θεσμική κατάκτηση θα είναι ημιτελής και απειλούμενη από την αντεπίθεση των κυρίαρχων δυνάμεων. Σε κάθε περίπτωση, ο σοσιαλισμός δεν θα έρθει νομοθετώντας αλλά η Αριστερά έχει

κάθε υποχρέωση να αξιοποιήσει και αυτό το πεδίο στο μέγιστο. Για εμάς, η υπόθεση της αριστερής κυβέρνησης δεν έχει κλείσει — αυτό που ηττήθηκε αμετάκλητα είναι ο αριστερός κυβερνητισμός.

Συμπεράσματα από την εμπειρία του 2015

Στην Ελλάδα, η διαρκής κρίση νομιμοποίησης παράγει ευάλωτα σημεία της κυρίαρχης πολιτικής: τα ΜΜΕ που αποκαλύπτονται ως κυβερνητικά φερέφωνα, η αστυνομία που εκδηλώνεται ως ωμός αυταρχισμός, υπουργοί που ηγούνται της επίθεσης στην κοινωνία, η Ευρωπαϊκή Ένωση που επιτηρεί τη συνέχιση της λιτότητας κ.α. Το ερώτημα κάθε φορά είναι το σημείο αφετηρίας, ο επόμενος κρίσιμος «αδύναμος κρίκος» που μπορεί να διαρρήξει τη συνοχή του κυρίαρχου μπλοκ, να αποδυναμώσει τις συμμαχίες του, να ανοίξει δρόμους για την παρέμβαση του λαϊκού παράγοντα. Την περίοδο '10-'15, συγκροτήθηκε, έστω ως περίγραμμα, ένα πρόγραμμα ρήξης στηριγμένο στα ζητήματα της ανατροπής των μνημονιακών νόμων, της ακύρωσης του χρέους, της αποδέσμευσης από ευρώζωνη/ΕΕ. Τα ζητήματα αυτά παραμένουν ανοικτά και ενεργά στο βαθμό δεν επιλύθηκαν μέσα από την ταξική πάλη: πολύ περισσότερο, το ταραχώδες καλοκαίρι του 2015 έδειξε ότι στην Ελλάδα, οποιαδήποτε μεγάλης κλίμακας κατάκτηση προς όφελος των υποτελών τάξεων και στρωμάτων, θα προχωράει και θα εγκαθιδρύεται στο βαθμό που θα ανοίγει ρήγματα στις διεθνείς συμμαχίες της ελληνικής άρχουσας τάξης και θα κλονίζει τους μηχανισμούς της λιτότητας.

Ωστόσο, σήμερα δεν τίθενται με την ίδια ένταση και με τον ίδιο τρόπο τα ίδια ζητήματα. Η ριζοσπαστική Αριστερά και ο αγωνιζόμενος λαός που ηττήθηκαν τον Ιούλιο του 2015, δεν θα «πάρουν την εκδίκηση» τους αν απλώς επαναλάβουν τους ίδιους στόχους σε μία νέα συνθήκη της ταξικής πάλης. Το ζήτημα είναι το πώς θα συνδυαστούν τα ανοικτά μέτωπα του πρόσφατου παρελθόντος με τις νέες προκλήσεις και τα νέα πεδία συσπείρωσης. Υπό αυτή την έννοια, τροποποιείται και η αντίληψη μας για την αναγκαία κοινωνική και πολιτική συμμαχία που θα επιβάλλει το μεταβατικό πρόγραμμα. Το ζήτημα δεν είναι η ανασύσταση του «μπλοκ της ρήξης» των πλατειών, των μεγάλων απεργιών και της ΕΡΤ — αριστερές δυνάμεις που κινήθηκαν μετά το '15 σε αυτή τη γραμμή, γνώρισαν οδυνηρές ήττες.

Η επιδίωξη πολιτικών κατακτήσεων και ρηγμάτων εντός της κυριαρχίας του κεφαλαίου —και όχι μόνο επιμέρους νίκες για τμήματα των «από κάτω»—

έχει κομβική σημασία για εμάς. Αν το μεταβατικό πρόγραμμα είναι απλά στόχοι προς ζύμωση, τότε αποδεχόμαστε την πολιτική κυριαρχία του κεφαλαίου, ελπίζοντας με σχεδόν μεταφυσικό τρόπο ότι η διαρκής «αποκάλυψη» των δεινών του συστήματος θα μας οδηγήσει με κάποιο τρόπο στην επαναστατική τομή. Από την άλλη, αν νομίζουμε ότι μπορούμε να αποφύγουμε τη σύγκρουση με την άρχουσα τάξη για την ικανοποίηση κοινωνικών αναγκών, τότε εγκλωβιζόμαστε στα όρια που θέτει η κυρίαρχη πολιτική και τα οποία γίνονται όλο και πιο στενά.

Το ζήτημα της ρήξης προκύπτει πολύ έντονα από την εμπειρία του 2015 και ανοίγει μία σειρά συζητήσεων. Ανεξάρτητα από το αν θεωρούμε ότι οι άρχουσες τάξεις μπορούν να αποδεχτούν φιλολαϊκές πολιτικές, βασικό χαρακτηριστικό πολλών αριστερών προγραμμάτων είναι ότι μέσα στην εξέλιξη τους βλέπουν εξιδανικευμένα σημεία ισορροπίας και άρα πολιτικής ελευθερίας για μία αριστερή στρατηγική. Τέτοια χαρακτηριστικά είχε το πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ και η προσέγγιση ότι η ΕΕ θα εκβιαστεί σε σχέση με την αποδοχή του προγράμματός του και παρόμοια προβλήματα έχουν και προσεγγίσεις που τοποθετούν την έξοδο από την ΕΕ ή, ακόμα πιο οικονομίστικα, την έξοδο από το Ευρώ ως την τομή που θα σου επιτρέψει να ξεδιπλωθεί ένα αριστερό σχέδιο. Οι προσεγγίσεις αυτές δεν καταλαβαίνουν πόσο σύνθετο είναι το πρόβλημα. Χωρίς να υποτιμούμε το ζήτημα της ΕΕ και του ρόλου της, η συζήτηση για το πως μπορεί ένα αριστερό σχέδιο να εγγυηθεί την κοινωνική αναπαραγωγή σε ευθεία σύγκρουση με το κεφάλαιο και το πολιτικό τους προσωπικό (άρα αποχωρήσεις κεφαλαίων, κόστη εισαγωγών, ελλείψεις, ανεργία κλπ) ξεπερνάει το ζήτημα της ΕΕ αυτής καθ αυτής. Τελικά, για να αντιμετωπιστούν τα παραπάνω πρέπει να μιλήσουμε για μία σειρά συγκρούσεων (πχ κρατικοποιήσεις, σκληρές φορολογίες) και τομές στο παραγωγικό μοντέλο (γενίκευση του συνεταιριστικού υποδείγματος, στροφή στην κάλυψη βασικών αναγκών, εγγύηση βασικών αγαθών) οι οποίες θα διαδέχονται η μία την άλλη σε μία πορεία μετάβασης. Για αυτό ακριβώς έχει νόημα να βλέπουμε το μεταβατικό πρόγραμμα όχι ως “την ρήξη” αλλά ως μία σειρά συνεχόμενων ρήξεων, με ότι σημαίνει αυτό για τη συγκρότηση του κοινωνικού μπλοκ που θα παλέψει για αυτό.

Υπάρχουν επιπλέον τα εξής στοιχεία που πρέπει να επισημανθούν στην πορεία του ΣΥΡΙΖΑ, και διαδραμάτισαν ρόλο στην κατάληξή του: α) Η υποτίμηση της σημασίας της “θεσμικής υλικότητας”

(δομής, λειτουργιών, στελέχωσης κ.ά.) του κράτους, που αποτυπώθηκε με σαφή τρόπο από τον ρόλο εισαγγελικών λειτουργιών μέχρι συμπεριφορές σαμποτάζ ομάδων υπαλλήλων υπουργείων απέναντι σε κινήσεις υπουργών. β) Η σημασία της γραφειοκρατικοποίησης και κρατικοποίησης των πολιτικών σχηματισμών. Αυτή η διαδικασία, και στην περίπτωση του ΣΥΡΙΖΑ, διαμόρφωσε ένα μαζικό μικροαστικό στρώμα στελεχών (και όχι μόνο) τα οποία βιοπορίζονταν από την πολιτική τους ένταξη, κατάσταση που καθιστούσε πολύ δύσκολη την επιλογή της ρήξης με το σχέδιο του Τσίπρα στις δύσκολες καμπές, και ειδικά μετά το δημοψήφισμα. γ) Η ανυπαρξία βούλησης για τη δημιουργία δομών κοινωνικού ελέγχου - πόσο μάλλον δυαδικής εξουσίας - που θα έχουν επιρροή ως και δικαίωμα άσκησης βέτο σε υπουργικές και ευρύτερες κυβερνητικές αποφάσεις. Τέτοιες προβλέψεις υπήρχαν, παλαιότερα, σε πρωτόλεια μορφή στο πρόγραμμα του ΣΥΡΙΖΑ (όπως οι προβλέψεις για τον «συμμετοχικό προϋπολογισμό»)

Κοινωνικές ομάδες της σύγκρουσης

Μεταξύ των υποτελών τάξεων, οι κοινωνικές εκείνες κατηγορίες που μπορούν να αποτελέσουν εν δυνάμει υποκείμενο ρήξης δεν είναι πάντα οι ίδιες. Ακόμη και οι ίδιες όμως κοινωνικές κατηγορίες δεν συγκροτούν πάντα υποκείμενα σύγκρουσης με τα ίδια αιτήματα ανά τα χρόνια. Με άλλα λόγια η ερώτηση στο ερώτημα ποιος/ποια και γιατί ξεσηκώνεται δεν είναι σταθερά η ίδια. Η ιστορία το αποδεικνύει συνεχώς. Η Αριστερά οφείλει κάθε φορά να είναι σε θέση να βρει την απάντηση στο παραπάνω ερώτημα προκειμένου να συγκροτήσει ένα μαζικό μπλοκ κοινωνικών δυνάμεων σύγκρουσης και να προσαρμοστεί και η ίδια στις ανάγκες και στα αιτήματα του καιρού της. Για να είναι σε θέση να το κάνει αυτό, πρέπει και εντός του δρόμου και των κοινωνικών χώρων που παρεμβαίνει να μπορεί να αφουγκραστεί την ιδιαίτερη ιδιοσυγκρασία και τα χαρακτηριστικά που συναποτελούν κάθε κοινωνική ομάδα. Για να το πετύχει αυτό, πρέπει να αποφεύγει να επιβάλει ως θέσφατα, προτάγματα και μεθοδολογίες από τα παλιά, στην προσπάθεια να προχωρήσει άτσαλα και βιαστικά την διαδικασία της ριζοσπαστικοποίησης του μπλοκ και να φέρει στο προσκήνιο εικόνες του παρελθόντος. Διαφορετικά, απομακρύνεται από την πραγματική επαφή με την κοινωνική εκείνη τάξη ή κατηγορία στην οποία θέλει να απευθυνθεί, με αποτέλεσμα αυτός ο κόσμος να

οδηγείται σε επιλογές πιο θελκτικές για τον ίδιο μεν, χωρίς προοπτική ρήξης δε.

Μία νέα κοινωνική συμμαχία της ρήξης θα έχει στο επίκεντρο της την εργατική τάξη, μέσα από τις πολλαπλές καταπιέσεις και αγωνίες που τη διαπερνούν. Με αυτή την έννοια, θα μπορεί να ανοιχθεί και σε κάθε καταπιεσμένο και καταπιεσμένη για να τον/την εντάξει σε ένα μέτωπο αγώνα, αλληλεγγύης και συμπερίληψης. Οι εργαζόμενες και εργαζόμενοι είναι εκείνοι που διαχρονικά πλήττονται περισσότερο από την σκληρήνωση των νεοφιλελεύθερων πολιτικών, είναι τα πρώτα θύματα των κρίσεων και εκείνοι που βίωσαν τα καταστροφικά αποτελέσματα των μνημονιακών επιταγών πιο έντονα. Ο κόσμος της εργασίας έχει χάσει σε μεγάλο βαθμό κάθε ελπίδα προοπτικής την τελευταία δεκαετία, όπου με ελάχιστες εξαιρέσεις δεν έχει συλλογική αναπαράσταση μεγάλων νικών ενώ οι συνθήκες επισφάλειας συνεχώς εντείνονται. Βασικό χαρακτηριστικό της σύγχρονης εργατικής τάξης αποτελεί η ύπαρξη πολλαπλών ταυτοτήτων τις οποίες φέρουν οι σημερινοί εργαζόμενοι οι οποίες κατά συνέπεια οδηγούν σε πολλαπλές καταπιέσεις. Η σύγχρονη αυτή πολλαπλή ταυτότητα επηρεάζει τον τρόπο με τον οποίο βιώνουν σήμερα οι εργαζόμενες την ύπαρξή τους εντός της παραγωγικής διαδικασίας και κατ' επέκταση τις χρονικότητες, τον βαθμό και τον τρόπο με τον οποίο βλέπουν τον εαυτό τους εντός του κινήματος και οργανώνονται σε αυτό. Παράλληλα το ίδιο το εργατικό κίνημα γνωρίζει έναν πρωτοφανή κατακερματισμό που προκύπτει από τις σημερινές απαιτήσεις της αγοράς εργασίας (πέρα από ειδικότερους ιστορικούς λόγους ανά χώρα), καθλώνει όμως το ίδιο το εργατικό κίνημα σε μια έλλειψη συντονισμού και εν τέλει σε μια αδυναμία να συγκροτήσει και να προωθήσει πιο αναβαθμισμένα αιτήματα που ξεπερνούν τα στενά όρια του κοινωνικού χώρου ή ακόμη και τα ίδια τα όρια της εθνικής οικονομίας και το φέρνουν σε θέση καλύτερης διεκδίκησης απέναντι στο εγχώριο και διεθνές κεφάλαιο.

Μέλημα λοιπόν και αναγκαία προοπτική αναδεικνύεται η δημιουργία των συνθηκών εκείνων που επιτρέπουν την συγκρότηση και την άνθιση μιας ενοποιημένης πολυεθνικής εργατικής τάξης με σεβασμό στις σύγχρονες ταυτότητες των απανταχού εργαζομένων και δυναμική να ανατρέψει την όλο και σκληρότερη στροφή σε συνθήκες εργασιακού μεσαίωνα. Σε αυτό το δυνητικό μπλοκ εντάσσονται προφανώς και ο κόσμος που δεν έχει καν την ευκαιρία να εργαστεί (άνεργοι/ες/α) αλλά και οι συνταξιούχοι. Παράλληλα στις σημερινές συνθήκες, μια σειρά από

κοινωνικά στρώματα πιέζονται προς την φτωχοποίηση και τα συμφέροντα των παραδοσιακών και σύγχρονων τμημάτων της εργατικής τάξης, κάτι που καθιστά αναγκαία την διαμόρφωση κοινωνικών συμμαχιών με στόχο την ανατροπή. Υπό όρους, μία τέτοια κοινωνική συμμαχία θα μπορεί να συμπεριλαμβάνει τμήματα της μικρής ιδιοκτησίας μέσω παραγωγής, είτε αυτοεκμεταλλεόμενων είτε μικρών εργοδοτών που όμως βιοπορίζονται και από την εργασία τους— αρκετά διευρυμένη ακόμα στην Ελλάδα— και μεσαία στρώματα που συμπίεζονται από την κυρίαρχη πολιτική και βλέπουν την προοπτική της επιβίωσης στη συμπίεση με τον κόσμο της εργασίας. Μία τέτοια κοινωνική συμμαχία, επιδιώκει να οξύνει τις αντιφάσεις στο κυρίαρχο μπλοκ και δεν φοβάται να αξιοποιήσει τις αντιφάσεις εντός της άρχουσας τάξης. Θα είναι λοιπόν διακύβευμα για την Αριστερά να μην παρασυρθεί στην ενεργητική στήριξη της μίας ή της άλλης μερίδας της αστικής πολιτικής.

Ειδικό ζήτημα αποτελεί η οργανική ένταξη της νέας γενιάς σε αυτό το μπλοκ της ρήξης. Μέσα από τους αγώνες της πανδημίας, μέσα στις διαδηλώσεις των πλατειών ενάντια στην αστυνομία, τις μεγαλειώδεις αντιφασιστικές κινητοποιήσεις, τις μικρές μαχητικές πρωτοπορίες που στήθηκαν στο Πολυτεχνείο του 2020, βγαίνει στο προσκήνιο μία νέα γενιά — μία γενιά μεγαλωμένη μέσα σε συνθήκες μόνιμης κρίσης, χωρίς αναμνήσεις «των παλιών καλών εποχών», χωρίς εξιδανικεύσεις για κόμματα και πρόσωπα του αστικού πολιτικού προσωπικού. Συγχρόνως πρόκειται για μία γενιά χωρίς εμπειρίες μεγάλων αγώνων, χωρίς εμπειρία (ακόμα) συλλογικής οργάνωσης και πάλης και —πολύ συχνά— χωρίς την ελπίδα για μεγάλους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Δεν καλούμαστε να προσκυνήσουμε το «νέο» ούτε όμως να το βάλουμε, σχεδόν κατασταλτικά, σε προηγούμενα μοντέλα πολιτικοποίησης, διεκδίκησης και αγώνα. Μία Αριστερά που θα κερδίσει επάξια τον τίτλο της πολιτικής πρωτοπορίας, έχει ακόμα πολλά να διδαχθεί αλλά και να διδάξει σε όσους και όσες μπαίνουν σήμερα στην αρένα της ταξικής πάλης και στρατεύονται με τους «από κάτω».

Ιστορικά αποτελώντας την κοινωνική εκείνη μερίδα που έχει την ορμή και την θέληση να φέρει την αλλαγή, η νεολαία αποτελεί σε μεγάλο μέρος της μια ομάδα σύγκρουσης με το υπάρχον πολιτικό σύστημα. Η ιδιαιτερότητα και συνάμα δυσκολία της νεολαίας ως κοινωνική κατηγορία που αντιδρά και εξεγείρεται, είναι πως ο κόσμος της σήμερα εντάσσεται όλο και πιο συχνά σε παραπάνω από μια κοινωνικές κατηγορίες και τάξεις. Οι νέοι και οι νέες

εργάζονται πολλές ώρες, σπουδάζουν, είναι άνεργοι και ΛΟΑΤΚΙ υποκείμενα. Αυτό δημιουργεί εντός της διαφορετικές ταχύτητες και αιτήματα που η αριστερά αδυνατεί συχνά να προσεγγίσει. Η νεολαία στο σήμερα συγκροτείται, συχνά αυθόρμητα, γύρω από τον αυταρχισμό και την καταστολή, γύρω από το περιβάλλον και την κλιματική δικαιοσύνη, γύρω από την εργασιακή επισφάλεια που την οδηγεί στην επιλογή μεταξύ της μετανάστευσης και της παραμονής στο οικογενειακό σπίτι ακόμη και πολύ μετά τα 30. Μπροστά μας έχουμε μία νέα γενιά μεγαλωμένη μέσα σε συνθήκες μόνιμης κρίσης, χωρίς αναμνήσεις «των παλιών καλών εποχών», χωρίς εξιδανικεύσεις για κόμματα και πρόσωπα του αστικού πολιτικού προσωπικού. Συγχρόνως πρόκειται για μία γενιά χωρίς εμπειρίες μεγάλων αγώνων, χωρίς εμπειρία (ακόμα) συλλογικής οργάνωσης και πάλης και –πολύ συχνά– χωρίς την ελπίδα για μεγάλους κοινωνικούς μετασχηματισμούς. Η αποπολιτικοποίηση και η έντονη παρουσία του δόγματος ΤΙΝΑ τα τελευταία χρόνια έχουν δημιουργήσει βαθιές ρωγμές στην εμπιστοσύνη προς την οργανωμένη πάλη όπως την παρέλαβαν από τα παλιά. Για αυτό και συχνά επιλέγει την αυτόνομη παρουσία στο δρόμο και την περιφερειακή δράση γύρω από υπάρχουσες δομές. Η νεολαία επιλέγει το δρόμο του διαδικτύου και τη δύναμη της εικόνας. Κατεβαίνει στα μπλοκ, στις πορείες με καλλιτεχνικά δρώμενα που μπορούν να κάνουν τον γύρο των social media και αποφεύγει την συμπίεση με μπλοκ που ταυτοποιεί ως παλαιικά. Αυτήν τη νεολαία θα την βρούμε συχνά στις περιβαλλοντικές κινητοποιήσεις, στις πορείες για το έμφυλο. Αυτή η νεολαία είναι που στην προσπάθεια της για κεντρική πολιτική παρέμβαση οργανώνεται σε δομές και ομάδες που μπορεί να μην έχουν σαφώς τα πλέον ριζοσπαστικά χαρακτηριστικά (βλ. Fridays for Future) δημιουργούνται όμως από βαθιά βούληση για αλλαγή και αλλά συχνά λόγω μιας Αριστεράς που αδυνατεί να την προσεγγίσει με τον σωστό τρόπο, όχι δηλαδή με εκείνον που έχουμε εμείς συνηθίσει, αλλά με τρόπο που θα δημιουργήσει μια πραγματική γέφυρα επικοινωνίας και αλληλοζύμωσης.

Μια νέα Αριστερά, μια αριστερά δηλαδή που φιλοδοξεί να συγκροτήσει νέα μαζικά κοινωνικά μπλοκ και όχι να αναβιώσει εμμονικά εκείνα του παρελθόντος, χρειάζεται να έχει καλή επίγνωση του κοινού στο οποίο θέλει να απευθυνθεί, να καταλάβει τι το απασχολεί σήμερα, ποιες αιχμές το κινητοποιούν και με τι εργαλεία επιθυμεί να παλέψει. Μόνο τότε μπορεί, στη βάση του σεβασμού της αυτονομίας των ιδίων των κινημάτων, να προσεγγίσει τα υποκείμενα

ρήξης του σήμερα, να τα ριζοσπαστικοποιήσει και να ριζοσπαστικοποιηθεί και η ίδια μαζί τους.

Βασικοί άξονες του μεταβατικού προγράμματος στο σήμερα

Καταρχάς, τίθεται στο προσκήνιο το ζήτημα των κοινωνικών ανισοτήτων. Ο καπιταλισμός συσσωρεύει όλο και περισσότερο πλούτο και εξουσίας στη μία άκρη και επισφάλεια, ανεργία, φτώχεια στην άλλη. Η πανδημία, σε αντίθεση με τις ιδεολογικές διακηρύξεις «ισότητας απέναντι στον ιό» επιδεινώσε την ανισότητα. Πίσω από τα οριζόντια λοκντάουν και τη ρητορική που τα στήριζε, κρύβονταν οι βαθιές ταξικές διαιρέσεις, οι λαϊκές οικογένειες που εγκλωβίζονταν σε μικρά διαμερίσματα, χωρίς πρόσβαση σε θεσμούς πρόνοιας, με το εισόδημα τους πολλές φορές συρρικνωμένο. Η κυρίαρχη πολιτική έρχεται να επιδεινώσει αυτή την κατάσταση, μειώνοντας την αξία της εργατικής δύναμης με διάφορους τρόπους και νομοσχέδια. Ακόμα και στις περιπτώσεις που το εργατικό εισόδημα διατηρείται σταθερό, έρχεται η ακρίβεια και ο πληθωρισμός να το περικόψει. Η Αριστερά χρειάζεται να επαναφέρει στο προσκήνιο αιτήματα παλιά και αναγκαία (αύξηση μισθών, τιμαριθμική προσαρμογή) όσο και νέα (κατώτατο εγγυημένο εισόδημα – ανώτατο επιτρεπτό) ώστε η διάχυτη δυσαρέσκεια να μετατραπεί σε αγωνιζόμενο ρεύμα διεκδίκησης.

Η ζωή των «από κάτω» επιδεινώνεται από την επίθεση που δέχονται και τα δημόσια αγαθά και ο έμμεσος μισθός. Η πανδημία έφερε στο προσκήνιο το ζήτημα της δημόσιας υγείας. Αποκαλύφθηκαν με τον πιο βίαιο τρόπο οι συνέπειες των πολιτικών λιτότητας και διάλυσης του συστήματος υγείας. Οι θάνατοι από τον κορονοϊό είχαν και ταξικό πρόσημο που τεχνηέντως υποτιμήθηκε στην Ελλάδα και διεθνώς: οι εργαζόμενοι -ες συχνά έχουν πιο επιβαρυνμένη υγεία, λιγότερη πρόσβαση σε ποιοτική διατροφή καθώς και σε προληπτική ιατρική: αυτοί και αυτές είναι που εκτέθηκαν περισσότερο στον κορονοϊό, εργαζόμενοι στην εφοδιαστική αλυσίδα και στις βιομηχανικές μονάδες χωρίς μέτρα ασφαλείας και χωρίς δυνατότητα να λείψουν από την εργασία τους. Η πολιτική των αποκλειστικά οριζόντιων μέτρων δεν τους προφύλαξε αλλά, αντίθετα, τους εξέθεσε περισσότερο καθώς η υποτιθέμενη «επιβράδυνση» έγινε στις πλάτες της επιταχυνόμενης εργασίας (και των απλήρωτων υπερωριών) της εργατικής τάξης. Η κυρίαρχη πολιτική προφανώς δεν αντιμετώπισε κανένα από αυτά τα ζητήματα και, πολύ περισσότερο,

είδε την πανδημία ως ευκαιρία όξυνσης του αυταρχισμού και της καταστολής με αποκορύφωμα τη μετατροπή του εμβολιασμού σε ζήτημα διαίρεσης και περιθωριοποίησης σημαντικής μερίδας της κοινωνίας.

Ωστόσο, το ζήτημα των δημοσίων αγαθών δεν εξαντλείται σε καμία περίπτωση στην υγεία. Η πανδημία αποτέλεσε μία συνολική κρίση των δημοσίων αγαθών και της διαδικασίας κοινωνικής αναπαραγωγής. Μέσα από τις απαγορεύσεις, τέθηκε στο στόχαστρο ο δημόσιος χώρος που αποτελεί βασικό πόρο αναπαραγωγής για τα πιο καταπιεσμένα στρώματα της εργατικής τάξης, ιδίως για τους μετανάστες και τις μετανάστριες. Το κράτος ενοχοποίησε την παραμονή στους ανοιχτούς, δημόσιους χώρους ως υπαίτια για τη διασπορά του ιού — αντί να αξιοποιηθούν ως κοινωνικό αγαθό που συμβάλλει στη διαχείριση των συνεπειών της πανδημίας. Ακόμα χειρότερα, το κράτος σχεδόν αποσύρθηκε από τη δημόσια παιδεία για σχεδόν έναν χρόνο (ενάμιση στα πανεπιστήμια): η πρόσβαση στην εκπαίδευση αντικαταστάθηκε από την πρόσβαση σε διαδικτυακά μαθήματα. Τα φτωχότερα στρώματα ουσιαστικά αποκλείστηκαν ή αντιμετώπισαν τεράστια προβλήματα ενώ τα μαθησιακά κενά συσσωρεύονται για τη μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών. Ουσιαστικά, το κόστος και οι ευθύνες για την εκπαίδευση μετατοπίστηκαν σχεδόν εξ ολοκλήρου στην οικογένεια, καθλώνοντας την ανάπτυξη της νέας γενιάς και επιδεινώνοντας την κατάσταση για τους εργαζόμενους γονείς. Η λήξη της καραντίνας δεν φέρνει αυτόματα μία βελτίωση της πραγματικότητας: αντίθετα νέες επιθέσεις στο πεδίο των δημοσίων αγαθών εξελίσσονται, με την πρόσβαση στην ενέργεια (με τις μεγάλες αυξήσεις κόστους) και τη στέγη (με την προώθηση των πλειστηριασμών) να τίθεται υπό αίρεση για εκατοντάδες χιλιάδες. Η Αριστερά πρέπει να αναλάβει την ευθύνη της σύγκρουσης για την υπεράσπιση αλλά και τη διεύρυνση των δημοσίων αγαθών. Μία τέτοια κατεύθυνση συνδέεται αναγκαστικά με την αναίρεση δαπανών προς όφελος του μεγάλου κεφαλαίου, της αστυνομίας και των μεγάλων στρατιωτικών εξοπλισμών. Απαιτείται σκέψη και σχέδιο γύρω από την πρόκληση ενός νέου κοινωνικού κράτους, προσαρμοσμένο στην εποχή της εργασιακής επισφάλειας και του διαδικτύου.

Το ζήτημα του άμεσου και του έμμεσου εισοδήματος με διαφορετικούς τρόπους αφορούν πτυχές μίας σύγκρουσης με την εγχώρια και την ξένη αστική τάξη. Αυτό περιλαμβάνει μία σειρά διαρθρωτικών αλλαγών που μπορεί να κωδικοποιούνται στο

εργατικό δίκαιο και τους μηχανισμούς ελέγχου, αλλά και μία τομή σε σχέση με τον ρόλο του κράτους ως κατά βάση εγγυητή της καπιταλιστικής κερδοφορίας. Τα ζητήματα των δημοσίων αγαθών και παροχών σημαίνουν μία διαφορετική προσέγγιση και στο ζήτημα της φορολογίας αλλά και στο ζήτημα της απόσυρσης διαφόρων κοινωνικών αγαθών από την αγορά. Αυτή η συζήτηση στην πιο απλή της μορφή μπορεί να περιλαμβάνει το νερό, αλλά φτάνει και σε ζητήματα όπως η στέγη. Σε αυτήν την πορεία πρέπει να αντιληφθούμε ότι η σύγκρουση αυτή αλλάζει τελείως το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται το κεφάλαιο μέσα στο μνημονιακό πλαίσιο και στην πραγματικότητα απαιτεί και αποτελεί το άνοιγμα της συζήτησης για μία διαφορετική πρόταση για το παραγωγικό μοντέλο.

Μαζί με το ζήτημα του εισοδήματος και της αξιοπρεπούς ζωής, δέθηκε ο αγώνας για δημοκρατικά δικαιώματα και λαϊκές ελευθερίες. Το πρώτο μέτωπο άνοιξε με τις μεγάλες κινητοποιήσεις ενάντια στην αστυνομική βία που απέκτησε χαρακτηριστικά μάλιστα την περίοδο της καραντίνας και αξιοποιήθηκε, προφανώς, για να συρρικνώσει την πρόσβαση των λαϊκών στρωμάτων στους δημόσιους χώρους και την κοινωνική συναναστροφή. Η ενίσχυση της αστυνομίας τα τελευταία δύο μισα χρόνια είναι προκλητική από κάθε άποψη: δημιουργία νέων σωμάτων, στρατιωτικοποίηση και νομοθετική ενίσχυση με νόμους που ποινικοποιούν τη διαδήλωση και την οργανωμένη έκφραση της κοινωνικής δυσαρέσκειας. Έχει διογκωθεί ένα παρασιτικό στρώμα εντός του κρατικού μηχανισμού που στρέφεται ενάντια στα κοινωνικά κινήματα αλλά και σε εκείνα τα στρώματα που η κυρίαρχη ιδεολογία στοχοποιεί ως «παραβατικά» (μετανάστες, Ρομά, τοξικοεξαρτημένοι). Η Αριστερά πρέπει να πρωτοστατήσει στον αγώνα για αφοπλισμό των σωμάτων καταστολής, δραστική μείωση της χρηματοδότησης και τιμωρία όσων πρωτοστατούν ή/και συγκαλύπτουν περιστατικά αστυνομικής βίας.

Όμως και το ζήτημα της δημοκρατίας δεν πρέπει να εγκλωβιστεί σε αυτό το ζήτημα. Δεν μας είναι αδιάφορη η συνολική αυταρχική στροφή της αστικής δημοκρατίας, η οποία στην Ελλάδα είναι ρεβανσισμός για τους μεγάλους αγώνες του πρόσφατου παρελθόντος. Συγχρόνως, η κυβέρνηση συγκροτεί το εκλογικό ακροατήριο της και πάνω σε αυτή την αντιδραστική πολιτική ενάντια στα κινήματα και τις διεκδικήσεις. Κομμάτι αυτής της αντιδημοκρατικής πολιτικής είναι και ο ασφυκτικός έλεγχος στη δημόσια σφαίρα και τα ΜΜΕ που

εξελίσσεται σε όλα τα επίπεδα: πιο έντονη πρόσδεση των κρατικών ΜΜΕ στο κυβερνητικό επιτελείο, σύμφυση ιδιωτικών ΜΜΕ και κυβερνητικού σχεδίου (με τη λίστα Πέτσα να είναι η ανταμοιβή για αυτή τη διαδικασία) αλλά και προσπάθεια τιμωρίας των οποίων φωνών αμφισβήτησης εμφανίζονται ιδίως στο διαδίκτυο — σε αυτή την κατεύθυνση κινείται και ο νόμος για τις παραποιημένες ειδήσεις που καθιστά τον πανικό για τα fake news εργαλείο καταστολής.

Συνολικά, ο δικασμός μεγαλώνει: το κυρίαρχο μπλοκ έχει σχεδόν μονοπωλιακή πρόσβαση στους θεσμούς, τη δημόσια σφαίρα, ενώ συρρικνώνει το πλαίσιο της συζήτησης, πόσο μάλλον της δημόσιας αμφισβήτησης των κυρίαρχων πολιτικών. Το πολιτικό προσωπικό θωρακίζεται όλο και περισσότερο, κάνοντας μόνο επικοινωνιακές παραχωρήσεις όταν η κοινωνική πίεση παροξύνεται. Η Αριστερά δεν μπορεί να υποτιμά αυτό το ζήτημα ούτε παθητικά να το αποδίδει στην (αδιαμφισβήτητη υπαρκτή) τάση του καπιταλιστικού συστήματος να υπονομεύει συλλογικά και ατομικά δικαιώματα. Χρειάζεται συνολικός πολιτικός αγώνας για να κατοχυρωθεί το δικαίωμα στην απεργία και τη διαδήλωση αλλά και πέρα από αυτό, για αλλαγές της αστικής δημοκρατίας: κατάργηση της διαπλοκής κυβερνήσεων-ΜΜΕ-τραπεζών, μεγαλύτερη αναλογικότητα στην εκπροσώπηση σε όλα τα επίπεδα του αστικού κράτους από τους δήμους μέχρι τη Βουλή, περιορισμός των προνομίων των βουλευτών, υπουργών και όλων των στελεχών σε θέση διακυβέρνησης. Η ανάπτυξη της δημοκρατίας, ακόμα και μέσα στο περιορισμένο πλαίσιο που επιτρέπει η κυριαρχία του κεφαλαίου, είναι αναγκαία για την ανάπτυξη ριζοσπαστικών αγώνων αλλά και για τη βελτίωση της καθημερινής ζωής της εργατικής τάξης και των καταπιεσμένων.

Στρατηγικά πρέπει να μας απασχολήσει το ερώτημα μιας διαφορετικού τύπου δημοκρατικής και συμμετοχικής συγκρότησης της κοινωνίας. Προφανώς σε αυτή τη φάση δεν είναι εύκολο να φανταστούμε μαζικές δομές κοινωνικής οργάνωσης ωστόσο μπορούμε να βάλουμε πτυχές μιας διαφορετικής κατεύθυνσης στο δικό μας σχέδιο. Αυτό αφορά την υπεράσπιση σε πολιτικό επίπεδο της κοινωνικής διαβούλευσης απέναντι στο υπάρχον πρότυπο αυταρχικής διακυβέρνησης. Σε αυτό το πλαίσιο, υπερασπιζόμαστε και διεκδικούμε μορφές διεύρυνσης της δημοκρατίας σε όλα τα πεδία (κράτος, τοπική αυτοδιοίκηση, πανεπιστήμια κα.) όπου οι δομές αυτοοργάνωσης του κινήματος θα έχουν ρόλο στη λήψη των αποφάσεων και στον κοινωνικό έλεγχο. Η συζήτηση αυτή απαιτεί μέσα

στους χώρους που παρεμβαίνουμε σε φοιτητικό, εργατικό και τοπικό επίπεδο να επιδιώκουμε μία λογική συμμετοχικής λειτουργίας αλλά και διαλόγου που να μπορεί να συζητά, να εμβαθύνει, να παράγει λόγο και προτάσεις για συγκεκριμένα και πιο γενικά κοινωνικά ζητήματα.

Ένας μεταβατικός δρόμος προς την εξάλειψη των ανισοτήτων δεν μπορεί παρά να περιλαμβάνει τις διεκδικήσεις εκείνες που θα φέρουν σε καλύτερη θέση τα καταπιεζόμενα έμφυλα υποκείμενα και θα οδηγήσουν σε ριζικές αλλαγές στις κοινωνικές σχέσεις που πλαισιώνουν αυτήν την καταπίεση. Τα άμεσα αιτήματα μιας Αριστεράς που φιλοδοξεί να είναι συμπεριληπτική και απελευθερωτική πρέπει να κινούνται τόσο σε πλαίσιο κοινωνικών δικαιωμάτων και παροχών, όσο και σε πλαίσιο δημιουργίας ρήξης με τα υπάρχοντα πατριαρχικά και ετεροκανονικά πρότυπα. Οφείλουμε έτσι να υπερασπιστούμε το δικαίωμα στην έκτρωση και ταυτόχρονα να διεκδικήσουμε την ουσιαστική δωρεάν παροχή του σε δημόσια νοσοκομεία. Χρειάζεται η Αριστερά να υλοποιήσει το όλο και πιο επιτακτικό αίτημα για ποινικοποίηση του όρου γυναικοκτονία αλλά και να φέρει εκ νέου στην επιφάνεια το ζήτημα του ημιτελούς νομοσχεδίου της ταυτότητας φύλου που αφήνει εντελώς εκτός νομοθετικής πρόβλεψης τα non-binary άτομα. Ακόμη περισσότερο χρειάζεται η αριστερά να κάνει το περαιτέρω βήμα διεκδικώντας ένα αίτημα από τα παλιά και να παλέψει για την αναγνώριση της αόρατης οικιακής εργασίας και των μισθολογικών διακρίσεων. Η Αριστερά πρέπει πρώτα απ'όλα η ίδια να αναγνωρίσει την εργασία στο σπίτι, εργασία που συχνά επωμίζονται οι γυναίκες, ως εγγυήτρια της κοινωνικής αναπαραγωγής που παράγει ταξική συνείδηση και χρειάζεται να πλαισιωθεί από ένα πλαίσιο ασφάλειας και αξιοπρέπειας κατά την οποία το Κράτος πρωτίστως θα αναλάβει το βάρος κοινωνικών παροχών που αυτή τη στιγμή επωμίζονται ετεροβαρώς τα έμφυλα υποκείμενα εντός της οικογένειας.

Στην περίπτωση της Ελλάδας, χώρας στην ημιπεριφέρεια του διεθνούς καπιταλιστικού συστήματος, οι αναγκαίες κοινωνικές αλλαγές δεν μπορούν να προχωρήσουν πέρα από το ζήτημα του παραγωγικού μοντέλου. Αυτό καθορίζεται σε μεγάλο βαθμό από την άνιση ένταξη του ελληνικού καπιταλισμού στον διεθνή καταμερισμό εργασίας και τους υπερεθνικούς οργανισμούς (ΕΕ, ευρωζώνη) που τον διατηρούν. Η ελληνική αστική τάξη συναίνεσε την τελευταία δεκαετία στην υποβάθμιση και αποδυνάμωση της στη διεθνή αρένα προκειμένου

να βρει συμμάχους ώστε να αντιμετωπίσει την κρίση και να αφαιμάξει τα λαϊκά στρώματα. Κομμάτι αυτού του σχεδίου ήταν η διαμόρφωση ενός παραγωγικού μοντέλου όπου ο ελληνικός καπιταλισμός εξαρτάται σε συντριπτικό βαθμό από τον τουρισμό (με εκτιμήσεις να φτάνουν μέχρι και το 25% του ΑΕΠ), να ιδιωτικοποιεί σε ξένα κεφάλαια όλες τις δημόσιες υποδομές της χώρας και να μετατρέπει την Ελλάδα σε διαμετακομιστικό κόμβο. Οι κατευθύνσεις αυτές συμπλέκουν με τις επιδιώξεις του ευρωατλαντικού ιμπεριαλισμού για την Ελλάδα και την ιδιαίτερα επικίνδυνη συμμαχία με τη χούντα της Αιγύπτου και το κράτος-τρομοκρατή του Ισραήλ. Η πανδημία ανέδειξε με τον πιο εξόφθαλμο τρόπο πόσο σαθρό είναι αυτό το παραγωγικό μοντέλο. Βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ένταση εργασίας, τη διαρκή υποβάθμιση της εργατικής δύναμης, δεν αναπτύσσει τις υποδομές, δεν αξιοποιεί το μορφωμένο επιστημονικό δυναμικό, ενώ προωθεί σταθερά την καταστροφή του περιβάλλοντος είτε επειδή το βλέπει ως «πρόβλημα» για την υλοποίηση παρασιτικών επενδύσεων, όπως το καζίνο στο Ελληνικό και η εξόρυξη χρυσού στις Σκουριές είτε επειδή το θεωρεί τελείως ασήμαντο. Η Αριστερά χρειάζεται να αναδείξει το ζήτημα της ανακατεύθυνσης των παραγωγικών πόρων της χώρας για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών - σε αντιπαράθεση και ρήξη με τις διεθνείς συμμαχίες της ελληνικής αστικής τάξης.

Η συζήτηση για την παραγωγική ανασυγκρότηση και την αλλαγή του παραγωγικού μοντέλου πρέπει να θέτει τους εξής στόχους: την εγχώρια κάλυψη των βασικών αναγκών και μία σχετική αυτάρκεια, την απεξάρτηση από την ιδιωτική πρωτοβουλία και την κίνηση εγχώριων και ξένων κεφαλαίων, την αποεμπορευματοποίηση βασικών κοινωνικών αγαθών, την περιβαλλοντική πολιτική και τη “μετασχηματιστική” λογική στο μοντέλο παραγωγής. Είναι πολύ νωρίς στη πορεία συγκρότησής μας για να πούμε ότι μπορούμε να κάνουμε αυτή τη συζήτηση στο σύνολό της ωστόσο μπορούμε να θέσουμε κάποιες βάσεις και κάποιους προβληματισμούς. Σε αυτή τη κατεύθυνση χρειάζεται μία λογική ανασυγκρότησης βασικών κλάδων όπως μπορεί να είναι η αγροτική παραγωγή. Αυτό συνεπάγεται μία λογική κεντρικού σχεδιασμού. Ωστόσο, η κατεύθυνση πάνω στην οποία μπορούμε να προβληματιστούμε πρέπει να περιλαμβάνει τόσο το κομμάτι κρατικοποιήσεων αλλά και την λογική της αυτοδιαχείρισης και της γενίκευσης της συνεταιριστικής οικονομίας. Ο συνδυασμός των δύο δεν προκύπτει μόνο από την πίστη μας στην παραγωγή χωρίς αφεντικά ως μοντέλο αλλά και στην

ανάγκη να μπορούμε να οικοδομήσουμε βιώσιμα παραγωγικά μοντέλα που δεν θα εξαρτώνται πλήρως από το κεφάλαιο, αλλά ούτε και από τα δημοσιονομικά του κράτους.

Τέλος, η συζήτηση για το παραγωγικό πρότυπο συνδέεται με την συζήτηση για το μοντέλο κατανάλωσης. Ιδιαίτερα αυτή η συζήτηση αφορά σημαντικά πτυχές της περιβαλλοντικής πολιτικής που έχουν να κάνουν με τα πρότυπα κατανάλωσης με πιο κρίσιμα ίσως το ζήτημα της ενέργειας, της ύδρευσης και της αγροτικής και κτηνοτροφικής παραγωγής. Παράλληλα, το ζήτημα της κατανάλωσης έχει να κάνει και με τη δική μας “υπόσχεση” που για να μπορέσει να συγκρουστεί με το καπιταλιστικό πρότυπο πρέπει να απεγκλωβιστεί και να απεγκλωβίσει το κοινωνικό σύνολο από την “ανάγκη” της καταναλωτικής ελευθερίας και του κέρδους ως βασικές αξίες και στόχους στο σημερινό πρότυπο ζωής. Το σύνολο των μαχών που έχουμε να δώσουμε απέναντι στις αστικές πολιτικές, την ΕΕ και την κυριαρχία του κεφαλαίου βασίζονται στο πως θα πείσουμε ότι μπορούμε να ζήσουμε διαφορετικά συμπεριληπτικά με βάση τις ανάγκες τους καθενός και της καθεμίας, σε αρμονία με το περιβάλλον, δημοκρατικά και συμμετοχικά. Κατά συνέπεια, έχει σημασία να αμφισβητήσουμε και τα όρια που θέτει η αστική ηγεμονία ως προς το διακύβευμα της δημοκρατίας και της σχετικής δημόσιας συζήτησης. Πέραν των νόμων για τον περιορισμό ή την επέκταση εργασιακών και πολιτικών δικαιωμάτων, τη φορολογία και τα οικονομικά του κράτους, το δημόσιο και ιδιωτικό χώρο κλπ, η συζήτηση για το ποιες κοινωνικές ανάγκες είναι οι σημαντικότερες, και το κατά πόσο οφείλει η κοινωνική παραγωγή να συμμορφώνεται με αυτές τις ανάγκες - σε αντίθεση με την αναρχία στην παραγωγή που επιβάλλει η ιδιωτική πρωτοβουλία - πρέπει να τεθούν ως κομμάτι της δημοκρατικής διαβούλευσης.

Μέρος 3: Για ένα νέο «εμείς»: Σχέδιο, Όραμα και Ανοιχτά Ερωτήματα

3.1 Για τον Κομμουνισμό του 21^{ου} αιώνα

Όταν ο Σαρτρ ρώτησε τον Τσε «ποιο είναι το σχέδιο της επανάστασης», εκείνος απάντησε «να επεκτείνουμε το πεδίο του εφικτού».

Ο κομμουνισμός είναι «ο σκοπός που καθώς αναδύεται από το κίνημα, το προσανατολίζει και του επιτρέπει, εν αντιθέσει προς τις πολιτικές χωρίς αρχές, τις αποσπασματικές δράσεις και τους καθημερινούς αυτοσχεδιασμούς, να προσδιορίσει τι μας φέρνει πιο κοντά σε αυτό τον σκοπό και τι μας απομακρύνει από αυτόν. Με αυτή την έννοια, δεν είναι μια επιστημονική γνώση του σκοπού και της διαδρομής, αλλά μια ρυθμιστική στρατηγική υπόθεση. Κατονομάζει, αδιαχώριστα, το όραμα ενός άλλου κόσμου με δικαιοσύνη, ισότητα, αλληλεγγύη και το διαρκές κίνημα που αποσκοπεί στην ανατροπή της τάξης πραγμάτων που υπάρχει στην εποχή του καπιταλισμού».

Αντιλαμβανόμαστε τον κομμουνισμό ως κίνηση η οποία είναι διαρκής και αναδεικνύεται ως τάση και δυνατότητα με βάση τα υλικά, τις εμπειρίες και τους αγώνες της καθημερινότητας σε όλες τις εκφάνσεις της ταξικής πάλης. Σε πλήρη και μετωπική αντιπαράθεση με κάθε μορφής αντικομμουνισμό, όπως εκπορεύεται από το συστημικά κέντρα του καπιταλισμού, και με δημιουργική αναμέτρηση με την πορεία, τις νίκες και τις ήττες του κομμουνιστικού κινήματος του 20^{ου} αιώνα, θα συμφωνήσουμε με το Ντανιέλ Μπενσαϊντ ότι «από όλους τους τρόπους με τους οποίους μπορεί να κατονομαστεί ο «έτερος πόλος» (...), η λέξη «κομμουνισμός» είναι εκείνη που διατηρεί το περισσότερο ιστορικό νόημα και το πιο εκρηκτικό προγραμματικό φορτίο».

Οι προλεταριακές επαναστάσεις, στο έδαφος των οποίων αναπτύχθηκαν οι απόπειρες οικοδόμησης του σοσιαλισμού στον 20ο αιώνα, αποτέλεσαν τις κορυφαίες στιγμές του επαναστατικού κινήματός και μία διαρκή υπενθύμιση της κοινωνικής δυναμικής, αλλά και των προκλήσεων που αντιμετωπίζουμε ως κομμουνιστικό κίνημα, ως αντικαπιταλιστρίες και

ριζοσπάστες. Πατώντας στα επιστημονικά εργαλεία που μας κληροδότησε ο μαρξισμός, μελετώντας τις πολλαπλές αναγνώσεις και τις αντιπαραθέσεις στους κόλπους των επιγόνων του, καθώς και τη θετική και αρνητική εμπειρία του πολύμορφου κομμουνιστικού κινήματος του 20^{ου} αιώνα και των χωρών του «υπαρκτού» σοσιαλισμού, στοχεύουμε στην ανασύνθεση «παραδόσεων» με κριτήριο τη σπουδαιότερη προοπτική που δίνει το μαρξικό έργο: την κουλτούρα της κριτικής, την ανάλυση της πραγματικότητας από ταξική σκοπιά και την διανοητική άρνηση των δογμάτων – το κάλεσμα για «μία ανελέητη κριτική σε ό,τι υπάρχει». Σ' αυτή την προσπάθεια, εντάσσουμε τόσο θεωρητικές συμβολές πέραν των ορίων του μαρξισμού (γλωσσολογικές, επιστημολογικές, οικολογικές, κούρη θεωρίες, ψυχανάλυση κ.α.), όσο και πολιτικές προσπάθειες που δεν αναφέρονται ευθέως στο κομμουνιστικό κίνημα (Ζαπατιστικό Ιθαγενικό κίνημα του Μεξικού, το κουρδικό κίνημα για την αυτονομία κ.α.), ως πολύτιμα εφόδια για τη σύγχρονη στρατηγική αναζήτηση.

Σε αυτή τη διαδρομή, δεν έχουμε μόνο ερωτήματα αλλά και κάποιες απαντήσεις. Αν θέλουμε να μιλάμε για επαναστάσεις, πρέπει να αποφασίσουμε αν μας αρκεί να τις περιγράψουμε μελλοντικά και θορυβωδώς ως ατμομηχανές της ιστορίας - που μπορεί να έρθουν και από μόνες τους- ή να τις αντιληφθούμε, όπως έλεγε ο Β. Μπένγιαμιν, ως ένα φρένο ασφαλείας που πρέπει να πατήσουμε άμεσα πριν βυθιστούμε. Όταν μιλάμε για κομμουνισμό, μιλάμε για το μέλλον της εργασίας, όπου θα μπορούσαμε να αντικαταστήσουμε τον καταναγκασμό της εργασίας με την συλλογική επιθυμία της δραστηριότητας. Μιλάμε για το πρόταγμα του οικο-σοσιαλισμού και συμμετάσχουμε στην μεγάλη μάχη για την ανατροπή ενός συστήματος οικονομικής εκμετάλλευσης που καταστρέφει τον πλανήτη. Γνωρίζουμε καλά ότι ο δρόμος για τον οικο-σοσιαλισμό και τον κομμουνισμό του 21^{ου} αιώνα, θα είναι συγκρουσιακός, ωστόσο οφείλει να είναι βαθύτατα δημοκρατικός με αναβάθμιση του δημοκρατικού ιδεώδους στο λόγο και την πρακτική μας.

Στην αναζήτηση ενός νέου εμείς, επιθυμούμε την συγκρότηση μιας συλλογικότητας που θα

μπορεί να έχει τα πόδια και τις δυνάμεις στη γη αλλά να στοχάζεται την έφοδο στον ουρανό. Για την συγκρότηση κομμουνιστικού προτάγματος είναι αναγκαία η σύγκρουση με τις κάθε λογής περιφράξεις κοινών ή την υφαρπαγή πλούτου, με έναν τέτοιο τρόπο ώστε μέσα από τον αγώνα μας να περιορίζεται η περαιτέρω συσσώρευση κεφαλαίου και ισχύος στα χέρια των ισχυρών και παράλληλα να προετοιμάζουμε τη συλλογική διαχείριση των κοινών ως ένα κοινωνικό αίτημα και ανάγκη.

Οφείλουμε μέσα από την πολιτική μας παρέμβαση, να ανανεώσουμε τους αγώνες ενάντια στον σύγχρονο καπιταλισμό, ερχόμενοι/ες σε επαφή με τα επιμέρους κινήματα και κομίζοντας σε αυτά την κριτική της ατομικής ιδιοκτησίας, της συσσώρευσης και της ταξικής επιβολής ως απόλυτης προϋπόθεσης του πλούτου, της αδικίας και της ανισότητας. Του πλούτου που παράγεται από τους πολλούς, είτε στο πλαίσιο της ορατής μας εργασίας είτε μέσα από τον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας και την καπιταλιστική βία που συνεπάγεται ο ιμπεριαλισμός. Όπως έλεγε ο Αλτουσερ «μέσω της χειρότερης δυνατής βίας, της κλοπής και των σφαγών, διάνοιξε η βασιλική οδός του καπιταλισμού στην ανθρώπινη ιστορία», η οποία μέχρι και σήμερα παραμένει ενεργή δημιουργώντας νέες πραγματικότητες εκμετάλλευσης όπως η τάση μετακίνησης από το παγκόσμιο νότο στον βορρά ή οι ελλείψεις σε βασικά αγαθά για πάνω από το 1/3 της ανθρωπότητας.

Γνωρίζοντας τα παραπάνω, μπορούμε να συγκρουστούμε με τις αυταπάτες περί τεχνολογικής ευδαιμονίας που γεννά ο καπιταλισμός, διακηρύσσοντας ότι η ανάπτυξη της τεχνολογίας και η αυτοματοποίηση είτε θα σημάνει το τέλος της εργασίας είτε μία συνολική πρόσοδο για όλους/ες. Η ωρίμανση της τεχνικής προόδου και η τεχνολογική αντικατάσταση, δεν μπορεί να εκπληρώσει καμία τέτοια προφητεία περί δίκαιης και αντικειμενικής ανάπτυξης, καθώς η τεχνολογία δεν είναι ούτε ουδέτερη ούτε εκτός του κοινωνικού πλαισίου.

Αυτό που απαιτείται από μία κομμουνιστική ανάλυση είναι η ανάλυση των κοινωνικών αναγκών με ένα τέτοιο τρόπο που θα ξεχωρίζει την ανάγκη με τον προϊόν το οποίο την διαμεσολαβεί και θα διασφαλίζει την δημοκρατική εκπλήρωσή της. Για να γίνει αυτό χρειάζεται να αναμετρηθούμε με την ιδιοκτησία και τη μεταβίβαση της ως ατομικό δικαίωμα, αντιπαραβάλλοντας ένα συλλογικό, οργανωμένο και συναποφασισμένο δικαίωμα στην χρήση και τη πρόσβαση.

Τέλος, εάν, όπως έθεσαν οι Ζαπατίστας, το καθήκον είναι να δημιουργήσουμε έναν νέο κόσμο, σε αυτόν τα πολιτικά υποκείμενα, οι διάφορες τάξεις, ομάδες, συλλογικοί φορείς θα αναδεικνύονται με βάση τη προσφορά τους στην κοινωνική αναπαραγωγή, τη σημασία τους για την λειτουργία της κοινωνίας και όχι με μία τυπική ιεράρχηση προσόντων ή εργασιακού κύρους.

Για να συμβούν αυτά, χρειάζεται να αντιλαμβανόμαστε την αλληλεγγύη ως προϋπόθεση όποιας πολιτικής πράξης.

3.2 Για την Επεξεργασία της Τακτικής και της Στρατηγικής

«Οι άνθρωποι φτιάχνουν την δική τους ιστορία, όμως, δεν τη φτιάχνουν αυθαίρετα, μέσα σε συνθήκες επιλεγμένες από τους ίδιους, αλλά μέσα σε συνθήκες ευθέως δεδομένες και κληρονομημένες από το παρελθόν. Η παράδοση όλων αυτών των νεκρών γενεών βαραίνει μ' ένα βάρος ασήκωτο στα μυαλά των ζωντανών. Οι ζωντανοί, ακόμα κι όταν φαίνονται απασχολημένοι με τη μεταμόρφωση των ίδιων των εαυτών τους και των πραγμάτων, με τη δημιουργία ενός πράγματος εντελώς νέου, σ' αυτές ακριβώς τις εποχές επαναστατικής κρίσης επικαλούνται φοβισμένα τα πνεύματα του παρελθόντος, δανείζονται τις ονομασίες τους, τα συνθήματά τους, τις ενδυμασίες τους, προκειμένου να εμφανιστούν στη νέα σκηνή της Ιστορίας μ' αυτές τις αξιοσέβαστες μεταμφιέσεις και μ' αυτήν τη δάνεια γλώσσα».

Κ.Μαρξ, 18η Μπρυμαίρ του Λουδοβίκου Βοναπάρτη.

Τα οράματα για τη νηοκοδόμηση μιας νέας κοινωνίας έχουν ελαχιστοποιηθεί τις τελευταίες δεκαετίες στην πιο άτολμη τους έκφραση, ένα φαινόμενο που στη σύγχρονη μαρξιστική συζήτηση έχει χαρακτηριστεί «έκλειψη» ή «βραχυκύκλωμα» της στρατηγικής. Με αυτή την έννοια, η μεγάλη πρόκληση συνίσταται στο να συμβάλουμε στην ανανέωση της κομμουνιστικής υπόθεσης με μεθόδους που να ανταποκρίνονται, όχι σε προηγούμενες καταστάσεις, αλλά με κριτήριο την κατανόηση και, κυρίως, την αποφασιστική

παρέμβαση στον κοινωνικό ανταγωνισμό, από την οποία προκύπτουν οι ευκαιρίες, οι ρωγμές και η επαναστατική κρίση. Σε αυτή την προσπάθεια, η δάνεια γλώσσα μας είναι οι «παραδόσεις» με τις οποίες είμαστε σε διαρκή αναμέτρηση, ώστε να αντλήσουμε από αυτές τα αναγκαία διδάγματα στην δεδομένη συγκυρία και για να τις διευρύνουμε.

Ρωτάμε λοιπόν τι είναι τακτική, τι είναι στρατηγική και πώς αντιλαμβανόμαστε τη μεταξύ τους σχέση; Το ερώτημα είναι κρίσιμο, ιδίως στις μέρες μας που οι όροι χρησιμοποιούνται κατά κόρον, εκτός πολιτικού πλαισίου και λεξιλογίου της αριστεράς, από επιχειρήσεις και ΜΚΟ συσκοτίζοντας το περιεχόμενο και τη σημασία τους. Οι στρατιωτικοί αυτοί όροι, που συχνά ακούγονται ανοίκειοι, προκύπτουν και εισάγονται στο κίνημα την περίοδο των μεγάλων επαναστάσεων και των διευρυμένων συγκρούσεων. Αν και δεν ήταν λίγες οι φορές στον 20^ο αιώνα που σχετίστηκαν άμεσα με κυριολεκτικά πεδία μαχών, στο λεξιλόγιο της αριστερής πολιτικής, η επεξεργασία της τακτικής και της στρατηγικής σχετίζεται ευρύτερα με τους συσχετισμούς δύναμης, την προγραμματική συγκρότηση και την κοινωνική αλλαγή, ενώ η χρήση τους, ακόμη και σήμερα, έχει ως πυρήνα τη διαπάλη, τη σύγκρουση και την επικράτηση. Επιπλέον, διαπιστώνουμε ότι τα τελευταία χρόνια της στρατηγικής αμηχανίας και αδυναμίας, έχουν ενισχυθεί προσεγγίσεις, οι οποίες, κατά τη γνώμη μας, αναπαράγουν το δίπολο σεχταρισμού – οπορτουνισμού:

1. «Αυταπάτες του πολιτικού» ή αλλιώς ο ρεαλισμός της ενσωμάτωσης.

Πρόκειται για μια αντίληψη της πολιτικής που την περιορίζει στην κατάκτηση χώρων εξουσίας στους θεσμικούς νομικο-πολιτικούς μηχανισμούς και την άσκηση της διακυβέρνησης. Κατά τη γνώμη μας, χωρίς σχέδιο και προσανατολισμό στο κίνημα και παράλληλη συγκρότηση του κοινωνικοπολιτικού υποκειμένου της ανατροπής, χωρίς με άλλα λόγια οργανωμένο λαό στο προσκήνιο και θεσμούς επιβολής της λαϊκής – εργατικής θέλησης, η πολιτική καταντάει κόλπο και η τακτική αποκόπτεται βίαια από τη στρατηγική. Οι αυταπάτες αυτές οδηγούν στην πολιτική χωρίς αρχές, τον καιροσκοπισμό και την αναπαραγωγή του φαύλου κύκλου αυτονόμησης, ανάθεσης, διαχείρισης και ενσωμάτωσης.

2. «Αυταπάτες του κοινωνικού» ή αλλιώς το

πρόταγμα να αλλάξουμε τον κόσμο χωρίς να πάρουμε την εξουσία.

Αυτή η συζήτηση είχε ήδη ανοίξει στο αντι-παγκοσμιοποιητικό κίνημα στις αρχές του 21^{ου} αιώνα. Θεωρούμε αδιέξοδη την αυτάρκεια των κινήματων και τις θεωρίες που υποτιμούν το πολιτικό πεδίο γενικά και τις πολιτικές και εκλογικές εκπροσωπήσεις ειδικά, σε μια περίοδο, μάλιστα, που η συνολική πολιτική διεξοδος, η υπέρβαση του κατακερματισμού και του μερικού και η προτεραιότητα μιας ηγεμονικής, ενοποιητικής δυναμικής προβάλλουν ως αμείλικτη ανάγκη. Εμπνεόμαστε από εγχειρήματα λαϊκής αυτενέργειας, συλλογικής ευφυΐας, αλληλεγγύης και αντίστασης. Θεωρούμε ότι τέτοιες νησίδες ελευθερίας μπορούν να αποτελέσουν πρωτότυπα εργαστήρια πραγματικής δημοκρατίας και προεικονιστικής πολιτικής. Την ίδια στιγμή, παλεύουμε να συνδέονται με ένα σχέδιο συνολικού κοινωνικού μετασχηματισμού.

3. «Αυταπάτες της στρατηγικής» ή αλλιώς προσοχή στο κενό μεταξύ στρατηγικής και πολιτικής τακτικής.

Στο όνομα, συνήθως, της υπεράσπισης του κομμουνισμού, κάποια ρεύματα της αριστεράς οδηγήθηκαν στην «απορρόφηση» της τακτικής από τη στρατηγική, ένα φαινόμενο που συνοδεύεται από επαναστατικό βερμπάλισμό χωρίς ιεράρχηση και καθορισμό των κεντρικών στόχων και σεχταρισμό χωρίς σχέδιο συγκέντρωσης δυνάμεων και αλλαγής των συσχετισμών δύναμης. Όπως σημείωνε ο Λένιν, πραγματικοί/ες επαναστάτες/τριες σπάνε τα μούτρα τους, όταν αρχίζουν να γράφουν την «επανάσταση» με κεφαλαίο γράμμα, να εξαίρουν την «επανάσταση» σαν κάτι το σχεδόν θεικό, να χάνουν την ικανότητα να σκέφτονται, να ζυγιάζουν, να ελέγχουν με τον πιο ψυχραιμο και νηφάλιο τρόπο σε ποια στιγμή, μέσα σε ποιες συνθήκες, σε ποιον τομέα δράσης πρέπει να ξέρουν να ενεργούν επαναστατικά και σε ποια στιγμή, μέσα σε ποιες συνθήκες, σε ποιον τομέα δράσης πρέπει να ξέρουν να περνούν στη μεταρρυθμιστική δράση».

Έχοντας πλήρη επίγνωση των δυσκολιών, των ευθυνών και των ανεπαρκειών μας, επιχειρούμε να ανοίξουμε τη συζήτηση για τη στρατηγική και όχι απλά να επικαλεστούμε άλλη μια φορά την ανάγκη να γίνει αυτή η συζήτηση χωρίς πραγματικά βήματα σε αυτή την κατεύθυνση. Αν ορίσουμε τη στρατηγική

ως «τον τρόπο με τον οποίο μετασχηματίζουμε ό,τι έχουμε σε ό,τι χρειαζόμαστε για να κατακτήσουμε όσα θέλουμε», τότε οι διαφορές στη «στρατηγική ικανότητα» των διαφόρων πολιτικών φορέων σχετίζονται με ένα σύνολο παραγόντων, από τους οποίους ξεχωρίζουμε τους εξής: Καλή γνώση του πεδίου και συνολική εκτίμηση των όρων της ταξικής πάλης στη χώρα και τον κόσμο, διαθέσιμοι πόροι, ηθικό πλεονέκτημα και εντιμότητα, διαύγεια, επιμονή, επινοητικότητα, πειραματισμός και εξοπλισμός των μελών με ενιαία θέληση, διαμόρφωση προτάσεων με κοινωνικό και πολιτικό αντίκτυπο, μέγιστη συσπείρωση κοινωνικών και πολιτικών δυνάμεων και συγκέντρωσή τους στο πιο αποφασιστικό σημείο, στον πιο αδύνατο κρίκο της αντίπαλης αλυσίδας την στιγμή της επαναστατικής κρίσης, συνδυασμός αταλάντευτου προσανατολισμού στο σκοπό με πλήρη ευελιξία σε επίπεδο πολιτικής «γραμμής», συλλογικός έλεγχος και ουσιαστική αποτίμηση με εντοπισμό λαθών και βέλτιστων πρακτικών, εμπλουτισμός, αυτοκριτική και επαναχάραξη της πολιτικής γραμμής.

Σημείο κλειδί για όλα τα παραπάνω είναι η δυνατότητα «να βλέπουμε μέσα απ' τα μάτια» των υποτελών και καταπιεσμένων τάξεων, τα συμφέροντα των οποίων έχουμε θέσει στο επίκεντρο της δράσης μας. Η δυνατότητα αυτή προϋποθέτει την ανάδειξη μιας ηθικής και μιας πολιτικής της φροντίδας, καθώς και τη συλλογική εξάσκηση και διεύρυνση της φαντασίας και της ενσυναίσθησης. Με αυτή την έννοια, η επεξεργασία της τακτικής και της στρατηγικής σχετίζεται με τον τρόπο με τον οποίο «ασκούμε» πολιτική και τη συλλογική στάση ζωής που διαμορφώνουμε και επιδιώκουμε να αντανakλάται πολύμορφα, δημιουργικά και συνεκτικά στην καθημερινή κοινωνική και πολιτική δράση του κάθε μέλους ξεχωριστά. Με άλλα λόγια, τον τρόπο με τον οποίον συναντιόμαστε, οργανωνόμαστε, εκπαιδεύουμε η μία τον άλλον και παλεύουμε για νίκες και κατακτήσεις που θα βελτιώνουν τους όρους της καθημερινής ζωής των πολλών και θα ανοίγουν το δρόμο για την ανατροπή του καπιταλισμού και την επαναθεμελίωση της κομμουνιστικής προοπτικής.

3.3 Για την Αριστερά που Χρειαζόμαστε

Η αριστερά δεν μπορεί να αλλάξει ποιοτικά την κοινωνία χωρίς την έννοια του πολιτικού εργαλείου. Η κοινωνική αλλαγή δεν δημιουργείται αυθόρμητα. Η αριστερά που χρειαζόμαστε είναι η πολιτική δύναμη που θα καταφέρει να συμβάλει καθοριστικά στην αντιστροφή του βέλους του ταξικού συσχετισμού, τη συγκρότηση και ανάπτυξη ενός σύγχρονου ταξικού, ανταγωνιστικού μπλοκ, που θα πρωταγωνιστήσει στη μαχητική αντιπολίτευση απέναντι στην κυβέρνηση και θα οξύνει τη σύγκρουση με τον εγχώριο αστικό συνασπισμό εξουσίας, την ΕΕ, τον ιμπεριαλισμό και το φασισμό.

Η αριστερά που χρειαζόμαστε είναι η δύναμη που θα καταφέρει να σταθεί με μεγάλο σεβασμό απέναντι στα κινήματα, μαθαίνοντας από την αγωνιστική τους πείρα, ακούγοντας την κοινωνία και συμβάλλοντας στην οικοδόμηση μορφών ενότητας και σύγκλισης των επιμέρους αγώνων. Η αριστερά που χρειαζόμαστε σε κοινωνικό επίπεδο ρίχνει τις δυνάμεις της στην οργάνωση και διάδοση της συλλογικής δράσης ως απάντηση στην καπιταλιστική επίθεση και υπερασπίζεται την αξία των επιμέρους μαχών ανά κοινωνικό μέτωπο, ενώ παράλληλα επιχειρεί να συναρθρώσει τις επιμέρους πρακτικές σε ένα ενιαίο πολιτικό σχέδιο. Την ίδια στιγμή που η οργανωμένη αριστερά οφείλει να συντονίσει τη δράση της με στόχο την εμβάθυνση των κοινωνικών αντιστάσεων σε αντικαπιταλιστική κατεύθυνση, δεν πρέπει να θεωρούμε ότι η παρέμβασή μας σε κάθε πτυχή του κοινωνικού έχει νόημα μόνο εάν δηλώνει «αντικαπιταλιστική». Το ερώτημα δεν είναι πως κάθε μορφή δράσης από εδώ και πέρα θα φέρει ένα αψεγάδιαστο αντικαπιταλιστικό στίγμα, αλλά το πως η συλλογική δράση στη νέα κατάσταση δεν θα αθροίζεται σε μια στρατηγική παλαιού τύπου, με πιθανές καταλήξεις είτε τον σεχταρισμό, είτε την ενσωμάτωση.

Η αριστερά που χρειαζόμαστε θα προετοιμάζεται και θα προετοιμάζει το λαό για τη ρήξη. Πάντα στην ιστορία θα υπάρχουν στιγμές που συμπυκνώνουν μια ολόκληρη πορεία και οι εκάστοτε επιλογές θα λειτουργούν προωθητικά – ή αντιστρόφως ως σημαντικά πωγωνίσματα. Τότε, που καταρρέει κάθε μηχανιστική αντίληψη και γραμμικότητα του χρόνου και απαιτείται και αποφασιστικότητα, η διατάραξη της κανονικότητας θα είναι πάντα επικίνδυνη, αλλά θα είναι η μόνη που εμπεριέχει τη δυνατότητα της

ρωγμής σε προωθητική κατεύθυνση. Στις στιγμές αυτές, λοιπόν, εύκολος δρόμος δεν θα υπάρχει. Ούτε θα υπάρξει ποτέ μια στιγμή που θα έχει να επιλέξει η Αριστερά και η εργατική τάξη ανάμεσα σε μια πλήρως εξασφαλισμένη ανατρεπτική επιλογή και σε ένα καταστροφικό δρόμο υποταγής. Αντίθετα, θα συνυπάρχουν οι προσδοκίες για τα μεγάλα άλματα με τις μεγαλύτερες καταστροφές και θα φαίνεται σε οριακές στιγμές να συγκλίνουν. Δεν υπάρχουν φόρμουλες οικουμενικής εφαρμογής, αλλά η δυνατότητα να επιλέξουμε σωστά θα κρίνεται πάντα από την αποφασιστική διάταξη δυνάμεων και το θάρρος να παρθούν τολμηρές αποφάσεις στις πιο πιεστικές καταστάσεις.

Η διαδικασία ενοποίησης και συγκρότησης νέας συλλογικότητας αποτελεί έμπρακτη συμβολή μας στη διαδικασία ανασύνθεσης της ριζοσπαστικής αριστεράς. Γνωρίζουμε ότι υπάρχουν αθροίσεις που αφαιρούν, αθροίσεις που προσθέτουν και αθροίσεις που πολλαπλασιάζουν. Με διαρκή ενωτική απεύθυνση σε ρεύματα, οργανώσεις και αγωνιστές/τριες επιδιώκουμε να συμβάλλουμε σε μια νέα κουλτούρα στην αριστερά μακριά από κακοδαιμονίες του παρελθόντος. Θέλουμε να αναλάβουμε τα καθήκοντα που μας αντιστοιχούν και να μοιραστούμε ευθύνες με τις υπόλοιπες δυνάμεις της αριστεράς με κριτήριο το κοινό καλό του κινήματος. Θέλουμε να συμβάλλουμε σε κοινές απόπειρες της αριστεράς να βγει στην αντεπίθεση χτίζοντας και αξιοποιώντας τους δεσμούς με την κοινωνία σε χώρους δουλειάς και γειτονιές και αναπτύσσοντας μια στρατηγική επικοινωνίας που θα αξιοποιεί τα ψηφιακά μέσα για να σπάει τον αποκλεισμό των κριτικών και επικίνδυνων φωνών από τη δημόσια σφαίρα.

Γνωρίζουμε ότι παρά τη θετική συμβολή όλων των ρευμάτων της αριστεράς, εξωκοινοβουλευτικής και κοινοβουλευτικής (ΚΚΕ, ΜΕΡΑ25) σε επιμέρους πτυχές της σημερινής συγκυρίας, συνολικά η αριστερά που έχουμε απέχει πολύ από την αριστερά που χρειαζόμαστε. Γνωρίζουμε ότι έχουμε υπάρξει κομμάτι του προβλήματος και ότι είναι μακρύς ο δρόμος να ξεπεραστούν συνθήκες που μας έχουν σημαδέψει. Οι ιδέες και οι αξίες που επικρατούν στην καπιταλιστική κοινωνία διεισδύουν και στην αριστερά. Η διαμόρφωση της αριστεράς που χρειαζόμαστε είναι ο αδιάκοπος αγώνας για μια νέα πρακτική της πολιτικής.

Παλεύουμε για μια αριστερά:

- Ταξική και αντικαπιταλιστική

Αντιστρατεύομαστε τον πολιτικό κατακερματισμό και τις κάθε είδους διαιρέσεις των εργαζόμενων και συμβάλλουμε με κάθε τρόπο στην ενότητα της πολυεθνικής εργατικής τάξης, αναγνωρισμένων πολιτών και μεταναστών/τριων χωρίς χαρτιά. Θα συμβάλλουμε με όλες μας τις δυνάμεις στην ταξική ανασυγκρότηση του εργατικού κινήματος με ζωντανά, δημοκρατικά και συμπεριληπτικά σωματεία κόντρα στην ανάθεση και τη γραφειοκρατία. Θα υπερασπιστούμε τις θέσεις εργασίας, το μισθό και την κοινωνική ασφάλιση, παλεύοντας για ελεύθερο χρόνο, δημοκρατικό κοινωνικό έλεγχο της παραγωγής και αμφισβήτηση της ιεραρχίας. Θέλουμε να μην αποκόπτονται οι ιδιαίτερες οικονομικές διεκδικήσεις από μια χειραφετητική πολιτική στρατηγική για τον κόσμο της εργασίας.

- Φεμινιστική, ΛΟΑΤΚΙ και αντιπατριαρχική

Θεωρούμε ότι η πατριαρχία είναι ένα διαχρονικό σύστημα καταπίεσης που διαπλέκεται με τον καπιταλισμό και την ταξική εκμετάλλευση. Ο αγώνας ενάντια της δεν είναι μερικός, ούτε δευτερεύουσα αντίθεση, αλλά αναγκαίο κομμάτι του αγώνα για χειραφέτηση. Αγωνιζόμαστε για την έμφυλη ισότητα, την κοινωνική απελευθέρωση των γυναικών, την απελευθερωμένη έκφραση της σεξουαλικότητας, του σεξουαλικού προσανατολισμού και της ταυτότητας του φύλου, την εξάλειψη της βίας και των διακρίσεων και την οριστική κατάλυση του συστήματος πατριαρχίας. Στηρίζει παράλληλα, τους αγώνες της ΛΟΑΤΚΙ κοινότητας ενάντια στην επιβεβλημένη ετεροσεξιστική "κανονικότητα".

- Αντιιμπεριαλιστική και την ίδια στιγμή διεθνιστική

Αντιμετωπίζει τον ιμπεριαλισμό ως ένα διαρκή κίνδυνο για τη δημοκρατία και την ειρήνη διεθνώς, αλλά και ως μια εξουσία που λειτουργεί θωρακίζοντας τις σχέσεις εξουσίας στο εσωτερικό μιας χώρας. Στέκεται στο πλευρό των λαών που δέχονται την επίθεση του ιμπεριαλισμού, είτε με τη μορφή ΝΑΤΟικών πολεμικών επεμβάσεων είτε με τη μορφή κυρώσεων, εμπάργκο και αμερικανοκίνητων πραξικοπημάτων. Αντιιμπεριαλιστικό και διεθνιστικό καθήκον είναι να στοχοποιείται ταυτόχρονα το «δικό μας» κράτος και το «δικό μας» κεφάλαιο, αναδεικνύοντας την ανάγκη να σαμποτάρουμε την

σχέση της Ελλάδας με τους σχεδιασμούς του ΝΑΤΟ, των ΗΠΑ, της ΕΕ και του Ισραήλ.

- Ρηξιακή με την ΕΕ και με κάθε ιμπεριαλιστικό μηχανισμό που υπηρετεί τα συμφέροντα του κεφαλαίου

Η εμπειρία της «διαπραγμάτευσης» με την ΕΕ το 2015, έδειξε ότι η ΕΕ, εκτός από την λιτότητα που προωθεί διαρκώς στο εσωτερικό της, δεν θα διστάσει να ασκήσει και σκληρές πολιτικές – εμπάργκο στα ίδια τα μέλη της που θα τολμήσουν να αμφισβητήσουν το κυρίαρχο μοντέλο διακυβέρνησης της. Η πολιτική ρήξης με την ΕΕ είναι κάτι περισσότερο από αναγκαία για την υπεράσπιση, αλλά και για την αντιμετώπιση των υποτελών τάξεων. Ταυτόχρονα θεωρούμε πως μια τέτοια πολιτική συνεπάγεται πολύ σκληρούς και απαιτητικούς προγραμματικούς σχεδιασμούς και μια συνολικότερη ανάγκη δημοκρατικής επαναδιευθέτησης της οικονομίας, στο πλαίσιο των οποίων, η παύση πληρωμών του χρέους και η εθνικοποίηση – κοινωνικοποίηση των τραπεζών είναι μόνο η αρχή.

- Ενωτική και Ανασυνθετική

Μέρος της προσπάθειας μας είναι η διεύρυνση της ενωτικής και ανασυνθετικής προοπτικής με ορίζοντα τη δημιουργία ενός νέου πολιτικού φορέα της Αριστεράς. Για να γίνει αυτό εφικτό, πιστεύουμε ότι απαιτείται μία αποτελεσματική ανασυνθετική διαδικασία, δημοκρατική και από τα κάτω, με την ισότιμη εμπλοκή όχι μόνο συγκροτημένων πολιτικών δυνάμεων αλλά και του συνόλου του αριστερού δυναμικού που βλέπει τον εαυτό του μέσα σε αυτή την προσπάθεια.

Στόχος μας είναι ένα εγχείρημα που να μην αποτελεί μια απλή άθροιση επιμέρους χαρακτηριστικών της πολιτικής κουλτούρας της κάθε δύναμης, αλλά μία νέα πληθυντική συγκρότηση με δυναμισμό, αυτοπεποίθηση και εστίαση στη παρέμβαση καθώς κάθε προσπάθεια συγκρότησης νέου φορέα της Αριστεράς οφείλει να έχει ως στόχο μικρές και μεγάλες υλικές νίκες για να μπορέσει να συμβάλει στην επαναστροφή του κόσμου και την ενίσχυση των κινημάτων και της διεκδίκησης.

Η συγκρότηση της νέας μας συλλογικότητας, δεν είναι για εμάς το τέλος του δρόμου. Είναι ένα αναγκαίο και επιθυμητό όχημα για να συμβάλλουμε, μεταξύ άλλων και μαζί με άλλους/ες, στην υπόθεση της ανασύνθεσης της αριστεράς.

- Δημοκρατική και δημιουργική

Η κοινωνική χειραφέτηση δεν είναι υπόθεση φωτισμένων ηγεσιών και σε αντίθεση με τα αρχηγοκεντρικά μη-κόμματα της αστικής πολιτικής, μια σύγχρονη αντικαπιταλιστική διεθνιστική αριστερά οφείλει να προεικονίζει την κοινωνία που επιδιώκει να οικοδομήσει, τόσο στο εσωτερικό της, όσο στην απεύθυνση της και στη σχέση της με τα κοινωνικά κινήματα. Θέλουμε η πρακτική να είναι συνδεδεμένη με τον πολιτικό λόγο και η κοινωνία να αναγνωρίζει στην αριστερά ότι ενσαρκώνει σε επίπεδο καθημερινής ζωής τις αξίες που λέει ότι υπερασπίζεται.

Κατανοούμε πως η ανατροπή της καπιταλιστικής εξουσίας δεν είναι υπόθεση της στιγμής, αλλά μια διαδικασία. Έχουμε επίγνωση ότι η κοινωνική αλλαγή δεν μπορεί να ιδωθεί στα όρια μιας στρατηγικής «εκδημοκρατισμού», αλλά γνωρίζουμε ότι ο αγώνας για αυτή πρέπει να συνδυάζει τόσο την παρέμβαση στους θεσμούς, με τα όρια που αυτή μπορεί να έχει, όσο και με τη δημιουργία θεσμών επιβολής της λαϊκής – εργατικής θέλησης, κοινοτήτων αγώνα και νέων μορφών συλλογικής ζωής, που μπορούν να αποτελέσουν πρωτότυπα εργαστήρια πραγματικής δημοκρατίας, λαϊκής αυτενέργειας, συλλογικής ευφυΐας, αλληλεγγύης, αντίστασης.. Η υπόθεση αυτή ωστόσο, συνεπάγεται μια ιστορική αναμέτρηση με το κράτος και τους μηχανισμούς του.

- Οικολογική και ταυτόχρονα ανατρεπτική

Για να μπορεί να είναι δυνατή μια διέξοδος από την πολλαπλή κρίση της σύγχρονης εποχής θεωρούμε ότι είναι αναγκαίος ένας ριζοσπαστικός, κοινωνικός και οικολογικός μετασχηματισμός της παραγωγής. Αντιλαμβανόμαστε ότι η επίθεση στο φυσικό περιβάλλον, τους φυσικούς πόρους και τα κοινά αγαθά δεν αποτελεί παράπλευρη απώλεια της καπιταλιστικής ανάπτυξης αλλά δομική επιλογή για την επιβίωση του καπιταλισμού. Θέτουμε επομένως την οικο-κοινωνική διάσταση ως δομικό συστατικό και πρωτεύον στοιχείο του κριτικού λόγου και της πρακτικής μας ενάντια στην καπιταλιστική ανάπτυξη. Δεσμευόμαστε στην ενίσχυση των πολλών και διαφορετικών περιβαλλοντικών κινήματων που αντιστέκονται σε πολιτικές υφαρπαγής και ιδιωτικοποίησης των κοινών-φυσικών αγαθών και πόρων.

- Αντιφασιστική

Σε ένα πλαίσιο που ο καπιταλισμός τροφοδοτεί μία βαθιά κόπωση της κοινωνίας, βλέπουμε το κόσμο να στρέφεται προς την ακροδεξιά, η οποία αναδιατυπώνει πάντα τις παλιές συνταγές της: αναζήτηση εσωτερικών εχθρών, παρακρατική δράση, αυταρχισμό, πολεμική και εθνική ρητορική. Σε ένα τέτοιο αντιδραστικό, ξενοφοβικό και ρατσιστικό κλίμα, ο φασισμός ενισχύει και αποθρασύνεται καθημερινά αν δεν συναντά εμπόδια από τις αντιφασιστικές και κινηματικές δυνάμεις.

Η πάλη απέναντι στον φασισμό διεξάγεται τόσο με όρους δρόμου αλλά και με μία σύγκρουση με τις συνθήκες οι οποίες τον συγκροτούν: είναι μία πάλη για τη ψυχή και τη μνήμη της κοινωνίας.

Με μία διαφορετική στάση

Δεν μοιραζόμαστε όμως μόνο κοινές πολιτικές απόψεις. Άλλωστε η πολιτική είναι ένα σύμπλεγμα από θέσεις, στάσεις, τρόπους, λόγια και πρακτικές. Ένας συνδυασμός ιδεολογίας, ηθικής, αισθητικής – κι εμείς δεν υποτιμούμε καμιά από αυτές τις πλευρές. Αναζητούμε, λοιπόν, μια Αριστερά με μια άλλη ηθική απέναντι στα κινήματα, στο κράτος, τον εαυτό της. Που δεν θεωρεί τα κινήματα και τους κοινωνικούς χώρους ως πεδία για την προβολή ή τη επιβολή της άποψής της. Πιστεύουμε ότι οι πολιτικές οργανώσεις πρέπει να προσφέρουν ανιδιοτελώς στην κοινωνία και τα κινήματα: πόρους, δυνάμεις, ιδέες, θεωρία. Όλα για όλους/ες/α τίποτα για εμάς, όπως μας έμαθαν οι μεξικανοί/ες σύντροφοι/ισσες μας.

Αντίστοιχα, αναζητούμε μια άλλη ηθική και πρακτική στο εσωτερικό μας. Η εσωτερική δημοκρατία, η συνελευσιακή λειτουργία, η ισότιμη συμμετοχή, η εναλλαγή στις θέσεις ευθύνης ή εκπροσώπησης, αποτελούν αναντικατάστατες αρχές. Γνωρίζουμε ότι η διακήρυξη τέτοιων αρχών δεν αρκεί για να λύσει τα προβλήματα, αφού οι κυρίαρχες συνήθειες της αστικής πολιτικής, η ανάθεση, ο ατομικισμός, η αυτοπροβολή, πάντα θα βρίσκουν ρωγμές να αναδυθούν. Θέλουμε όμως να μείνουμε πιστοί/ες στη διαρκή επιδίωξη αυτών των αδιαπραγμάτευτων στόχων. Δεν μπορείς να παλεύεις για μια άλλη κοινωνία, αν δεν κατακτήσεις -ή έστω αγωνιστείς για- έναν δημοκρατικό, συμπεριληπτικό, φεμινιστικό τρόπο λειτουργίας στη συλλογικότητά σου.

Ταυτόχρονα, αναγνωρίζουμε ότι η προσπάθεια για ισότιμη συμμετοχή δημιουργεί αντιφάσεις. Η διαθεσιμότητα, τα μέσα, οι δυνατότητες που έχει το

κάθε άτομο διαφέρουν, επιβάλλοντας διαφορετικές ταχύτητες. Επιδιώκουμε έναν συλλογικό χώρο που θα σέβεται τις διαφορετικές ανάγκες, επιθυμίες, ρυθμούς των μελών, χωρίς να καταπιέζει και να εξοντώνει. Ένα χώρο φροντιστικό, που προσπαθεί να προσφέρει, να μορφώνει, να ακούει, όχι ένα πεδίο σύγκρουσης βεβαιιοτήτων και επιβολής μικροεξουσιών.

Τελευταίο, αλλά όχι λιγότερο σημαντικό. Αναζητούμε μια άλλη αισθητική στο λόγο και στην εικόνα μας. Θέλουμε να λέμε την αλήθεια, χωρίς ωραιοποίηση και αυτοεπιβεβαίωση. Να μιλάμε συγκεκριμένα, χωρίς τα κλισέ της «αποκάλυψης» ή της βεβιασμένης «συνολικοποίησης» κάθε συγκεκριμένης αντίθεσης. Αυτό ισχύει για τα κείμενα, τις αφίσες, την παρουσία μας στα κοινωνικά δίκτυα, τα ΜΜΕ, την παρέμβασή μας στις κινηματικές διεργασίες. Όλα αυτά βέβαια δεν διακηρύσσονται – μόνο γίνονται. Πιστεύουμε όμως ότι η μέχρι τώρα μικρή πορεία μας εμπεριέχει αξιόλογα σπέρματα αυτής της απόπειρας.

3.4 Για την Ανάγκη Εμβάθυνσης και τα Ανοιχτά Ερωτήματα

Στο δρόμο για τη ιδρυτική μας διαδικασία, θεωρούμε απαραίτητο να επιστρέψουμε τόσο στα σημεία σύγκλισης μας για την αναγκαία κομμουνιστική αριστερά στο σήμερα όσο και σε ερωτήματα σχετικά με τις θέσεις, τη πρακτική και τη λειτουργία μας τα οποία παραμένουν ανοιχτά. Η νέα μας οργάνωση αποτελείται από ένα σύνολο συντρόφων/ισσων που προέρχονται από διαφορετικές ιδεολογικές και πολιτικές διαδρομές εντός της αριστεράς, γεγονός που μας επιτρέπει να λειτουργήσουμε με πειραματισμό, συντροφική διάθεση, μακριά από μια άγνη και δογματική υπεράσπιση «παραδόσεων». Θέλουμε η οργάνωση να λειτουργήσει ως χώρος συνάντησης και διαλόγου επιδιώκοντας να κατοχυρώσει το ρόλο του «συλλογικού διανοούμενου», σε αλληλεπίδραση με ευρύτερες συμβολές και αναζητήσεις ανθρώπων και ρευμάτων που δεν έχουν ενταχθεί ακόμη στις γραμμές της νέας συλλογικότητας, αλλά μοιράζονται τους προβληματισμούς και τις αγωνίες μας. Συμβάλλοντας στη χαρτογράφηση ερωτημάτων που θεωρούμε ότι είναι κρίσιμα να αναπτυχθούν και στον

προσυνεδριακό διάλογο και την περίοδο μετά την ιδρυτική μας διαδικασία ξεχωρίζουμε τα εξής:

- Κριτική μελέτη του καπιταλισμού του 21^{ου} αιώνα με έμφαση στους μετασχηματισμούς στις μορφές της εργασίας, την οικονομική εκμετάλλευση και τις πολλαπλές καταπιέσεις

Η σημερινή εποχή χαρακτηρίζεται από σοβαρούς μετασχηματισμούς στις μορφές της εργασίας, αλλά και στον ρόλο της εργασίας στην παραγωγή αξίας και στην κερδοφορία του κεφαλαίου. Η εμπάθυνση στο οικονομικό πεδίο που είναι κλειδί για την κατανόηση των αλλαγών στο σύγχρονο κόσμο. Αυτοί οι μετασχηματισμοί μας υποχρεώνουν να “ξεναδιαβάσουμε” τη σύγχρονη δομή και τη σύνθεση του κεφαλαίου και να συζητήσουμε τα νέα χαρακτηριστικά της αντίθεσης κεφαλαίου - εργασίας στην εποχή μας, τον ρόλο της μισθωτής εργασίας και του/ης εργαζόμενου/ης σε συνθήκες μισθωτής εργασίας, και τις νέες δυναμικές αγώνα που μπορούν να προκύψουν μέσα από την συνάντηση και τη σχέση των εργαζομένων με κοινωνικά υποκείμενα που πλήττονται πολλαπλά από το κεφάλαιο μέσα από άλλους δρόμους (βλ. υφαρπαγή πόρων, υπερχρέωση, περιβαλλοντικές καταστροφές, αδυναμία πρόσβασης σε βασικά αγαθά, έμφυλοι αποκλεισμοί, ρατσισμός κλπ.).

- Το ζήτημα των παλιών και νέων μορφών οργάνωσης

Παραμένει ζητούμενη η συσχέτιση της πολιτικής δράσης με την καθημερινή ζωή των μελών, τις ανάγκες αλλά και τις επιθυμίες, τις χρονικές και χωρικές συνθήκες, τη δημιουργική συσχέτιση της πολιτικής παρέμβασης με την προσωπικότητα κάθενας/ιας. Πώς μπορούμε η οργάνωσή μας να είναι ουσιαστικά συμπεριληπτική και να χωρά διαφορετικούς τύπους ένταξης και διαφορετικούς βαθμούς συμμετοχής; Αν και οι μέχρι σήμερα διαδρομές των περισσότερων από εμάς είναι συνδεδεμένες με τις κλασικού τύπου οργανωτικές μορφές του κόμματος /οργάνωσης, οι διαδρομές όλων μας και η συνομιλία μας με τις παγκόσμιες εξελίξεις στην οργάνωση και δράση των επαναστατικών υποκειμένων φέρνουν στην επικαιρότητα την ανάγκη μια πιο βαθιάς συζήτησης για τις μορφές οργάνωσης. Είναι άραγε αλήθεια ότι ο Προυντόν και ο Μάρξ συναντήθηκαν στην κοινή πεποίθηση ότι οι συνεταιρισμοί, τα συνδικάτα και οι δομές αλληλοβοήθειας έχουν καθήκον να καταργούν κάθε μέρα λίγο τον καπιταλισμό και το κόμμα έχει

καθήκον σε αυτό το πεδίο να προετοιμάζει την επανάσταση; Ή τελικά η παγκόσμια ανατροπή θα έρθει από την πολλαπλασιαστική εξέλιξη της γενικευμένης αντίστασης μέσα από την αυτοοργάνωση κοινοτήτων ενάντια στο σύστημα;

Χωρίς να υπερβαίνουμε αβασάνιστα τις διαφορετικές προσεγγίσεις, καθώς βρισκόμαστε αντιμέτωποι/οι/α με ένα σύστημα που με τον πιο επιθετικό και ενιαίο τρόπο ενισχύει καθημερινά της εκμετάλλευση και την πολλαπλή απαλλοτρίωση των ζώων της πλειοψηφίας είναι δύσκολο να φανταστούμε την ανατροπή του αν δεν θεμελιώσουμε τις κοινές αξίες και τις βάσεις του αγώνα σε ένα παγκόσμιο επίπεδο.

- Ιδέες για τον κομμουνισμό

Θέλουμε να συνεχίσουμε το διάλογο γύρω από τη διαδρομή του κομμουνιστικού κινήματος του 20^{ου} αιώνα και να εμβαθύνουμε σε διάφορες προσεγγίσεις γύρω από τον κομμουνισμό. Σε κάποιες από αυτές δίνεται έμφαση σε μια ασκητική διάσταση σωτηρίας μέσα από την άρνηση του πλούτου, όπου ο κομμουνισμός προβάλλει ως «κοινότητα του βίου», ένας κοινός τόπος μιας αφηρημένης ηθικής που επιτυγχάνεται με την άρνηση της ατομικής ιδιοκτησίας, η οποία συνιστά τη πηγή του εγωισμού και των αποκλεισμών. Το μαρξικό έργο αναφέρεται στον κομμουνισμό των “ελεύθερα συνεταιρισμένων παραγωγών”, όπου το ηθικό πρότυπο της κοινότητας αντικαθιστάται από το νέο πρότυπο του «συνεταιρισμού των ανθρώπων». Σκοπός είναι η οργάνωση της βιομηχανικής εργασίας μέσα από λογικές συνεταιρισμού, συλλογικής λειτουργίας των παραγωγικών δυνατοτήτων.

Ποιες ασφαλιστικές δικλίδες υπάρχουν για να μη μετατραπεί το κόμμα της επανάστασης (της εργατικής τάξης, της κοινωνικής δημιουργικότητας, της συμμετοχής) σε κράτος-κόμμα μιας γραφειοκρατικής διοίκησης; Πώς αντιλαμβανόμαστε την εγκαθίδρυση εργατικού κράτους σε σύνδεση με τη διαδικασία κομμουνιστικής απελευθέρωσης και τη σταδιακή απονέκρωση του κράτους;

- Κράτος, υπερεθνικοί σχηματισμοί και πάλη για την εξουσία

Ενώ η αριστερά οφείλει να επιδιώκει την συγκρότηση και μακροήμερευση «νέων μορφών συλλογικής ζωής», ο αγώνας για την εξουσία δεν μπορεί να αντικατασταθεί από μια οποιαδήποτε

οικοδόμηση αντιπαραδειγμάτων σε απόσταση από το κράτος. Το γεγονός αυτό, όμως, δεν μπορεί να αποτελεί δικαιολογία για να μένει η αριστερά προσκολλημένη στις παλιές συνήθειες και κυρίως σε μια λανθασμένη γραμμική αντίληψη του τύπου «πρώτα πολιτικός αγώνας, μετά κατάληψη της εξουσίας και μετά οικοδόμηση». Η εκδήλωση μας για τα 10 χρόνια από τις Πλατείες και ο σχετικός διάλογος μέσω κειμένων και τοποθετήσεων, ανέδειξαν την ανάγκη να διευρύνουμε την έννοια της δημοκρατίας, συσχετίζοντας την με αυτό που ονομάζουμε λαϊκή κυριαρχία, δηλαδή τη δυνατότητα των μαζών να λαμβάνουν και να υλοποιούν τις αποφάσεις. Αναγνωρίζουμε εσωτερικά, σε επίπεδο συνελύσεων και διαδικασιών, την μονομέρεια αφηγήσεων «με το κράτος» και «πέρα από το κράτος»: απαιτείται μία σύνθεση πρακτικών, η οποία να αρνείται την ενσωμάτωση και να τεκμηριώνει την πολιτική παρέμβαση στους θεσμούς του κράτους υπό σαφείς όρους υπεράσπισης της λαϊκής κυριαρχίας. Η διάσταση της λαϊκής κυριαρχίας αποκτά ιδιαίτερη σημασία στη σύγχρονη πραγματικότητα, όπου το κράτος διαπλέκεται με τη ύπαρξη υπερεθνικών σχηματισμών. Χρειάζεται να εμβαθύνουμε και σε επεξεργασίες τμημάτων του κρατικού μηχανισμού όπως η δικαιοσύνη, με τις οποίες η Αριστερά - στην Ευρώπη τουλάχιστον - έχει δεκαετίες να ασχοληθεί σοβαρά, Επεξεργασίες που οφείλουν να οδηγούν σε μεταβατικές προτάσεις και στο σήμερα για τον εκδημοκρατισμό των μηχανισμών απονομής δικαιοσύνης.

Θεσμοί όπως η ΕΕ (αλλά και το ΔΝΤ) ασκούν τη δική τους εν πολλοίς αυτόνομη –οικονομική κυρίως– εξουσία, η οποία δεν δεσμεύεται και έχει ελάχιστες εξαρτήσεις από τα εκάστοτε εθνικά κράτη. Οι θεσμοί αυτοί, έχοντας μεγάλη απόσταση από τις κοινωνίες για τις οποίες αποφασίζουν, ασκούν μια οικονομική πολιτική που τροφοδοτεί ουσιαστικά τη συσσώρευση πλούτου υπέρ του κεφαλαίου. Κι αυτό το επιτυγχάνουν αξιοποιώντας, όχι την απειλή άσκησης βίας, αλλά τις δύο άλλες θεμελιώδεις μορφές εξουσίας: τον έλεγχο κάλυψης των αναγκών, μέσω του ελέγχου των χρηματικών ροών και την απειλή χρηματοπιστωτικής ασφυξίας (και με το εργαλείο του χρέους), αφενός, και την προπαγάνδα ότι δεν υπάρχει εναλλακτική αξιοποιώντας και το ιδεολόγημα του τεχνοκρατισμού και τις αφηγήσεις περί μικρής Ελλάδας που «δεν μπορεί να τα βγάλει πέρα μόνη της». Ταυτόχρονα, η ένταξη στο μηχανισμό της ΕΕ και της Ευρωζώνης έχει αποκρυσταλλώσει στη δομή και τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού. Μία σύγχρονη θεωρία

για το κράτος πρέπει να αναλύσει και αυτή την πλευρά, αξιοποιώντας και τη σημαντική εμπειρία του 2015. Μέσα σε αυτές τις συνθήκες, τι σημαίνει να προετοιμάζεσαι για τη ρήξη με τους ιμπεριαλιστικούς μηχανισμούς, ιδιαίτερα στην περίπτωση της Ελλάδας, μιας χώρας του Ευρωπαϊκού Νότου και των Βαλκανίων; Τι μπορούμε να μάθουμε από παραδείγματα χωρών σε άλλες ηπείρους που έχουν αντιμετωπίσει τις προηγούμενες δεκαετίες τα προγράμματα δομικής προσαρμογής του ΔΝΤ; Ποια είναι, απ' αυτή την άποψη, τα διδάγματα των αριστερών κυβερνήσεων στη Λατινική Αμερική;

Αντί επιλόγου

<https://www.youtube.com/watch?v=JvsCykVZrFY>

Χτες ή σήμερα
Άνοιξα ένα μικρό κουτί καλυμμένο με σκουριά
Είχα ξεχάσει τι ήταν μέσα
Όπως είχα ξεχάσει πολλά πρόσωπα απ' το παρελθόν μου.
Όλα μου τα όνειρα βρίσκονται σε αυτό το ηλίθιο κουτί
Με το χαμόγελο αυτών που συνήθιζα να αγαπώ
Με την μυρωδιά της βροχής που συνήθιζε να με παρηγορεί
Τα πάντα ήταν εκεί
Ακόμη και εκείνη η περίεργη γεύση αίματος στο στόμα μου
Όταν, μία μέρα, νόμιζα ότι θα έφευγα
Για ένα καλύτερο μέρος, μία καλύτερη ζωή.
Κάποιες φορές εύχομαι να μην είχα βρει αυτό το κουτί
Τώρα πρέπει να βρείς και εσύ το δικό σου
Αυτή τη φορά
Θα σιγουρευτούμε ότι η φωνή μας θα ακουστεί
Ο καθένας μπορεί να αρπάξει την ευκαιρία του
Η καθεμία μπορεί να ενεργήσει και να σταματήσει να βρίζει τη μοίρα
Δεν υπάρχει λόγος να αποτύχουμε αν σταθούμε ως ένα.

***

Δεν μας ανήκει η ελευθερία, είναι ένα φυσικό δικαίωμα
Ας τη πάρουμε πίσω
Γιατί αυτό το βράδυ:
Ελπίζουμε! Παλεύουμε! Αντιμετωπίζουμε αυταπάτες!

***

